

könyv
könyvtár
könyvtáros

1994
június

Esztergomi Katalin fotografiáiból

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1994. június

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Vajda Kornél:** Vita a könyvtárosképzésről 3
- Dr. Rádli Katalin:** Gondolatok a KMK által készített könyvtárosképzési koncepció kapcsán 6
- Dr. Tóth Gyula:** A BDTF Könyvtár-Informatikai Tanszékének észrevételei az OSZK-KMK középtávú képzési koncepciójáról – az MKE állásfoglalásához 9
- Bényei Miklós:** Hozzászólás a „Középtávú képzési koncepció” c. vitaanyaghoz 12
- Horváth Tibor:** Vélemény 15

Műhelykérdések

- Skaliczki Judit:** A hálózati és módszertani feladatok menedzsmentje 18

Konferenciák

- Billédi Ferencné dr.:** IFLA program a közép- és kelet-európai könyvtárosegységek fejlesztésére 23
- Bodó Boglárka – Mikulás Gábor:** Olvasás-, szövegértés, szövegértelmezés 25
- Hadrovics Gábor:** Az I. Nemzetközi Könyvfesztivál, Budapest 31

Perszonália

- Dr. Mader Béla:** Dr. Németh Zsófia ny. osztályvezető halálára 32
- Ojtozi Eszter:** Némedi Lajosné Dienes Éva nyolcvanéves 35

Könyv és Nevelés

- Balogh Mihály:** Könyvtáros? Tanár? Könyvtárostánár! 37
- P. Kovács Imre:** Nagy múltú középiskolai könyvtárak. A megmenekült pesti piarista könyvtár 45

Extra Hungariam

- L. O. M. Popma:** Mozgókönyvtárak terve Szlovákiában 51
- Vlasta Kalinová – Tatiana Hrabinská:** Bibliobuszok – egy holland-szlovák projekt 56
- Vörös Erika:** Szakmai látogatáson Kelet-Szlovákiában 61

Recenziók

- Nagy Attila:** Hypertext és megértő hallgatás 65
- Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz 68

Lapunk e számában Esztergomi Katalin fotográfiáiból válogattunk

---

From the contents

Debate on library educations (contributions by *Katalin Rádli, Gyula Tóth, Miklós Bényei, Tibor Horváth*) (3);

Judit Skaliczki: Management of network-related and methodological tasks (18);

Mihály Balogh: Librarian? Teacher? Librarian-teacher! (37);

Imre P. Kovács: Survival of the Pest Piarist library (45).

Cikkeink szerzői

Balogh Mihály, a Kunszentmiklósi Gimnázium könyvtárostánára; *Bényei Miklós*, a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár főmunkatársa; *dr. Billédi Ferencné*, az MKE volt elnöke, az Agroinform ny. osztályvezetője; *Bodó Boglárka*, a Heves Megyei Könyvtár munkatársa; *Hadrovics Gábor*, a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár munkatársa; *Horváth Tibor*, az OPKM főigazgatója; *Hrabinská, Tatiana*, a holland kormány PSO programja ellenőrző csoportjának szlovák elnöke; *Kalinová, Vlasta*, a PSO program szlovák igazgatója; *P. Kovács Imre*, a *Köznevelés* ny. főszerkesztő-helyettese; *dr. Mader Béla*, a JATE Központi Könyvtára főigazgatója; *Mikulás Gábor*, a Kecskeméti Tanítóképző Főiskola Könyvtárának munkatársa; *Nagy Attila*, az OSZK KMK osztályvezetője; *Ojtozi Eszter*, a KLTE Központi Könyvtára munkatársa; *Popma, L. O. M.*, a holland kormány PSO programjának vezetője; *dr. Rádli Katalin*, az MKM Pedagógus- és Művészképzési Főosztálya munkatársa; *Skaliczki Judit*, az OSZK KMK osztályvezetője; *dr. Tóth Gyula*, a BDTF tanszékvezető tanára; *Vajda Kornél*, a 3K munkatársa; *Vörös Erika*, a Miskolci Városi Könyvtár mb. igazgatója

Szerkesztőbizottság:

Tóthné Környei Márta elnök
Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Poprády Géza, Sóron László

A szerkesztőség tagjai:

Bereczky László főszerkesztő
Bajai Mária tervezőszerkesztő
Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Maróti Istvánné**, a Könyvtárellátó Vállalat igazgatója

Készült az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben

Felelős vezető: **Balogh Mihály** ügyvezető igazgató

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

Előfizetési díj 1 évre 1488, 1/2 évre 744 forint. Egy szám ára 124 forint

HU-ISSN 1216-6804

Vita a könyvtárosképzésről

Az MKE Tanácsa 1994. május 5-én kibővített ülést tartott. Ennek első napirendi pontjaként nyilvános vitát rendezett az OSZK KMK által készített könyvtárosképzési koncepcióról. A koncepció szövegét *dr. Csapó Edit* fogalmazta meg, a 3K előző számában ezt az anyagot teljes terjedelmében közöltük. A vitát az MKE Tanácsának elnöke, *Maurer Péter* vezényelte. Előljáróban mindjárt közölte, hogy az ülésre meghívták a Tanács tagjain kívül a KIK, a minisztérium, a képző intézmények képviselőit, a szakma és az oktatás érintett, jelentős tagjait, akik természetesen megkapták Csapó Edit írásos szövegét is. Erről egyébként az MKE elnöksége saját belső vitát is rendezett, e vita alapján készítette el *dr. Tóth Gyula* az MKE elnökségének összefoglaló állásfoglalását, amelyhez azonban az elnökség tagjainak még május 20-ig módjuk van kiegészítő javaslatokat, megjegyzéseket tenni. Az MKE elnöksége e kiegészítések csatolása után küldi el állásfoglalását a minisztériumnak. (Tekintettel arra, hogy ez az összefoglaló még work in progress, mi az alapjául szolgáló, terjedelmesebb és persze ilyenként teljesen egyéni állásfoglalásokat közöljük, így Tóth Gyula eredeti „hozzászólását”, valójában kiérlelt vitacikkét, valamint *Horváth Tibor* véleményét.) Ugyancsak közöljük a május 5-i vitán felolvasott, *Bényei Miklós* által készített szöveget, valamint a vitán elhangzott egyik, igen nagy visszhangot kiváltott felszólalás utóbbi cikké formált változatát, *dr. Rádló Katalinnak*, az MKM Pedagógus- és Művészképzési Főosztálya munkatársának művét. A továbbiakban a május 5-i vita összefoglalóját próbáljuk nyújtani, természetesen nem térve ki a teljes terjedelmükben közölt szövegekre.

A vitát, *Maurer Péter* orientáló-tájékoztató bevezetője után *Csapó Edit* indította, aki röviden összefoglalta téziseit. Nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a könyvtárosképzés nagyobb, fontosabb kérdés, semhogy pusztán az oktatókra lehetne bízni. Ezért is örült annak, hogy a vitán megjelenhettek a szakma prominens képviselői. Külön is szólt arról, hogy a könyvtárosság esetében más szakmáknál is fontosabb a képzés és a szakma összhangjának megteremtése. Ez összhang jegyében van szükség szerinte arra, hogy a szakma állást foglaljon: van-e szükség iskolán kívüli könyvtárosképzésre. Felhívta persze a figyelmet arra, hogy e döntésnek messze kiható következményei, konzekvenciái lesznek, többek közt azért is, mert ha az illetékesek úgy döntenek, nincs szükség iskolán kívüli könyvtárosi képzésre (ezt lényegében a KMK végzi), akkor meg kell oldani az átjárhatóságot, kompatibilitást az iskolarendszerű képzés különböző szintjei és formái között, valamint meg kell oldani a középfokú képzés számos problémáját is. Fölvetette azt is, hogy az iskolarendszeren kívüli képzés kapcsán állandóan felmerül a képzés színvonalának kérdése. Vajon csak alapszintű képzésre lenne szükség? Akik a hetvenes évek végén e problémával foglalkoztak, azt támogatták, hogy ez a képzés magasabb szintű legyen, és a KMK tanfolyamait ismerők tanúsíthatják, hogy az ezeken nyújtott tudás- és ismeretanyag valóban igen magas színvonalú volt. Tehát – foglalta össze mondandóját *Csapó Edit* – arról kell dönteni, hogy szükség van-e az iskolarendszeren kívüli képzésre, milyen szinten van rá szük-

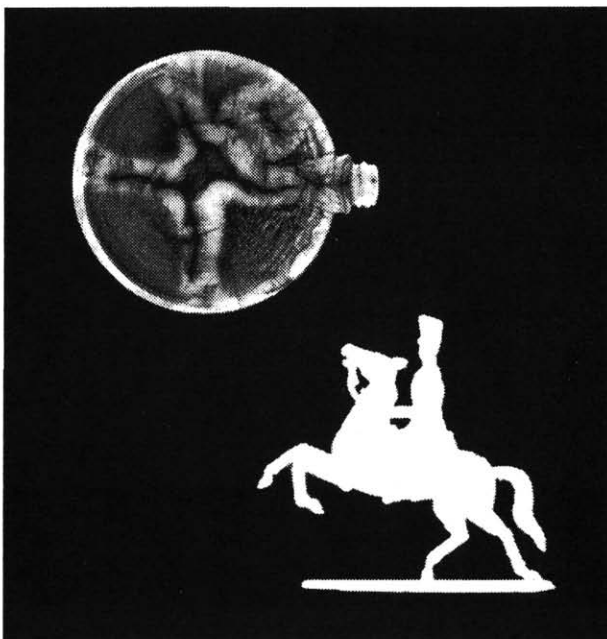
ség, hogyan kapcsolódjon az iskolarendszerű képzéshez (átjárhatóság!). Amennyiben pedig nincs rá szükség, azt kell eldönteni, hogy helyette mi legyen, hiszen ilyen típusú képzettségűekre szükség van a szakmában.

Csapó Edit valóban világosan fogalmazta meg az alternatívákat, ám abban csalódnia kellett, hogy ott helyben döntés születik. Egyébként nem is ez volt a összejövétel célja, de ettől eltekintve is túlon túl szórt volt a későbbiekben elhangzott vélemények találati mezeje. Kialakultak és markáns képviselőket nyertek a legfőbb állásfoglalások, ám ezek sokban fedték egymást, sokban toleránsok voltak egymás iránt, sokban maguk is alternatívákat jelöltek ki, nem utolsó sorban pedig olyan munkálatok elvégzésére hívtak fel, amelyek eredményei mind az eddig elhangzottakat, mind a „döntést” jelentősen módosíthatják. Maurer Péter ezért is üdvözölte örömmel azt a kezdeményezést, hogy a szakma jöjjön össze valamikor ősszel egy újabb képzési konferenciára, és azt is, hogy érdemes megindítani – az MKE égisze alatt – azt a kutatást, amely felmérné a szakma képzettségi igényeit, számszerűen beszámolva arról, hol, milyen típusú könyvtárban hány és milyen szakismeretekkel rendelkező könyvtárosgárdára van igény, hogyan elégíthető ez ki és milyen objektív „elvárások” vannak a valamilyen képzettséggel a könyvtárakban jelentkezőkkel szemben.

Igen sok hozzászóló méltatta melegen a KMK asszisztensképző tanfolyamait. Kiemelték, hogy az e képzettséggel bírók valódi klenódiukai az egyes könyvtáraknak, hogy ismereteik alaposak és jól felhasználhatók, de azt is, hogy – éppen mivel nem iskolából érkezettekéről van szó – ezek az asszisztensek pontosan tudják, hogy mire számíthatnak a könyvtárakban. Nincsenek – jogos vagy jogtalan – illúzióik (mint az iskolából kikerülteknek), ezért aztán meg is maradnak a szakmában, nem módosítják pályájukat. Mások, ezzel némileg ellentétben, arra utaltak, hogy az asszisztensképzés épp azt nem adja, amire sok helyütt a legnagyobb szükség lenne: a könyvtárkezelőt, könyvtári technikust, azt a könyvtárosféleséget, aki mechanikus és rutinmunkákat végez. Az asszisztensképzés, hála (?) magas színvonalának, gyakorlatilag főiskolai szintű képzettséget ad (ha ez nem is konvertálható diplomára, ami további problémák forrása), és e képzettség birtokosainak talán nincsenek illúzióik, ám értelmiségi igényeik annál inkább, vagyis nem igazán alkalmasak a rutinmunkák végzésére.

Hosszabb diszkussziók tárgya volt a képzési szintek problémaköre. Sokan, igen sokan említették: bizonyos anomáliát okoz, hogy a képzés különböző szintjein gyakorlatilag ugyanaz a tananyag, az elsajátításra nyújtott ismeretek köre fedi egymást, legfeljebb e kör sugara nagyobbodik, a tanulási idő hosszabodik. Éppen ez ellen a nyilvánvaló visszasság ellen szólalt fel *Szabó Sándor*, az ELTE TFK oktatója. Az nem lehet vita tárgya, mondotta, hogy szükség van-e középfokú képzésre. Ez nem kérdés. A kérdés az, hogy mit kell tudniuk ezeknek a szakembereknek ahhoz, hogy munkájukat elvégezhessék, feladataikat elláthassák. Nos, folytatta *Szabó Sándor*, nyilvánvaló, hogy nem kevesebbet, hanem *mást* kell tudniuk, mint a főiskolai vagy egyetemi végzettségűeknek. Ezt a mást kell nekik megtanítani, és akkor nem állhat elő olyan abszurd helyzet, hogy a felsőoktatásban már ismert dolgokat kell újratanítani, kisebb-nagyobb hozzátételekkel. *Szabó Sándor* szavaira rímelték Maurer Péter megállapításai is. Szerinte lehetetlen helyzetbe kerül az, aki nagyrészt megtanulta már a főiskolai anyagot, ám erre a főiskola sem felvételinél, sem egyéb módon nem lehet tekintettel, továbbtanulás címén viszont a már ismert anyagot kell másodszor (talán sokadszor) „újrarágnia”.

A kérdéskört egészen új megvilágításba helyezte *Ramháb Mária* hozzászólása. Az-

zal indított, hogy nehéz úgy beszélni a könyvtárosképzésről, ha nem szólunk a szakma fejlesztési problémáiról. Nyilván nem feltételezhető – érvelt Ramháb Mária –, hogy tíz év múlva is ugyanilyen szinten fognak működni a magyar könyvtárak, így tehát a szakmai feladatokat ugyanezzel a felkészültséggel kell megcélozni. Egy olyan könyvtárban, ahol a munkafolyamatok teljes egészében gépesítve vannak, nemigen lehet szükség olyan könyvtárosokra, akik kitűnően sorolják a katalóguscédulákat, akik törlési jegyzékeket gépelnek-gyártanak, akik nagyszerűen írnak be a leltárkönyvekbe stb. Ellenben igencsak szükség van számítógépen gyorsan és megbízhatóan dolgozó szakemberekre. És persze olyan kollégákra, akiknek ma szinte alig jut idejük arra, amit mindenki a felsőfokon végzett könyvtáros igazi munkájának tart. A kérdés tehát az, hogy hogyan fognak fejlődni a magyar könyvtárak az elkövetkező évtizedben. A képzés problematikája jórészt ennek a függvényében alakul, vagy kell hogy alakuljon.

Hasonló megközelítést, vagyis nem a képzésből való kiindulást javasolt Ramháb Mária egy másik kérdéskör kapcsán is. Többen foglalkoztak azzal a kérdéssel ugyanis, hogy mettől számít valami „igazi” könyvtárnak, mi legyen az egyszemélyes könyvtárak munkatársainak „képzési modellje” stb. Ramháb Mária ezzel kapcsolatban azt az álláspontot képviselte, hogy itt is a könyvtárügy fejlődéséből kell kiindulni. Egészen más a helyzet, ha kialakulnak és működnek a könyvtári szolgáltatórendszerek, ez esetben ugyanis az „egyszemélyes” könyvtárak egyszerűen e rendszer részeként, állomásaiként működhetnek. Persze ha nem alakulnak ki, akkor megint más a helyzet, akkor viszont ebben a kontextusban kell foglalkozni a kisteleplések könyvtáraival.

Harmadik témacsoportként az iskolarendszeren kívüli képzéssel kapcsolatos aggályait sorolta Ramháb Mária. Főként az látszott nyomasztani őt (és feltehetőleg igen sok kollégáját), hogy igen nehéz pótolni, helyettesíteni, egyáltalán a könyvtári mun-

kaszervezést optimalizálni, ha a munkatársak jelentős része képzés miatt távol van. Különben is – vélekedett – kérdés, vajon miért a könyvtárnak kell a munkatársainak képzésével kapcsolatos terheket is viselnie.

Csapó Edit persze alkalmat kapott a vita végén, hogy reflektáljon az elhangzottakra. Örömet is kifejezte, legfontosabb eredménynek azonban azt nevezte, hogy a kérdéskört sikerült alaposan körüljárni, hogy a szakma vállalta, nem hagyja lekerülni a napirendről az oktatás-képzés koncepcióját. Ezzel, formálisan legalábbis, az OSZK-ban tartott vita végetért. Bizonyosak lehetünk azonban abban, hogy folytatása következik.

Vajda Kornél

Gondolatok a KMK által készített könyvtárosképzési konceptió kapcsán

A KMK által készített könyvtárosképzési koncepció nyilvános vitájára olyan időszakban kerül sor, amikor három oktatást érintő új törvény: a közoktatási, a szakképzési és a felsőoktatási törvény, valamint a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény lépett hatályba.

Úgy gondolom, a tanácskozás elején szükséges összefoglalni, hogy a törvények milyen keretet adhatnak a könyvtárosképzés fejlesztéséhez.

A képzés *struktúráját* tekintve a közép- és felsőfokú szakképzésről, a munkaköri szakképzésről nem kívánok szólni.

Úgy gondolom, a szakmának kell eldöntenie, hogy ilyen képzésre – áttekintve a könyvtárak munkaköreit, a konkrét feladatokat – kulturális közalkalmazotti munkakörök betöltéséhez szükséges képesítésekről szóló 2/1993. (I. 30.) MKM rendelet értelmében szükség van-e? Ha igen, akkor mi legyen a képzés tartalma, követelményrendszere.

A megismert képzési koncepció azonban tartalmaz egy olyan gondolatot, miszerint az úgynevezett „2 éves könyvtáros szakismereti minimumot” célszerű lenne a felsőoktatásba emelni.

Az oktatást meghatározó törvények ismeretében erről a véleményem a következő:

A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény értelmében a *felsőfokú képzés két szintű: egyetemi és főiskolai*.

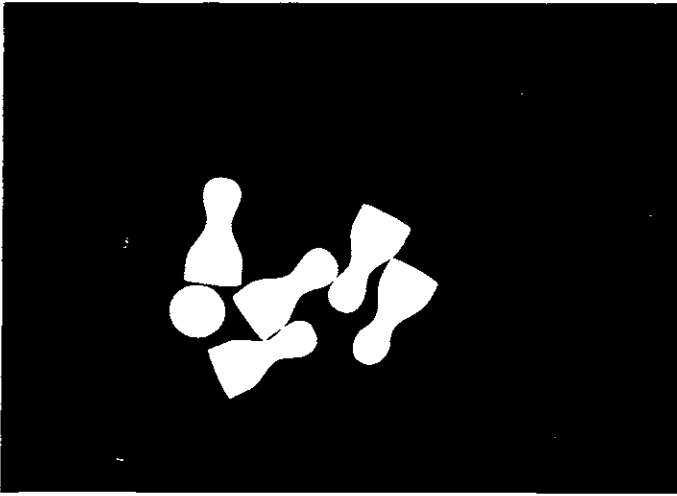
A *főiskolai szintű* képzésben eddig két módon lehetett szakirányú főiskolai végzettséget és szakképesítést szerezni:

- *tanítóképző főiskolákon szakkollégiumi képzés* keretében és
- *tanár, valamint tanítóképző főiskolákon önálló szakos képzés* keretében.

A koncepció több kérdőjelet tesz a szakkollégiumi képzéshez, ma azonban a munkakör betöltése szempontjából a kulturális terület képesítési előírásának megfelelően szakirányú főiskolai végzettségnek tekintendő. A képzés tartalmának megítélése szakmai kérdés.

De szólni kell arról is, amire a koncepció nem utal, hogy a tanítóképző főiskolákon

több helyen (Debrecen, Kaposvár, Baja, Jászberény) megindult az önálló főiskolai szintű könyvtárosképzés is. S az ott kiadott diplomák egyenértékűek a tanárképző főiskolán kiadott diplomákkal, hisz mindegyik főiskolai szintű végzettséget és szakképesítést ismer el.

Ma a „2 éves könyvtáros szakismereti minimum” felsőoktatási képzésbe való „beemelése” nem megoldott. A felsőoktatási törvény lehetővé teszi az egyetemeken, főiskolákon az iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli szakképzés indítását, sőt sok fórumon arra ösztönzik az intézményeket, hogy a nyugat-európai tapasztalatok alapján indítsanak post secondary képzést, ennek azonban még meg kell teremteni a jogi feltételeit. A szakképzési és a felsőoktatási törvény nem tartalmazza az ehhez szükséges jogi garanciát. A hallgató, a felvételt követően beiratkozással nyeri el az egyetemi vagy főiskolai hallgatói jogállást. A tanulmányait azzal a céllal kezdi el, hogy diplomát szerezzen. A felsőoktatási intézmény költségvetési támogatást a hallgatói jogviszonyon alapuló képzésre kaphat csak a hallgatói létszámnövekmény alapján. Ma a felsőoktatás struktúrájából hiányzik a post secondary vagy fél felsőfokú rendszer. Ennek rendezéséhez törvénymódosításra van szükség. Ettől függetlenül indulhat ilyen képzés az egyetemeken és főiskolákon, de azt látni kell, hogy ma ez még nem része az oktatási rendszernek. A formája tanfolyami képzés, a finanszírozása pedig önköltséges.

A képzés struktúráját illetően szólni kell az egyetemi és főiskolai alapképzést követő *további képzési formákról*. Legmagasabb egyetemi végzettségként (PhD) fokozat szerezhető. A doktori programok az elmúlt évben indultak az egyetemeken.

A felsőoktatási törvény alapján azonban én most a *szakirányú továbbképzésre* szeretném felhívni a tanszékek és a szakemberek figyelmét.

A képzési koncepció igényként fogalmazza meg a szakirányok újragondolását. Az egyetemi és főiskolai szintű képzés általános alapképzést kell hogy biztosítson. A könyvtárak speciális igényeinek megfelelő felkészítés viszont a főiskolai és egyetemi szakirányú továbbképzés feladata lehet. A szakirányú továbbképzésben újabb egyetemi, illetve főiskolai szakirányú végzettség és szakképesítés szerezhető. A közal-

kalmazottakról szóló módosított törvény posztgraduális képzésben szerzett oklevelet csak akkor ismer el, ha az újabb végzettséget igazol, ez a PhD, az újabb diploma megszerzésével és a szakirányú továbbképzés elvégzésével szerezhető meg.

A képzés tartalmát illetően is szeretnék néhány kérdésről szólni.

A tanítóképző főiskolákon folyó képzésről több kritika hangzott el. Ezt szakembereknek kell megvizsgálni, hisz a könyvtárosképzésben jártas szakemberek véleményének meghallgatásával kapták meg a főiskolák a képzés indításának jogát.

A felsőoktatási törvény az *Országos Akkreditációs Bizottság feladataként* határozta meg a képzés és a tudományos tevékenység színvonalának megítélését, így az országos testület véleményt kell hogy nyilvánítson az intézmények akkreditációja során a főiskolai szintű képzésről. Véleményem szerint azonban rendkívül fontos, hogy a szakmai közvélemény a munkaköri követelmények ismeretében megfogalmazza igényeit és megtalálja azokat a fórumokat, ahol javaslatot tehet, kezdeményezheti a képzés fejlesztését.

Ugyancsak a képzés tartalmát érintő kérdés a felsőoktatási törvény kimenet felőli szabályozása.

A felsőoktatási intézményben megszerzhető végzettség, illetőleg a szakképesítés követelményeit a képzési követelmények határozzák meg a kormány jóváhagyásával. A már működő szakok képesítési követelményeinek kidolgozására a Művelődési és Közoktatási Minisztérium két évvel ezelőtt szakmai bizottságokat kért fel.

Fülöp Géza professzor úr irányításával a bölcsész képesítési követelmények sorában elkészült a könyvtárosképzés követelményének tervezete, amely egy egyetemi és egy főiskolai alapszakra tesz javaslatot „könyvtártudomány-informatika” néven, megjelölve a képzés alatti specializációkat, amelyből véleményem szerint majd kialakulhat, ráépülhet a végzés utáni szakirányú továbbképzés rendszere is.

A tanító szak képesítési követelményének kormányrendelet tervezete is elkészült, jelenleg már a felsőoktatási törvénynek megfelelő egyeztetése folyik. A tervezet tartalma új kérdéseket fogalmaz meg számunkra. A tanító szak tervezett óraszama 4 éves képzésben 3200 óra. Ez jóval nagyobb óraszám, mint egy főiskolai vagy egy egyetemi szak óraszama.

A jövőben a hallgatónak kell döntenie arról, hogy a tanítóképző főiskolán vállalni tudja-e ilyen terhelés mellett a kétszakos képzést.

A szakkollégiumi képzés tartalma is módosulni fog a közoktatási törvény értelmében. A szakkollégiumok az általános iskola ötödik és hatodik osztályának tantárgyai alapján szerveződhetnek, s a tanítói képesítési követelménytervezet szerint a Nemzeti Alaptanterv tantervi alapelveihez igazodó műveltségterület oktatására ad majd felkészítést.

Így a tanítóképző főiskolákon folyó közművelődési/népművelési és könyvtáros képzés az alapképzést kiegészítő speciális képzésben szervezhető a jövőben, természetesen az alapóraszám fölül. A szakismeretek megszerzéséről a jelölt az oklevél kiegészítéseként „tanúsítványt” kaphat, amely – ha megjelenik a kormányrendelet – a korábbi szakkollégiumi képzéssel azonos tanulmányok elvégzését igazolhatja.

Végül a *különböző szintű képzések átjárhatóságáról* szeretnék szólni, de csak egy szempontból.

A koncepció és az utóbbi évek levelező tagozatos képzését kezdeményező szakemberek is a középfokú szakképzés beszámíthatóságára hivatkozva a képzési idő csökkentését kérték.

Azt gondolom azonban, hogy határozott különbség van a középfokú és egyetemi, főiskolai végzettséget igénylő munkakörök között, ennek a képzés tartalmában is tükröződnie kell.

A beszámíthatóság helyett fontosabbnak tartom az *egymásra építhetőség* kérdésének megoldását. A főiskolai, egyetemi képzésnek természetesen figyelembe kell venni a jelöltek előképzettségét, ez alapján lehetséges többféle tantárgyi program is. Egyet nem lehet tenni a felsőoktatási törvény értelmében, a főiskolai vagy egyetemi főiskolai szak képesítési követelményében, vagy ma még annak hiányában a szakalapítási határozatban megadott képzési időtől eltérni.

A mai tanácskozást és az itt induló közös gondolkodást éppen ezért tartom rendkívül hasznosnak és fontosnak, mert a képzés és a munkaadó könyvtárak szakemberei csak közösen alakíthatják ki a könyvtárosképzés teljes rendszerét.

Dr. Rádlí Katalin

A BDTF Könyvtár-Informatikai Tanszékének észrevételei az OSZK-KMK középtávú képzési koncepciójáról – az MKE állásfoglalásához

Az elmúlt 45 év a szakma szüntelen kritikájának története a könyvtárosképzés (és többnyire továbbképzés) iránt, mely egyfelől a kölcsönös tájékozatlanságból, sokkal inkább azonban a képesítési és besorolási, valamint a képzési formák aszinkronitásából fakadt, nem feledve a munkáltatók képzést devalváló szerepét, amikor is kiskapukat keresve képzési formákat és képesítési dokumentumokat felértékelve, az előírásokat megszegve, éppenséggel nem az igényességüket igazolták a gyakorlatban.

1989-ben már nyomatékkal hangsúlyoztam (Vö. *Könyvtáros*, 1989. 12. sz. 724. p.), hogy a könyvtárosképzés fejlesztéséhez több támpontot nyújtanak a nemzetközi tendenciák, mint a hazai képzési/képesítési igények ismerete. Évtizedek óta nincs világos képünk, még kevésbé használható előrejelzésünk arról, hogy a különböző szinteken kiképzettek közül hány és milyen tudásanyaggal, készséggel rendelkező szakemberre van szüksége a szakmának. Enélkül sem létszámtervek nem készíthetők, sem a képzés szerkezete és tartalma nem véleményezhető, igazán jó tantervek nem várhatók. (Zavaró a vitaanyag címében a „középtávú” kitétel: egy most bevezetésre kerülő intézkedés az egyetemeken egy, a főiskolákon két évfolyamot érinthez, hatása 4-5 év után érzékelhető.)

Alapvető tehát minden további lépéshez, hogy a szakma (megrendelő) felvevő piac az előbbi kérdésekre választ adjon, s ez lett volna megítélésünk szerint a KMK anyagának elsődleges feladata, mert a képző intézmények ebből készíthetnek létszám- és tanterveket. Nem árt ehelyütt sem figyelmeztetni arra, hogy az egyetemeken évtizedek óta, 1985-től a főiskolákon is –, s ezt megerősítette az 1993. évi felsőoktatási törvény is: a tantervek jóváhagyása az egyetemi/főiskolai tanácsok hatáskörébe tartozik.

S ugyanúgy mindig intézményen belül dőlnek el a létszámkérdések is. A szakma ezt szorgalmazhatja és segítheti.

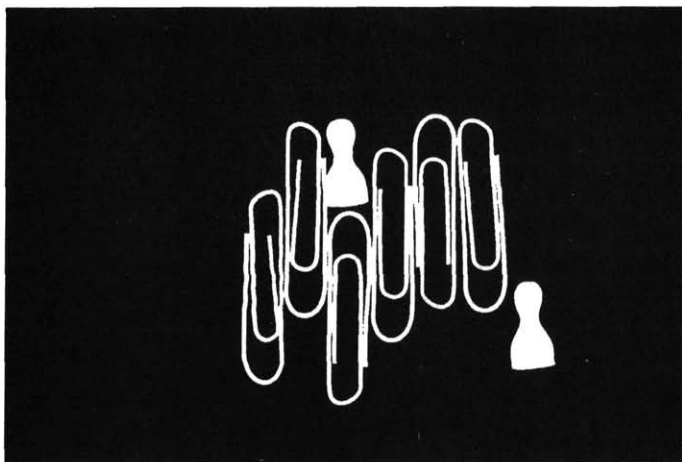
A szakmai közvéleményben végre nyugvóponttra kellene jutnia annak, hogy a könyvtárosság a történelemben mindenkor a legmagasabb szintű végzettséget és felkészültséget igényelte, diplomás foglalkozás volt. Csak a könyvtárban folyó munka tömegesedése és differenciálódása igényelt kiegészítő személyzetet, akik betanított, rutinmunkát végeztek „a” könyvtárosok mellett és szolgálatára. Ebből következően az iskolarendszerű könyvtáros szakképzés azonnal egyetemi szinten indult a világban és Magyarországon is. Minden más hiánypótlás és átmeneti volt. Ezért nem lehet a könyvtárosképzés rendszerét alulról felépíteni, sőt „a” könyvtárosképzés igazában nem is rendszer, hiszen csak a felsőoktatásban folyik. A középfokú (könyvtárkezelő, asszisztens stb.) képzés más kategória, s nem kapcsolható az előbbihez: sajátos tartalma és készségfejlesztő igényei vannak. Minden átjárhatóság erőltetett és indokolatlan. Ebből logikusan következik, hogy az ún. tanítóképző szakkollégiumi képzés idegen test, mert nem kapcsolódik egyikhez sem. Hangsúlyozni kell, hogy az e képzési formát létrehozók eredeti szándéka sem ez volt, hiszen nem könyvtárosok képzésére, hanem olyan tanítók képzésére hozták létre, akik falujukban, iskolájukban stb. – pedagógusmunkájuk *mellett* és nem helyette! – nem főfoglalkozású, hanem tiszteletdíjasként végezhetnek jól körülhatárolható munkát. (Az intézkedés inkább fogható fel a korábbi alapképzés helyett és megemelt rangú képzés megvalósításaként.) Ennek eltorzítása egyéni érdekeket és presztízst szolgált, a munkáltatók részéről pedig megalkuvást.

A könyvtárosképzés ennek megfelelően önmagában nem, hanem a továbbképzéssel alkothat és kell is alkotnia rendszert. Eszerint minden felsőfokú, diplomát adó alapképzés könyvtárosképzés és nem irányul sem könyvtártípusra, sem munkakörre. A szakosítást a továbbképzésnek kell megvalósítania, mégpedig részben ún. magister (mester) továbbképzés keretében, illetve a tudományos (PhD) formában. Akkor lehet rendet tenni a képesítési és besorolási előírások között, ha ezt a világos képletet tartalmazza és nem adnak semmiféle kiutat (ld. még orvos-szakorvos, jogász-ügyvéd, bíró stb., mérnök-szakmérnök és ezek tudományos fokozata!).

Minden olyan kísérletet – mindenki világosan tudja, miről, miről van szó! –, amely kompenzációs célzatú és szűk vagy éppen egyéni érdekeket szolgál, meg kell akadályozni, illetve visszamenőlegesen is rendet kell tenni (mint jeleztem, többnyire nem is a jogszabályok ellenére, hanem az azt eltorzító gyakorlat korrigálására!).

Célszerű egyértelművé tenni, hogy a (diplomás) könyvtárosképzés iskolarendszerben történik, az előbb leírt rendszert is tanszéki keretben lehet megvalósítani. Képző és továbbképző tanszéki műhelymunka csakis stabil tanszéki létszámra, megfelelő felkészültségű oktatógárdára és infrastruktúrára támaszkodva végezhető. (Mindez nem jelenti, hogy csakis főfoglalkozású oktatókat lehet és kell foglalkoztatni, hanem a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően gondoskodni kell a gyakorlati specialisták, sőt külföldi vendégprofesszorok bekapcsolódásáról is, de nyilván ez utóbbiak nem pótolhatják az előbbi, hanem egymást egészítik ki!) Világos, hogy így kevés, de az eddigieknél nagyobb kapacitású tanszékre van szükség. A megalapozatlan, előkészítetlen törekvéseket le kell állítani. A tanítóképzős oktatók további sorsát meg kell oldani.

A könyvtáros – bizonyos könyvtártípusok és munkakörök esetén nélkülözhetetlenül – támaszkodni kényszerül más tudományokból jártasságra, ezért a könyvtár-

rosképzés más szakkal és/vagy diplomával együtt komplett. Ez azonban változatos formában megoldható, úgy mint eddig, vagyis kétszakos képzéssel (sőt ezt a rugalmasabb felsőoktatás és megfelelő modulok kialakításával nemcsak a tanárképzéssel, de más felsőoktatási intézményekkel is összekapcsolhatja anélkül, hogy ott is könyvtár-informatikai tanszékeket hozna létre!), továbbá úgy, hogy az illető már rendelkezik másik diplomával (másoddiplomás képzés); de lehetséges ennek a fordítottja is: könyvtáros diplomája után szerez immár munkaköre igénye szerint más diplomát (s ez is másoddiplomás képzés, sőt egyfajta továbbképzés is). A másoddiplomás képzésben most is vannak kihasználatlan kapacitások.

A tantervfejlesztés folyamatos munka, s ennek iránya úgy tűnik világos: számítógépes – (tele)kommunikációs, rendszerfejlesztési, menedzsment és marketing, valamint (szak)nyelvi. Ez irányban az utóbbi 4-5 évben számos előrelépés történt is, ha a vitaanyag készítője megkérdezi a tanszékeket, tapasztalhatta volna ezeket. Nem esik viszont szó a legalább ennyire fontos gyakorlatias és gyakorlati képzésről. Az előbbi azt jelenti, hogy a tanteremben gyakorolgtató-vitatkoztató szemináriumok mellett, és részben helyette, ún. projekt szemináriumokra van szükség, miként az Nyugat-Európában erősen fejlődik (ehhez persze az kell, hogy a szakma bevonja, illetve megbízza a tanszékeket ilyen feladatokkal); másrészt gyakorlati készségfejlesztés folyjék gyakorló könyvtári rendszerben. Ehhez minden intézmény számára gyakorló könyvtári hálózat kell (nem elég a gyakorló iskolák analógiájára 1-2), pénzügyi feltételek, s a képzés kihelyezett munkatársaiként is tevékenykedő gyakorlatvezetők.

Az iskolarendszeren kívüli képzés területe tehát a könyvtári kisegítő erők, valamint nem főfoglalkozású, részmunkaidős munkatársak képzése, betanítása. (Megfontolandó a tantestületeken belüli presztízs okán és a szerepkörből következően, hogy iskolában a részfoglalkozásútól is elvárt legyen a diploma, hiszen munkaideje másik felében oktatási feladatokat lát el.)

Iskolán kívül természetesen végezhető továbbképzés is, ez azonban nem adhat ki besorolást, előrelépést stb. lehetővé tevő oklevelet. Azt végezze, amit eddig is többnyire; ismeret-felújítási, feladatorientált és előkészítő, akciót működtető célzatú le-

gyen. Hangsúlyozni kell, hogy továbbképezni a már kiképzettet lehet, a továbbképzés nem pótolhat alapképzést, nem lehet kompenzáló értékű.

Külön téma az oktatók felkészülése, továbbképzése (tudományos továbbképzés, alkotószabadság, külföldi tanulmányutak).

Végül – éppen, mert sokfelé járva tapasztaljuk a tájékozatlanságot – javasoljuk, hogy az MKE „futtassa végig” a témát (az előterjesztést esetleg észrevételekkel egészítve) szervezetein és tájékoztató, javaslatkérő jelleggel, esetleg szükséglet-felméréssel (bár ez utóbbit a KMK-ra, KIK-re lenne jobb bízni) kérje ki a szakma véleményét. A sokszor szűk körben zajló viták és abbamaradt kezdeményezések helyett végre jó lenne valamiféle konszenzusra jutni. (Ezért akár a határidőket is célszerű lenne módosítani.) Másrészt máris tegyen az MKE elnöksége határozott lépéseket a sokat rontó, megalapozatlan kezdeményezések haladéktalan leállítására (pl. képzés indítása feltételek nélkül, iskolai könyvtárosi kapkodás és dilettáns lépések), s próbáljon érvényt szerezni akkreditációs, esetleg halasztó hatályú vétőjogának.

Dr. Tóth Gyula

Hozzászólás a „Középtávú képzési koncepció” c. vitaanyaghoz

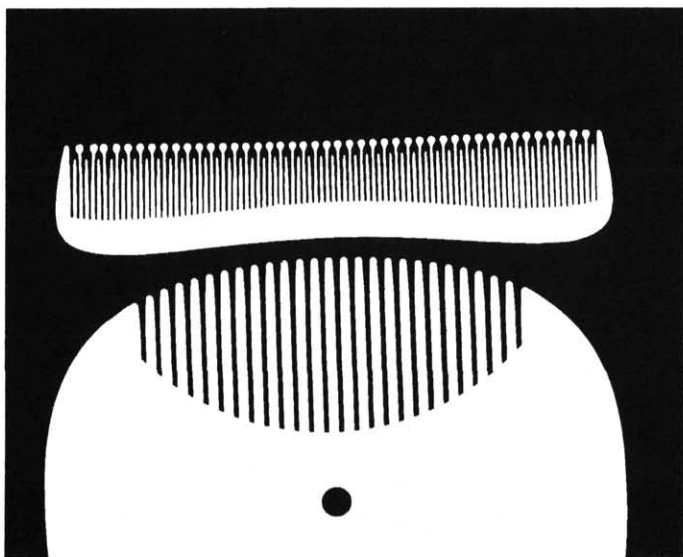
Vitathatatlan, hogy a magyarországi könyvtárosképzés struktúrájáról, tartalmáról, módszereiről stb. beszélünk kell, mert komoly anomáliák vannak, amelyekre a közalkalmazotti törvény nem is olyan szigorú előírásai ismételtlen – ki tudja, hányadszor – ráirányították a figyelmet.

Vitathatatlan ugyanis az, hogy a társadalmi elvárásoknak megfelelő szakemberképzés csakis a gyakorló intézmények, jelen esetben a könyvtárak véleményének behatárolt ismeretében, sőt a gyakorló könyvtárosok intenzívebb bekapcsolódásával lehetséges.

Vitathatatlan, hogy a „Középtávú képzési koncepció” címet viselő előterjesztés számos megoldásra érett kérdést, számos megzívlelendő ötletet vet fel: pl. az oktatás módszertani megújulásának szükségessége, a képző intézmények közötti átjárhatóság előfeltételeinek megteremtése, a képzés szellemi műhelyeinek rangemelésé, az egyetemi és főiskolai oktatók kiválasztásának felelőssége stb.

Vitatható és vitatandó viszont az előterjesztés jó néhány megállapítása, javaslata, különösen a képzés rendjét illető fejtegetése. A továbbiakban ehhez szeretnék egy-két megjegyzést fűzni, pontokba szedve mondandómat.

1. A könyvtárosok alapképzése – véleményem szerint – csakis iskolarendszerű formában (keretben) történjen: egyetemeken, főiskolákon és – mert erről is jó lenne szót ejteni – ha szükséges: középiskolákban. Az alapképzés kategóriájába sorolom a másoddiplomás és posztgraduális képzést, valamint – a vonatkozó törvény értelmében – a PhD (doktori) képzést is. Mivel úgy látszik, valós igény van a könyvtári asszisztensképzésre, azt is az iskolarendszeren *belül* kellene megoldani: mondjuk más, egy-két éves egyetemi, főiskolai kurzusok mintájára. – Érdemes néha más ér-

telmiségi pályákra is egy pillantást vetni: például pedagógusokat csak egyetemeken és főiskolákon képeznek (meg talán néhány középiskolában óvónőket); jogászokat és mérnököket úgyszintén; az egészségügyi szakembereket egyetemeken, főiskolákon vagy szakközépiskolában készítik fel szakmájuk gyakorlására. Ha a könyvtároságot értelmiségi pályának tekintjük – hiszen az –, akkor indokoltnak látszik ezeknek a példának a követése. Természetesen, a mi szakmánknak vannak bizonyos sajátosságai (pl. az erőteljesebb munkaköri differenciálódás – de hát a kórházakban sem orvos mindenki) és nem szabad figyelmen kívül hagyni a tradíciókat sem, ezért minden további nélkül megvalósítható, hogy némely, erre alkalmas könyvtárban – mindennek előtt az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjában – egyetemi és főiskolai kihelyezett tagozatok működjenek (mint ahogy erre volt és van is példa). Ily módon tudom elképzelni az asszisztensképzés fenntartását is; részben a főiskolák (netán egyetemek) speciális tanfolyamaiként – amit a felsőoktatási törvény lehetővé tesz –, részben a könyvtárakban szervezett főiskolai (netán egyetemi) kihelyezett tagozatokként. Ezáltal elkerülnénk a zsákutcás – államilag elismert bizonyítvány, azaz oklevél nélküli – vagy kerülőutas képzési formákat is, vagyis garantálnánk, hogy az asszisztensképzés (vagy más hasonló kezdeményezés) szervesen beépüljön a magyar iskolarendszerbe és a tanulmányok különösebb zökkenő és felesleges ismétlések nélkül folytathatók legyenek. Legalább ilyen fontos – sőt szerintem fontosabb – volna, amit az előterjesztés is említ: az egyetemi és főiskolai hallgatók gyakorlólhelyéül szolgáló tankönyvtárak mielőbbi megszervezése, a gyakorlatvezető kollégák anyagi és – ami talán még sürgetőbb – erkölcsi megbecsülése, jogszabályi biztosítékkal. – A könyvtárak lehetnek a bázishelyei a speciális, rövidebb ideig tartó továbbképzéseknek is – mint ahogy ez lényegében most is így van.

2. Az egyetemek és főiskolák autonómiáját hatályos törvény garantálja. Ezt semmiképpen sem hagyhatjuk figyelmen kívül a könyvtárosképzés rendjéről, szerkezetéről

és tartalmáról szólva; vagyis a képzésnek a felsőoktatási intézmények autonóm szervezeti kereteibe kell illeszkedni. Nem lehet tehát központilag tanterveket megszabni, az átjárhatóságot rendeletekkel előírni, az oktatókat bizonyos módszerek alkalmazására utasítani stb. Az egyébként valóban nagyon fontos átjárhatóság sokkal inkább az egyetemek, főiskolák közötti megállapodásokkal, tantervi egyeztetésekkel, kredit- (máshol: tanegység) beszámításokkal stb. érhető el – de csakis az iskolarendszeren belül, mert az attól idegen képzési formák jogilag sem kapcsolhatók a felsőoktatási szisztémához. Közbevetőleg: az nem baj, sőt – a külföldi tapasztalatok ismeretében – előny, ha az egyetemek, főiskolák között vannak különbségek, pl. irányultságban, kutatási területekben, hiszen a sokszínűség erősíti a szakmát. – Már az intézményi önállóság miatt sem lehet egyetérteni egy olyan elgondolással – ami egyébként is abszurdum –, hogy az egyetemi, főiskolai hallgatók egy központi vizsgabizottság előtt tegyenek le vizsgákat, ráadásul a második év után. Ha egy főiskola vagy egyetem megkapta a jogot, hogy főiskolai vagy egyetemi diplomát adjon ki – netán doktori képzést folytasson –, rendkívül furcsa lenne egy alacsonyabb szintű oklevél kiadásának jogától megfosztani. Ugyanilyen illúzió a szuperrevíziós csúcsvizsgáztatás a leendő oktatók esetében. Az egyetemi, főiskolai oktatók kiválasztása az intézmények önkormányzatából egyenesen következő jog, ennek csorbítását egy kicsiny szakma részéről javasolni óhatatlanul nemkívánatos ellenérzéseket váltana ki. Természetesen nagyon is szükség volna arra, hogy a képző intézményekben a könyvtáros oktatókkal szemben a szakmai követelményeket is emeljék és fokozottabban érvényesítsék. Izgalmas kérdés, hogyan lehet ezt ténylegesen végrehajtani. Mindenesetre legalább az egyetemi szintű könyvtáros diploma és – nem teljesen kezdők esetében – bizonyos idejű könyvtári gyakorlat máris megkövetelhető. Számomra az is természetes, hogy a könyvtárakban dolgozó, az oktatómunkára kellően felkészült és emberileg, pszichikailag is alkalmas kollégák rendszeresen tanítsanak mellékállásban vagy óradíjasként a főiskolákon és egyetemeken, és ezt a fenntartók, munkahelyi vezetők ne akadályozzák, hanem támogassák, mert a könyvtárügy szoros, általános érdekéről van szó. (Mellesleg az illető számára talán a leghatékonyabb továbbképzési forma.)

3. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (egyáltalán a szakma), közvetett eszközökkel befolyásolhatja a könyvtárosképzés folyamatát, tartalmát, szerkezetét. Megfogalmazhatnak elvárásokat, ösztönözhetnek – akár anyagilag is – preferálandó képzési formákat és irányokat (pl. most a könyvtárostanárok szakmai képzését). A minisztérium engedélyezi az új helyeken a könyvtárszak indítását és a speciális szakképzést nyújtó tanfolyamok szervezését; remélhetőleg kezdeményezheti a szakképzés befagyasztását vagy megszüntetését azokban a felsőoktatási intézményekben, ahol a színvonal nem kielégítő: biztosíthatja vagy megvonhatja a feltételeket stb. A nemrég létrehívott képesítési bizottság a diploma szakmai minimumát is kijelöli. Sokat segíthetne a képzés fejlesztésében egy átgondoltabb, a magasabb iskolai végzettségre kellően ösztönző besorolási jogszabály is. A mostani közalkalmazotti törvény és végrehajtási rendelete ugyanis gyakran egybemos, lefelé nivellál, az "F" kategória csaknem parttalan kitágításával a tudományos fokozatot sem honorálja.

4. A könyvtári szakma rangemelésének – szerintem – egyik feltétele a kétszakos egyetemi és főiskolai képzés. Bizonyára nem haragszik meg *Futala Tibor*, ha most az ő szavait interpretálok. Sokszor hallottam tőle, hogy az egyszakos könyvtáros olyan,

mint a mozigép, amelybe nincs filmszalag befűzve. Persze, mint a hasonlatok túlnyomó többsége, ez is sántít kicsit, de ha alaposan és elfogultság nélkül átgondoljuk, mély igazság rejlik benne. A másoddiplomás képzésnél ez a probléma fel sem vetődik; itt inkább arra kellene törekedni, hogy ne csak tanárok jelentkezzenek e formára. A tanítóképző főiskolák négyéves tagozata elfogadható második szaknak, ugyanígy a tanárképző főiskolák szakpárosításai. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a könyvtártudományi tanszék határozott szándéka a kötelező kétszakosság visszaállítása.

A Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán sikerült elfogadtatni, hogy informatikus könyvtáros diplomát csak másik szak elvégzésével kaphatnak a hallgatók. Megfontolandónak vélem tehát, hogy az átmenetileg újból meghirdetett levelező tagozatokon célszerű-e egyszakos diplomákat kiadni.

5. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Matematikai és Informatikai Intézete és az ottani informatikus könyvtáros szak megindításának ötödik évfordulója, az első végzős évfolyam kibocsátása alkalmából 1994 októberében egy másfél napos konferenciát szervez a könyvtárosképzés hazai helyzetéről és fejlődési-fejlesztési irányairól. Az összejövetelre meghívtuk az összes képző intézményt (beleértve a tanítóképző főiskolákat is), társrendezőként kértük fel az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központját. Természetesen meghívtuk a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Könyvtári osztályát, továbbá a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökségét, valamint a Könyvtári és Informatikai Kamara vezetőségét is. Örülnénk, ha minél többen eljőnnének. Addig is előnyös lenne, ha egy gyakorló könyvtárosokból összehívott, ún. pártatlan bizottság megfogalmazná a szakma igényeit, elvárásait. Szükséges volna a külföldi helyzetkép ismételt felvázolása is. Egyébként terveink szerint a konferencián az oktatás tartalmi és módszertani problémáiról szeretnénk bővebben és hangsúlyosabban beszélgetni. Mindazonáltal a szerkezeti-szervezeti kérdéseket sem kívánjuk megkerülni, sőt külön programponiban szerepeltetjük.

Bényei Miklós

Vélemény

Csapó Edit tanulmányán érezhető, hogy írja a hazai könyvtárosképzés egyik legjobb ismerője. Nagyon sok gondolata valóban megszívlelendő. Elképzelése sok olyan koncepcionális elemet tartalmaz, amelyet be kell építeni a képzés reformját tartalmazó (remélhetőleg hamarosan elkészülő) dokumentumba. Szemléletének igen pozitív vonásai közül kiemelhető néhány: stabil elvek kellene (3. p.), ellenzi, hogy bármely feltétel teljesülése nélkül képzés indulhasson pl. több tanítóképzőben (4. p.), hogy nem könyvtárosi diplomát csak saját fokozaton lehessen kiegészíteni (6. p.), hogy ne taníthasson akárki (14-15. p.) stb.

A dolgozat pozitívumai ellenére az alábbiakban néhány kritikai, illetve megfontolásra való megjegyzést teszünk.

Csapó Edit elképzeléséből az hámozható ki, hogy a képzést ugyanannak az anyagnak fokozatonkénti kibővítésével képzelel el, ennek alsó szintjén az asszisztensképzés

van, ennek bővülése adja a főiskolai tananyagot, és így tovább. Ez az álláspontja el-
lentmondásban áll záró gondolataival, amelyben „jellegében más” képzésről beszél az
egyedek fokozatokban (7. p.). Az alapgondolat maga vitatható, mert a felsőoktatás nem
lehet az asszisztensképzés bővítése, az asszisztensképzés is jellegében más. Csatlolunk
egy hozzávetőleges elképzelést az asszisztensképzés tartalmáról. Ha egyébként ezt az
egymásba dobozott oktatási elképzelést magunkévá tennénk, a tananyag témáiban
nem tudnánk végigvinni, mert pl. a bibliográfiai leírást háromszor tanulnák, egye-
beket is. Ez a gondolat akkor tárgyalható, ha a tananyagot mutatja meg, hogyan lehet
végigvinni.

Az sem életképes, hogy a felsőfokú képzés első két éve *után* asszisztensi oklevelet
kell adni. A felsőfokú képzés természete olyan, hogy az elején állnak az alapozó
tárgyak (pl. bevezetés, logika stb.), a végére kerülnek a praktikumot tartalmazó tár-
gyak. Ez minden átgondolt felsőfokú képzésben így van. Mármost éppen azt nem kap-
ják meg az első két évben, amire a gyakorlatban van szükség. Ajánljuk, hogy pl. *egyik*
tantárgycsoport, a számítástechnika és alkalmazása terén gondolja végig ezt az ötletét:
kiderül, hogy ez a gondolat nem életképes.

Csapó Edit elgondolásának másik gyengéje, hogy az oktatás problémáit főleg szer-
kezeti kérdésekben látja. Ez a szemlélet mindig meddő eredményre vezetett, mert a
gyenge oktatás más szerkezetben is gyenge marad. Képzésünk fő gondoljai nem szer-
kezetiek (azok is, ezeken a legkönnyebb segíteni), hanem az alábbiak:

– A képzés *tartalma* egyre inkább helyi praktikumok leírásából áll, korszerű
könyvtárosi ismeretek nem jelennek meg benne. Sokan a tananyag korszerűsítését a
számítástechnikai ismeretek arányainak bővítésében látják. Amellett, hogy számítá-
stechnikát is nagyon sok szinten, alacsonyan is lehet tanítani, nagyobb baj – példaként
–, hogy úgy osztályozunk/indexelünk, mint nagyapáink, hogy pl. az állományépítés a
rendelés és érkeztetés alapfokú technikájára korlátozódik, mintha nem lennének
módszerek arra, vajon egy diszciplínát mikor reprezentál egy gyűjtemény, miben áll,
hogy ellátottságot biztosít. A példák sorolhatók. A lemaradáson nem segít szerkezeti
változtatás. Javasoljuk, hogy három-négy tehetséges fiatal kollégát a szakma néhány
évig függetlenül arra a célra, hogy kidolgozzák a tananyag korszerű tartalmát.
Utána lehet tovább tanítani az oktatókat, majd átvezetni az oktatásba.

– Alig van oktatásra alkalmas *tanár*. Képző helyeinken *bárki* taníthat, alacsonyabb
oklevéllel rendelkező, vagy könyvtárosi oklevéllel nem rendelkezők is. Az tanít, aki
akar, aki vállalja. Így az egyes képzési fokozatokban ugyanannak a tantárgynak tema-
tikája és nívója nem a fokozattól függ, hanem a személytől, aki tanítja. Egy láncre-
akció alakult ki: az az oktató, aki nem a diszciplínát, hanem saját tudattartalmát
oktatta, kibocsátott végzeteket, akik szintén tanítanak már, a képzés nagyfokú leépü-
lésében ez játszott szerepet. Ily módon devalválódott a könyvtárosi diploma. Jelenleg
viszont megvan a közalkalmazotti törvény adta lehetőség, hogy e diplomáknak rangot
szerezünk, ha a szakma minden más területen maga nem értékeli le. Pl. miért kap
(nem helyi leírásra, hanem) országos könyvtári fejlesztési kérdés kidolgozására
megbízást olyan, aki maga ebből nem vizsgázott, legfeljebb fog? Nem maga a szakma
sugallja akkor, hogy „ehhez bárki érthet”? Idegen diplomára szükség van, de a maga
helyén; hogy e gondolatot folytassam, számítástechnikai alapismereteket ne taníthas-
son könyvtáros, logikát, nyelvészetet se. Ti. ugyanennek a „mindegy a diploma” hely-
zetnek másik oldalán az a könyvtáros áll, aki mindenben illetékesnek érzi magát.
Mindez ellenkezik a törvény szellemével is.

- Nincsenek jegyzetek, tankönyvek, segédletek. Kivétel egy-két tantárgy.
- Nincs gyakorló könyvtár. Az ún. szakmai gyakorlatok jelenlegi rendszere teljesen alkalmatlan akár a tananyag gyakorlására, akár a hivatástudat erősítésére.
- Tisztázatlan, hogy az alaptudományok közül melyik és milyen mélységben, milyen közelítésben kívánkozik a képzésbe: klasszikus logika, szimbolikus logika, általános nyelvészet, számítástechnikai alapismeretek, rendszerelmélet, egyebek (pl. szociológia, lélektan, kommunikációelmélet). Hasonlóan tisztázatlan a történeti stúdiumok aránya, szerkezete, tartalma. (Művelődéstörténet, könyv, könyvtár, sajtó, paleográfia, nyomdászat stb.).
- A tantárgyközi szerkezetek tisztázatlanok. Pl. a bibliográfiai leírás és számítástechnika, ti. a leírás mint végtermék egyben számítógépi input sajátos szerkezettel. Egy osztályozási jelzet a visszakeresésben funkcionál stb. A kapcsolódó felületek vagy következtelnek, vagy nincsenek is egybekapcsolva, átfedések keletkeznek, még inkább hiányok. Folytatható a tájékoztatás tantárgy hasonló problémáival: hogyan függ össze a klasszikus bibliográfiai tananyag az adatbázisokkal stb.
- Szerkezetileg is van probléma, ezek közül legélesebb az, hogy az iskolarendszerű képzés nem válik el világosan az iskolán kívülitől. Álláspontunk már régóta az, hogy az alapképzés iskolarendszerben legyen, s bizonyos posztgraduális és kiegészítő képzés is. Ha az iskolarendszerű képzés gyenge, akkor nem pótlására hivatott kurzusok kellene, hanem a főiskolákat, egyetemeket kell erősíteni.

Horváth Tibor

FŐEGYHÁZMEGYEI HATÓSÁG

H-3301 EGER, SZÉCHENYI U. 1.
POSTAFIÓK: 80. TELEFON: 36/13-259

Nagyrabecsült Szerkesztőség!
Tisztelt Uraim!

Megtisztelő levelüket, valamint a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros márciusi számát hálással köszönöm.

Bízom benne, hogy a Magyar Katolikus Egyház évszázados hagyományaihoz hűen továbbra is Európa kultúrájának építője lesz. Tisztában vagyok vele, hogy az elmúlt évtizedek személyi és anyagi visszaesése előbb-utóbb kedvezően megoldódik és meg tudunk felelni a velünk szemben indokolt elvárásoknak.

E g e r, 1994. április 18.

Üszinte tisztelettel:

Seregély István
Seregély István
egri érsek

A hálózati és módszertani feladatok menedzsmentje

Hálózati és módszertani feladatokról azóta beszélünk, amióta hálózatok léteznek, és amióta módszertani munkát végzünk könyvtárakban. Nem a két fogalom, nem a két megnevezés a felelős azért, hogy sokszor ideológiai tartalommal telítődtek meg, és a szakmai feladatok továbbítása mellett feladatukká vált az adott társadalmi berendezkedés ideológiájának terjesztése is.

A rendszerváltás után – a dolgok természetéből adódóan – a fürdővízzel majdnem a gyereket is kidobták. Újra és újra el kellett magyarázni, hogy hálózatra szükség van, hogy a könyvtári módszertani feladatok létező szakmai feladatokat jelentenek. Sőt, azok az önkormányzati könyvtárak, azok a hálózati központok, amelyek az új fenntartóval a kezdetektől jó kapcsolatot alakítottak vagy próbáltak kialakítani – éppen azt a területet, a *kapcsolattartást* – a módszertani munka egyik részét erősítették meg.

Ma, 1994-ben megérett a helyzet, hogy továbbléphessünk a már igen jól ismert hálózati és módszertani feladatok ismertetésén, és arról beszéljünk, hogy ezeket a feladatokat miképpen lehet *a mai kor igényeinek* – társadalmi és szakmai – követelményeinek megfelelően végezni. Erre akkor van lehetőségünk, ha ennek a két területnek is kialakítjuk és megszervezzük a menedzsmentjét.

Semmiképpen sem szeretném megismételni azokat az utóbbi egy-két évben elhangzott fontos megállapításokat, amelyek a területi munka lehetőségeiről és fontosságáról szóltak. Ezek megjelentek a szaksajtóban, ismerjük őket. Én most egy új – vagy régi-új – szemlélet elmondására vállalkozom azevallott "önhittséggel", hogy sikerül itthon is kialakítani azt a módszert, amivel sok külföldi könyvtár már régóta igen hatékonyan dolgozik a hálózati és a módszertani munkában. Régi-új módszer, hiszen ennek a szemléletnek egy-egy eleme, a módszert bizonyos technikái sok könyvtár munkájában jelen voltak, jelen vannak már. A mi feladunk az, hogy egységbe rendezzük őket, és ennek megfelelően *rendszereszerűvé* tegyük a munkánkat.

Három kérdéskört kívánok részletesebben kifejteni: 1. Mi a menedzsment ebben az összefüggésben? 2. Mit kell figyelembe venni a két terület menedzsmentjének megszervezésekor? 3. Milyen eszközei vannak a hálózati és módszertani munka menedzsmentjének?

1. Mi a menedzsment ebben az összefüggésben? A menedzsment olyan fejlesztő, hosszú távú feladatot kitűző irányítási módszer, amely figyelembe veszi a munkánkat gátló és segítő belső és külső tényezőket. A cél eléréséhez szükséges stratégiai tervet a folyamatos ellenőrzés eredményeinek felhasználásával a körülmények változásának megfelelően alakítja, változtatja. A módszer alkalmazásával – ha nem is lehet eredményét csodaként kezelni – lehetőség nyílik arra, hogy a gazdasági körülmények javulása nélkül, a gazdasági recesszió idején is megpróbáljuk megmenteni a könyvtárakat, a könyvtári szolgáltatásokat, sőt fejlesszük is azokat.

A menedzsment ugyanis a társadalmi változásokra figyelő, és azokra válaszoló irányítási technika. Abból a *természetes* tényből indul ki, hogy a megváltozott körülményekhez az intézményeknek a saját struktúrájuk (feladatrendszerük, irányítási tech-

nikájuk, együttműködési lehetőségeik stb.) megváltoztatásával kell reagálniuk. Azaz a változásnak változtatást kell indukálnia.

Ugyanakkor ne tévesszük szem elől, hogy a könyvtár a kontinuitás intézménye. Dokumentum- és információgyűjtő és szolgáltató intézmény volt, maradt – és jelen ismereteink szerint marad is, bár a dokumentumok és az információk aránya egyre inkább eltolódik az utóbbi javára. A mindenkori változtatást tehát csak a meghatározott alapfeladat teljesítése érdekében szabad megtenni.

Azaz a változtatásnak mindig az alapvető feladatot kell szolgálnia, azt ugyanis, hogy a használók számára az igényeknek megfelelő könyvtári szolgáltatásokat szervezzünk a módszertan szakmai segítségével és a könyvtári hálózatok működésével.

Országos léptékkel mérve, olyan könyvtári hálózatok, olyan könyvtári együttműködések legyenek és úgy működjenek, hogy abból a használó profitáljon. A könyvtári együttműködések, a könyvtári rendszer megfelelő működése azon mérhető, hogy a központi könyvtárak mennyire alkalmasak a szolgáltatások és információk előállítására és továbbítására, a kiskönyvtárak pedig ezek fogadására.

Semmiképpen sem adható fel az a 70-es években megfogalmazott elv –, amit az IFLA irányelvekből vettünk át, hogy aki a rendszer bármely tagját használja, a rendszer egészéhez hozzájuthat.

A hálózati és módszertani feladatok menedzsmentje a feladatok megszervezésének és irányításának optimális formája.

2. Mit kell figyelembe venni a két terület menedzsmentjének megszervezésekor? A politikai-gazdasági változások, a könyvtárügyben kitapintható trendek és a könyvtárak válaszai a körülöttük történt és történő eseményekre megerősítik azt a közhelyként emlegetett megállapítást, hogy a jelen körülmények között egy könyvtár már nem, csupán a könyvtárak együttműködése (kooperációja) és a könyvtári hálózatok tudnak megfelelni a velük szembeni követelményeknek. Csak együttműködve, csak egymással kooperálva, csak hálózatokban lehet dolgozni. Érvényes ez az egészen kis könyvtárakra éppúgy, mint a Nemzeti Könyvtárra.

Tekintsük át az említett három körülményt, ami erre az együttműködésre kényszeríti a könyvtárakat: 1. az elmúlt időszak politikai-gazdasági változásai, 2. a könyvtárügyben kitapintható fejlődési trendek, 3. a könyvtárak válaszai a politikai-gazdasági változásokra.

1. A rendszerváltozás, a demokratikus jogállamiság intézményeinek megteremtése, az önkormányzatok megalakulása, képviselőtestületek, a civil társadalom szerveződése és erősödése; – gazdasági recesszió (nemcsak nálunk, hiszen világjelenség), a piacorientáltság térhódítása a kulturális szférában; – privatizáció – a magántulajdon kialakulásának erőteljes támogatása, az állami szektor meggyengülése; egy újabb megoldandó kérdés: az állami beleszólás csökkenése mennyire jelenti vagy jelentheti az állami támogatás, illetve állami fenntartás csökkenését (ad absurdum az angol public libraryk privatizációja); – „a pénzért értéket” szemlélet eluralkodása a kulturális szférában is, a költségekkel való pontos elszámoltatás igénye az adófizető joga, hogy tudja miképpen gazdálkodtak a pénzével; – a társadalom egészében – Európa-szerte – a nem anyagi értéket termelő ágazatok – a közszolgálati szféra – háttérbe szorítása; – a költségvetés nem tud lépést tartani a dologi és egyéb – állománygyarapítási – kiadásokkal, megjelenik az intézmények többszörös finanszírozásának szükségessége.

2. A különböző országok könyvtárügyében a nagy nemzetközi szervezetek befo-

lyása következtében egységesedési és együttműködési folyamatok: pl. az Európai Közöség munkabizottsága által kidolgozott szerzői jogi irányelvvel szemben – ami hátrányosan érinti a könyvtárakat – a könyvtárak egységesen lépnek fel. A „Harc a könyvtárakért” Angliában, a „Védjük meg könyvtárainkat” Svédországban és az „Összefogás a könyvtárakért” c. mozgalmak is ezt mutatják. – A hangsúly a dokumentumok gyűjtéséről áttevődik az információ gyűjtésére; – integrációs törekvések a dokumentumforrások szempontjából (mindegy, hogy a dokumentum könyv, folyóirat vagy AV); a könyvtári tevékenységek szempontjából (könyvtáros és számítógépes ismeretek együttes szükségessége); a könyvtárakban is megjelenik a piacorientáltság (mit kíván a könyvtárfelhasználó, illetve mit nem kap meg az, aki nem könyvtárfelhasználó?); – a piacorientáltság magával hozza az új, a közgazdasági technikák megjelenését a könyvtárakban: – a szolgáltatások hatékonyságának mérése (mi mennyit ér?) marketing tanulmányok, a használói igények számbavételeire, – a szolgáltatások, a könyvtári struktúra kialakítására; – csökken a különbség a privát információs és a könyvtári információs terület között. Sok esetben az első – a megfelelő anyagi források miatt – győz a másikon. (Ezen a területen a kooperáció nem egyszerűen szükséglet, de létszükséglet.)

3. Igazolniuk kell a politikusok, a gazdasági szakemberek előtt a könyvtári terület fontosságát, megnőtt a könyvtárakról kialakított kép jelentősége, a jó public relations munka megszervezése. – Különböző pénzforrásokat kell felkutatniuk, a könyvtárakban megnőtt a pályázatok szerepe; – vállalkozások indítása – de ezek közül a könyvtáriidegen vállalkozások egyértelmű zsákutcát jelentettek.

A politikai és gazdasági körülmények vázlatos áttekintése a könyvtárügy legfontosabb fejlődési irányainak és a könyvtárak válaszainak ismeretében fel kell tennünk a kérdést: *ezek között a körülmények között mi a hálózati és módszertani munka?*

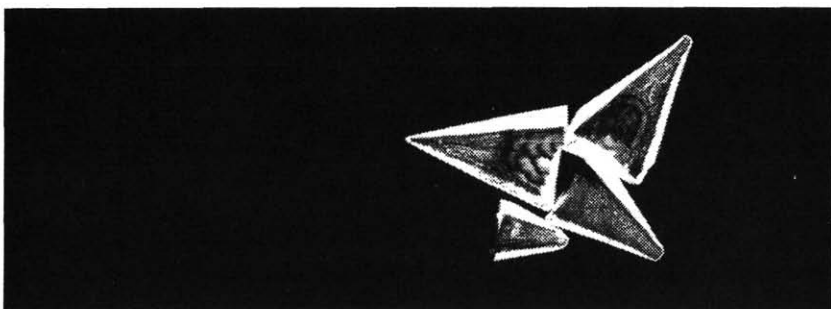
Az együttműködés az *egyetlen* lehetséges forma, hogy a könyvtárak a saját állományuknál, a saját szolgáltatásaiknál többet tudjanak nyújtani a könyvtárfelhasználóknak.

A *módszertan* pedig az a *koordinatív munkafolyamat*, a módszertanos az a koordinációt szervező munkatárs, aki szervezi az együttműködést. Koordináció, azaz módszertan nélkül nincs együttműködés.

A könyvtári rendszert az együttműködő könyvtárak alkotják. Az együttműködésnek a következő formáit ismerjük: 1. A közigazgatásra alapuló hálózati együttműködés, ahol a közigazgatási központ a hálózat központja. Központi szerepköréről a könyvtári törvénynek kell rendelkeznie, így állami feladatot jelent, amihez az anyagi forrást az állam biztosítja. A központi feladatok: dokumentumok és információs szolgáltatás a hálózat könyvtárai számára (könyvtárközi kölcsönzés), képzés, továbbképzés, szaktanácsadás.

Ezek a feladatok a könyvtári törvények tanúságai szerint a megyei könyvtári feladatoknál jelennek meg, a megyei könyvtár költségvetése tehát államilag annyival nagyobb, hogy ezeknek a feladatoknak meg tudjon felelni, ezeket a feladatokat el tudja látni; 2. Kooperáció, konzorcium, könyvtári együttműködés, amelyet bármely típusú könyvtár, bármely típusú könyvtárral létrehozhat helyi, regionális, országos szinten. Ezek önálló társulások, nem az állam tartja fenn, legfeljebb céltámogatással támogatja. Ezek a társulások ma már majdnem kizárólag számítógépes társulások.

A kétfajta együttműködési formát semmiképpen sem lehet és nem érdemes összekeverni. Az egyik a könyvtári rendszer működéséhez szükséges feladatokat lát el. Amennyiben a törvény rendelkezik róla, az állam dotálja. Emellett minél több saját

szervezésű konzorciumot kell létrehozni, a minél hatékonyabb és gyorsabb szolgáltatások kialakítása és fenntartása érdekében. Az együttműködés előnyei: idő és pénz megtakarítása; a dokumentum- és információforrások hatékonyabb felhasználása. A könyvtárak a következő területeken működhetnek együtt: – közös dokumentumállomány kialakításában, – közös raktári helyek szervezésében, – közös szerzeményezésben – közös szolgáltatásokban – osztott katalógusok kialakításában (OPAC).

Együttműködési lehetőségek rejlenek még: a munkatársi gárdában, a szakértőkben, a nyitvatartási időben.

Az együttműködés pozitív hatása tehát, hogy: megoszlanak a növekvő dokumentum és információ árak, lépést lehet tartani az információrobbanással.

Negatív hatása: ha az együttműködő könyvtárak között nagy a felkészültségi különbség, akkor a rosszabb helyzetben lévő könyvtár nyer ugyan, de a jobb alig.

3. Milyen eszközei vannak az együttműködés és módszertan menedzsmentjének? Az együttműködés létesítése előtt, a hálózati menedzsment munka a következő lépésekből áll: meg kell határozni az alapfeladatot: miért jön létre az együttműködés? kiknek a számára? és mi a haszna? Az alapfeladat után következik a segítő és gátló tényező, a SWOT (Strengths – erősségek, Weakness – hátrányok, Opportunities – lehetőségek (külsők, adottságok), Threatness – külső fenyegetettség) számbavétele.

Az alapfeladat és a SWOT után a hálózati együttműködés szükségletét kell felmérni. Ezek eszközei: – a piackutatás: statisztikai adatok elemzése, interjúk, vizsgálatok; – a szolgáltatások hatékonyságának elemzése, a ki nem elégített szolgáltatási formák figyelése.

Ezután következnek a stratégiai tervezés lépései: – az alapfeladat eléréséhez – a megfelelő együttműködéshez – hosszútávú célt kell felvázolni (kinek az együttműködése, milyen szintű az együttműködés, milyen területeken történik az együttműködés stb.); – a tervet egy évre kell lebontani pontos időhatárokkal.; melyik könyvtár, milyen időhatáron belül, milyen munkát végez el; – a munkafeladatokat pontosan meg kell határozni; – a résztvevő személyeket ki kell jelölni; – minden munkafolyamatnak meg kell határozni a költségkihatását.

A feladat vázolt megtervezése után lehet csak hozzákezdeni a feladat megvalósításához.

A megvalósítást minden jelzett fázisban ellenőrizni kell, és amennyiben a mért eredmények eltérnek a várttól, meg kell vizsgálni ennek okát, és a terven a jobb eredmény érdekében változtatni kell.

A módszertani munka korszerű meghatározása három területet fed: a) A kooperá-

ciót vagy a hálózati együttműködést menedzselő koordinatív munkát, erről írtam az előzőekben; b) A szakmai színvonal egységességének biztosítását a különböző körülmények között dolgozó könyvtárak között a fenntartó önkormányzatok egyre fokozódó decentralizáltsága mellett. Minél nagyobb ugyanis a decentralizáció, annál fontosabb az azonos szakmai nyelv. Ennek formái lehetnek szakmai irányelvek, módszertani kiadványok, értekezletek, szakmai továbbképzések stb.

A módszertan menedzsmetjének össze kell fognia a különböző könyvtári munkafolyamatok menedzsmetjét: állománygyarapítás, gyűjteményszervezés, szolgáltatás, információs technológia stb.; c) A Management Információs Rendszer (a MIR) megszerzése.

A MIR a könyvtár, a könyvtárak működéséhez szükséges információk összessége. A menedzsmet végző módszertanos elengedhetetlen munkaeszköze. A MIR – jól lehet sok számszerű adatot is kell hogy tartalmazzon –, nem statisztikák összessége, mégcsak nem is a statisztikák elemzése csupán, hanem statisztikák, tények, formális és informális információk szakszerű gyűjteménye, rendszere. A MIR tartalmazza a politikai, társadalmi, gazdasági információkat, de a könyvtári funkciók, szolgáltatások működési költségeit is.

A MIR eredményességét a megfelelően működő könyvtár jelzi. Tehát a MIR hatékonysága egyrészt a könyvtárakat körülvevő társadalmi környezet változásán keresztül mérhető le, másrészt az eredmények analizálásából következtethetünk arra, hogy fejlesztő döntésünk eredményes volt-e?

Az információknak a következő területeket kell magába foglalniuk: 1. a szerzeményezett és szerzeményezendő dokumentumokra vonatkozó adatok összessége; 2. a költségek teljes számbavétele; 3. a könyvtárhasználók minden szempontú elemzése; 4. a könyvtárosok adatai; 5. a könyvtár működésére vonatkozó minden adat.

Részletesebben kifejtve ez a következőket jelenti:

1. A dokumentumok esetében: a megrendelés honnan történik, mennyi időt vesz igénybe és mennyiért, a szállítást ki végzi, mennyi idő alatt, mennyiért, a könyvtáron belüli szétosztás hatékonysága; a használatot figyelve, hol vannak elhelyezve a könyvtárban a dokumentumok, használatuk gyakorisága, hozzáférhetőségük, a szabadpalc és a raktári elhelyezés aránya stb.

2. A költségek esetében: a már elköltött pénzösszegek felhasználásának vizsgálata, és annak megvizsgálása, miképpen szerepelt ez az összeg az előzetes költségvetésben; – a még elköltendő összegek felhasználásának vizsgálata; – a feltétlenül szükséges kiadások számbavétele; – a munkafeladatok költségeinek elemzése; – a szolgáltatási pontok költségeinek elemzése; – a fenntartás költségeinek figyelése (az épület fenntartási költségei, gépkocsik fenntartási költségei, berendezések költségei).

3. A könyvtárhasználók esetében: – speciális csoportok számbavétele (öregék, vakok stb.); – a dokumentumokkal, információval ellátott csoportok számbavétele, vizsgálata; – a nem könyvtárhasználók vizsgálata.

4. Könyvtárosok – kor szerinti megoszlás; fizetési kategóriák szerinti megoszlás; betegszabadságok, túlórák számbavétele.

A fenti feladatok számbavételéhez és megoldásához pedig *könyvtárosok* kellene. Felkészült, szakmájukat ismerő és szerető szakemberek, akik tudják, hogy szakmaiság és hivatás, az új megismerése és a tradíciók ismerete egymást kiegészítő folyamatok. Nélkülük nincs hálózat és módszertan, nincs könyvtár.

Skaliczki Judit

IFLA program a közép- és kelet-európai könyvtárosegyesületek fejlesztésére

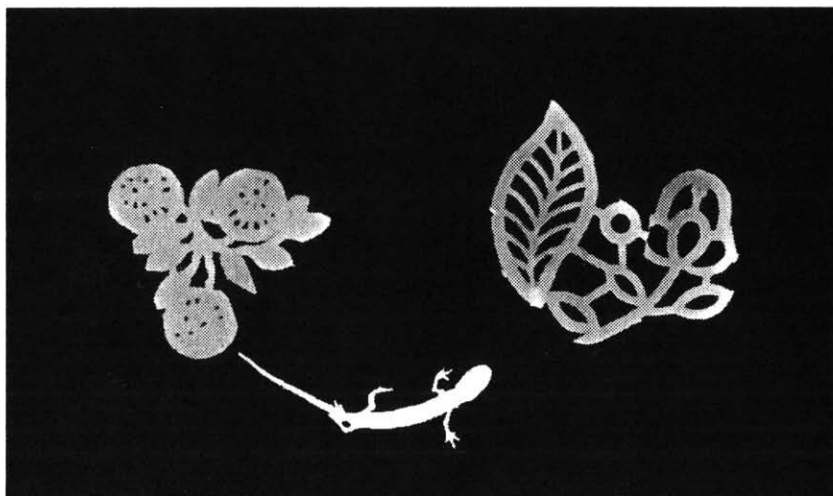
Az IFLA RTMLA (a Könyvtárosegyesületek Vezetésének Kerekasztala) 1989-ben, magyar kezdeményezésre, megszervezett és elindított egy programot azzal a céllal, hogy segítséget nyújtson az újjáalakuló vagy újonnan alakuló könyvtárosegyesületeknek Kelet-Európában. A DALA néven futó programban nemcsak a javaslattevésben, hanem a tervezés és megvalósítás során is jelentős feladat jutott a Magyar Könyvtárosok Egyesületének, a magyar szakembereknek, amelyet szívesen – és szerénytelenség nélkül elmondhatjuk – sikeresen láttak el.

A program igen fontos részét képezte információk gyűjtése arról, hogy a terület országaiban milyen helyzetben vannak a könyvtárosegyesületek, milyen kezdeményezések mutatkoznak, melyek azok a problémák, amelyek a legtöbb gondot okozzák az egyes országok könyvtárosainak a szakmai szerveződésben. A tervezés során nyilvánvalóvá vált, hogy nagyon csekély információ áll rendelkezésre az IFLA központi nyilvántartásaiban, ezért kérdőíves felmérés látszott alkalmasnak a információk összegyűjtésére. A programnak ezt a szakaszát a kérdőív összeállítását követően, amelyet az RTMLA vezető tagjai végeztek el, a felmérés lebonyolítását az MKE, személy szerint *Bátynyi Viola*, az egyesület nemzetközi ügyekkel foglalkozó titkára, az RTMLA EC tagja végezte el. A tekintélyes mennyiségű összegyűjtött adatot is ő maga dolgozta fel, és ismertetésére 1993-ban Barcelonában, az IFLA generálkonferenciáján került sor. Az RTMLA nyílt ülésén néhány országból azok közül, akik mint a DALA programban érdekeltek, részt vettek könyvtárosok, és *Bátynyi Viola* érdekes összefoglalóját személyes észrevételekkel és információkkal is kiegészítették. Megalapozottnak tűnt a program indításakor megfogalmazott elgondolás, hogy sok újonnan alakult könyvtárosegyesület igényli azt a módszertani segítséget, amit az IFLA, az RTMLA és tagjai nyújtani tudnak. Elsősorban a gazdaságilag nagy nehézségekkel küzdő országokból (Lettország, Litvánia, Észtország, Albánia, Bulgária stb.) jelezték a könyvtárosok ezeket a véleményeket.

Az IFLA vezető testületei is úgy vélekedtek, hogy a programot folytatni kell, és erre bizonyos anyagi eszközöket is az RTMLA rendelkezésére bocsátottak.

A program következő szakaszát egy szimpózium megrendezése jelentette. Ennek célja az volt, hogy az egyesületi vezető könyvtárosok gyűljenek össze tanácskozássra, a problémák megvitatására, bizonyos módszertani útmutatók meghallgatására, megvalósítható, alkalmazható tapasztalatok megismerésére. A szimpóziumot az MKE rendezte meg 1994. március 7–11. között, Veszprémben.

A szimpózium színhelye a Veszprémi Akadémiai Bizottság székháza volt. A megnyitó előadást *dr. Zombor Gábor*, a Veszprém megyei Önkormányzat elnöke tartotta, ezt követően a könyvtárosegyesületek vezetésének elméleti és gyakorlati kérdései kerültek sorra *Russel Bowden* The Library Association (Egyesült Királyság), *David A.*

Bender Special Libraries Association, USA és *Tuula Haavisto The Finnish Library Association* előadásában. *Winston Roberts* IFLA programigazgató az IFLA néhány fontos tevékenységét ismertette a hallgatósággal, amely tizenhárom ország: Albánia, Belorusszia, Bulgária, Cseh Köztársaság, Észtország, Horvátország, Lettország, Litvánia, Moldávia, Oroszország, Románia, Szlovákia, Szlovénia és Ukrajna egyesületének képviselőit foglalta magában. *Hans Prins*, NBLC, Hollandia – annak a nemzetközi méretű kutatásnak az eredményeit ismertette, amelyet a könyvtárosok társadalmi elismertségéről folytattak le és értékelését Prins úr foglalta össze. A szimpózium második napján került sor a megjelent könyvtárosegyesületek beszámolóira, ill. a problémás kérdések megvitatására, amelyekkel különösen a fent említett országokban találják szembe magukat a könyvtáros-információs szakemberek, tekintettel azokra a politikai, társadalmi, gazdasági változásokra, amelyek ezekben az országokban az utóbbi egy-két évben drámai változásokat hoztak, és természetesen a könyvtárakat, a könyvtáros szakmát is jelentősen érintik.

A tanácskozást bevezetve, a jelentősebb kérdéseket felvetve a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elvi állásfoglalásairól, gyakorlati ténykedéséről *Papp István*, az egyesület főtitkára tartott előadást, majd ezt követően *dr. Virágos Márta*, a Könyvtári és Informatikai Kamara alelnöke ismertette a kamara céljait és terveit. A résztvevők rendkívüli módon érdeklődtek arról, hogyan valósul meg a magyar könyvtárak és könyvtárosok szakmai érdekképviselete, milyen a kapcsolat a hivatalos körökkel – fenntartók, kormányzatszervek –, milyen az egyesület és a kamara kapcsolata, munkamegosztása, milyen eszközökkel tudja az egyesület érvényesíteni a szakma álláspontját nagy horderejű döntéshozataloknál stb. Bár – természetesen – valamennyi kérdésben nem lehetett teljes részletességű válaszokat adni, sok tekintetben útmutatónak számított a magyar egyesületi tevékenység bemutatása.

A résztvevő könyvtárosegyesületi vezetők beszámolóiból kitűnt, hogy bár sok a közös vonás a szervező munkában, az egyesületi irányításban meglehetősen nagy különbségek mutatkoznak az egyes országok között, elsősorban a gazdasági helyzet és a

demokratikus intézmények kialakulásának különböző fejlettségi szintje szerint. A tanácskozásnak végül a legfontosabb megállapítása, hogy javaslat készüljön az IFLA számára a program folytatására, az eddigi eredményekre alapozva speciális támogatási rendszert kell kialakítani, beépítve egy-egy kisebb régió, ország sajátosságait is.

A szimpózium sikerét jelentősen növelték a szakmai bemutatók és a társadalmi programok. A Veszprémi Egyetem Központi Könyvtárának munkáját *dr. Dömötör Lajosné* főigazgató mutatta be. A vendégek megtekintették az automatizált könyvtári rendszert, saját adatbázisukat, a könyvtár külföldi folyóiratainak rendelési szisztémáját a Swetz & Zeitlinger folyóirat-ügynökségen keresztül, a könyvtár online szolgáltatásait. Itt került sor a Könyvtárellátó Vállalat bemutatására is, amelyet *Szörő Ilona* osztályvezető tartott. A tanácskozás résztvevői kelemes kirándulás keretében tekintették meg a sümegi és a devecseri könyvtárakat és ismerkedtek a dunántúli táj szépségeivel; a történelmi és kulturális nevezetességekkel.

A rendezvény valamennyi közreműködőjét nehéz lenne felsorolni, annyian segítettek; a Veszprém Megyei Könyvtár, az Egyetemi Könyvtár, az OSZK munkatársai és még sokan mások.

Bizonyára az összefogás, a gördülékeny rendezvény, a résztvevők élénk érdeklődése és elismerése láttán nyilatkozott az egyik IFLA vezető funkcionárius így: ez a konferencia az IFLA számára politikailag igen jelentős esemény, az MKE számára fontos helyet jelöl meg a nemzetközi szintén.

Szót kell ejteni a szimpózium erkölcsi és anyagi támogatóiról: elsősorban a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Könyvtári Osztályának támogatása, de több intézmény, vállalat anyagi juttatása nagyban hozzájárult a rendezvény színvonalas lebonyolításához.

Billédi Ferencné dr.

Olvasás-, szövegértés, szövegértelmezés

A Magyar Olvasástársaság és a Könyvtárostánárok Egyesülete 1994. március 25–26-án tartotta konferenciáját Székesfehérvárott *Egy tantárgyközi feladat: az olvasás-, szövegértés és szövegértelmezés a humán és reál tárgyakban* címmel.

Nagy Attila megnyitója után *Tőkészki László* történész tartotta meg előadását *Beszéljenek a dokumentumok* címmel, melyben a történeti források elemzéséről beszélt. A történetírást a világnézet, koncepció és a dokumentumok, források határozzák meg. Pusztán a tudás növekedése nem jelent erkölcsi növekedést. A nyitott társadalom totális önzésbe torkollhat. A történelem megismerésének célja a történelmi ember megismerése, és ebben kiemelkedő szerep jut a történeti forrásoknak. Az irodalmi alkotásokat is lehet történeti forrásnak használni. A klasszikus irodalom történeti forrásként kevésbé használható, mint a közepes regény – az utóbbi jobban elárulja az író beállítottságát, társadalmi környezetét. Fontos források lehetnek az élelapok is – hiszen kifejezéseikben, nyelvükben korhoz kötöttek –, közéleti dokumentumok, a humor forrása kapcsolódik a korabeli sajtó nagy tanulmányaihoz. *Karinthy Frigyes Így írtok ti* című műve hasznos segédanyag ezeknek a dokumentumoknak az elemzéséhez. A kor magyar társadalmát a szerkesztői üzenetek is tükrözik. A magyar tör-

téneti szövegek tanulmányozása főleg a tanárképzésben, kommunikációs munkákban tölthet be fontos szerepet.

Szegfű László János régész a főiskolai hallgatók szakirodalom-megértésének problémáit vetette fel. Szakterületén az írott források nagyon fontosak, melyeknek döntő többsége latin nyelvű. A hallgatók többsége számára ez gondot jelent, így csak fordítások által férhetnek hozzájuk.

A hallgató a feldolgozásnál leginkább a következő hibákat követi el: nem érti meg a szöveget; félreérti; félreolvasással a mondatbeli összefüggéseknek elvész a lényege. Mikor sztereotípiákkal nem sikerül az értelmezés, sok hallgató zsargonba megy át. A forráselemzések sikeressé tételéhez rendszeres olvasás-megértési gyakorlatokat kell folytatni a hallgatókkal. A megoldás: memoriterek feladása, rövid és érthető, jól magyarázó tankönyvek kiadása lehet.

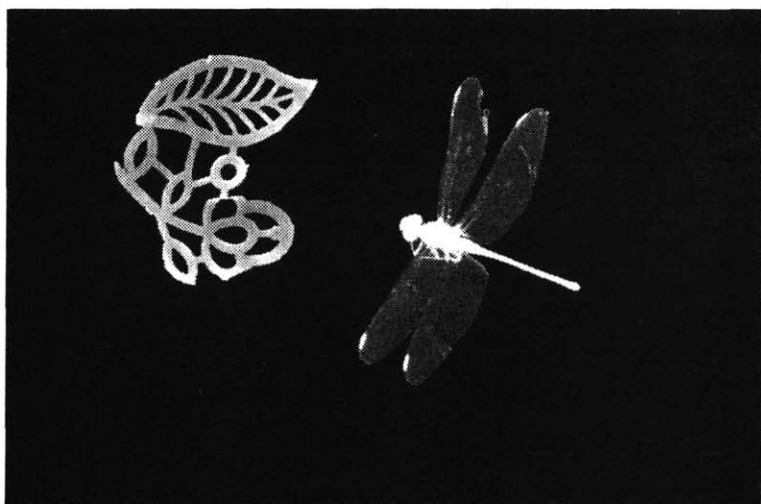
Hubert Ildikó, az ELTE Tanárképző Karának docense rámutatott, hogy milyen fontos az olvasás oktatásában a példaértékű szövegek másoltatása. Fontos a pedagógus személye; módszertanilag: szakmai és emberi tisztasága, tanári becsületessége és mindez nemcsak ideális lehetőségek között. A tanári elszürkülés ellen jó módszer lehet például belépni országos irodalmi társaságba, a publikálás öröme pedig önmegvalósítási lehetőség már a hallgatónak is. Az eredményes oktatáshoz szükséges az osztály tartása. Ebben a könyvtár is sokat segíthet. A memoritereknek a hangzó szöveg hatásában van szerepük.

Dombi József szegedi matematikus a köznyelvet és a számítógép nyelvét vizsgálta. Kérdése volt: lehet-e természetes nyelvű fordítóprogramokat készíteni? A válasz nemleges, a geometriai szerkesztés problémái miatt (pl. a természetes nyelvű mondatok megjelenítését így nem lehet megoldani).

A délutáni üléselnök *Horváth Zsuzsanna* volt. A kezdő előadást *Gelniczky György*, a budapesti Veres Péter Gimnázium tanára tartotta A számítógépes magyar nyelvteni programok szerepe a szöveg megértés fejlesztésében címmel. Rámutatott, hogy míg a hagyományos oktatásban a vizuális gyermek hátrányban van, a számítógépnél ő kerül előnybe. A számítógép fejleszti a koncepciót, s hosszabb ideig képes motiválni, mint a tanár. Több mondatot lehet így elemezni mint hagyományos módszerrel (pl. tábla). A feladatok megoldásához a számítógép útmutatóit kénytelen elolvasni a gyermek; kérdése megfogalmazására kényszerül, végül a gépi megfogalmazás pontosabb a tanár által feltettnél. A gép csak a tökéletes megoldást fogadja el, s az is előnye, hogy rögtön visszajelez, ezáltal motivál is. Elterjesztéséhez – mondja az előadó – hiányzik még a szemléletbeli váltás.

Tőkés Zsolt, a székelyudvarhelyi Kós Károly Gimnázium tanára a fizikatanítás és az olvasás kapcsolatáról beszélt. E tárgy „hátránya”, hogy nem olvastató, hanem ismeretelsajátító szerepe van. A rosszul fordított, hibáktól éktelenkedő tankönyvek a diákok olvasásra ösztönzésének további gátjai. A szaktárgyak így érdektelenné válnak; érdeklődés nélkül nincs figyelem, figyelem nélkül pedig hiábavaló az érdeklődés. A tananyag szintje nem igazodik az életkori sajátosságokhoz. Hiányzik közülük az egyeztetés, nincs idő kísérletezésre, begyakorlásra. Az olvasásra neveléshez nem homályos, hanem lényegre törő anyagközlésre lenne szükség, az önmagukban nem tanulható tankönyvekhez pedig megfelelő fogalomrendszer kialakítására, eligazító lexikonra, témákhoz kapcsolódó forrásanyagra.

A román iskolarendszerben a négy évvel ezelőtti helyzethez képest nincs lényeges

változás. A tizenkét osztályos rendszer csak papíron látványos, a valóságban megbukott. Nagy a tanulók leterheltsége, a gimnáziumokban heti harmincöt órában tanítanak. Sok az olyan műszaki tárgy, amelyeket csak mérnökök taníthatnak, akik nem részesülnek pedagógiai oktatásban. Hiányzik a józan megfontoláson alapuló, célirányos tanterv. Az ilyen típusú iskolában (sajnos) nincs szerepe a könyvtárnak, pedig az önálló ismeretszerzéshez szükség lenne rá: a természetes igénnyé váló olvasási szokásokat ez tudná kialakítani. A pozitív irányú változások terén a kisebbségek számára minden késedelem helyrehozhatatlan, s ezt mások is tudják.

Hogy milyen fontos az úgynevezett nem olvastató tantárgyak esetében a tankönyvön kívüli olvasmányanyag bevonása, azt *Opporné Fodor Mária*, a Veres Pálné Gimnázium tanára érzékeltette, a könyvtárban megtartott fizikaóráinak bemutatása által. A tanárnő az olvasásmegértés és a könyvtárhasználat szükségességét szem előtt tartva évente egy alkalommal szervez órát a könyvtárban. Célja, rávezetni a tanulókat, hogy a tankönyv mellett egyéb könyvből is lehet ismereteket szerezni. A könyvtárórán kezdetben a tájékozódás, egyszerű fogalmak kikeresése volt a feladat, majd a tanár által összeállított feladatlapokat töltötték ki három-négy fős csoportok. A tanulók mozoghattak az órán, kihasználhatták a csoportmunka előnyeit, írásban megjelölték a felhasznált források címét. A nagyobbak ismétlő órákon vettek részt, különböző feladatokkal, kísérletekkel. A tanári tapasztalatok igen kedvezőek voltak. Más oldalról is meg lehetett ismerni a gyerekeket, jó hangulat alakult ki, a fegyelmezésre nem kellett figyelni. A tanulóknak nagy sikerélményt nyújtottak ezek az órák – mondta az előadó.

Szendrey Júlia, a Budapesti Tanítóképző Főiskola tanszékvezető tanára Az olvasás, mint a matematikai feladatmegoldás része című előadásában arról beszélt, hogy minden tantárgynak megvan a lehetősége arra, hogy „hozzáadjon” az olvasástanításhoz. A matematikai feladatok nyelve és a köznyelv egyre inkább távolodik egymástól. A feladatmegoldáson túl további nehézségek a gyerekek számára, hogy a tankönyvek régebbi nyelvhasználatot alkalmaznak. Egy-egy matematikában alkalmazott új szó pedig a köznyelvből emelnek át, de új értelemben. Ez sokszor nem felel meg a gyerekek fogalmi rendszerének. Az előadó kísérlettel igazolta a matematikai szöve-

ges feladatok megértésének problémáit: a gyerekek félreértették a feladatot, mert: – az egyes mondatokat különálló egységként fogták fel, együttesen nem volt értelmük; globálisan fogták fel, de a feladat egyik részét elfelejtették; csak a számokkal dolgoztak, a szöveget nem vették figyelembe.

A matematikai problémamegoldáshoz is elengedhetetlen tehát a pontos szövegértés és az anyanyelvi oktatás.

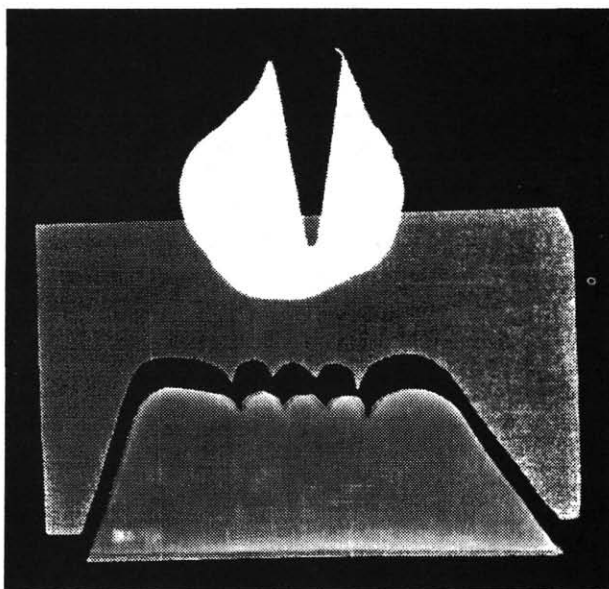
Kovácsné Garamszegi Marianna, a budapesti Berzsenyi Dániel Általános Iskola szaktanácsadója a matematikai szövegfeldolgozás olvasásfejlesztési lehetőségeit mutatta be. A matematikaoktatás fontos célja a problémamegoldó képesség fejlesztése, a konkrét tárgyi ismeretek feldolgozásához pedig szükség van a motivációra, amelynek egyik lehetősége a halmazok, diagramok, összefüggéseket bemutató ábrák alkalmazása. Az olvasandó szövegek mennyisége a második osztályban nő meg, de a helyes értelmezésben itt még sokat segítenek az ábrák. A szöveges feladatok lényegében a szövegek helyes értelmezéséből, a műveletek elvégzéséből, a feladatok szövegértő elemzéséből állnak. Ezekhez jól használhatók a könyvtárak általános kézikönyvei, és a nem tankönyv jellegű feladatgyűjtemények.

A nap hátralevő részében az üléslnök *Baricz Zsolt*, a soron következő előadó pedig *Bocsák Veronika*, a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Iskola vezető tanára volt. A beszéd témája: az alsó tagozat tantárgyközi feladatainak alapozása. Mint mondta, az olvasásnak eszközzé kell válnia az ismeretközlésben, az intellektuális öröm szerzésében és az emberek közötti kapcsolattartásban.

A kisdíák különböző hanggal, jelekkel ismerkedik, ehhez nagy kitartásra van szüksége. Így alapfeltétel a koncentrált figyelem, az értelemkeresés és a könyvek (lexikonok) használatának megtanulása. A szókincs és az emlékezet fejlesztésében a memoritereknek van jelentőségük, szerepük. Már a tanítónak el kell kezdenie a kisdíák könyvtárba szoktatását. Fontos, hogy élmény fűződjön az olvasáshoz, hogy a tanári felolvasás jutalom legyen, mely során a gyerek együtt élhet a szereplőkkel. Így az olvasás már motivált, és sokkal nagyobb annak a valószínűsége, hogy a gyerekek megvásárolják vagy kikölcsönzik és elolvassák a könyvet. A felolvasást beszélgetés követheti. Ha a könyv továbbra is a díák előtt marad, tájékozódni tudnak a szövegből, s ki tudják keresni a fontos adatokat. A tanulók ok-okozati összefüggéseket ismernek fel, válogatnak, értelmeznek. Megtanulnak kérdezni, lényegyet megfogalmazni, s azt önállóan feldolgozni. Az olvasástechnika a befogadással párhuzamosan fejleszthető, így a tanuló szókincse mennyiségileg és minőségileg egyaránt gyarapszik. Az értelmező olvasás elsajátítása más tantárgyak feladatainak megoldásához is nagy segítséget nyújt. Az olvasás rendszerépítés; a tanító szerepe pedig ennek segítése.

Monspart Krisztina, szegedi főiskolai hallgató a zene és a szöveg összefüggéseit tárta fel *A szép molnárlány* c. műben, Schubert belső történésekre figyelő zenéje és Müller versszövege összevetésével. (Nagy érték, hogy főiskolai hallgató is szerepet kap egy olyan konferencián, melynek végső célja a következő generációk szolgálata. A jelenlegi főiskolások, egyetemisták bevonása nélkül ugyanis minden erőfeszítés kertes eredményű.)

A második nap *Zombori Ottó* egyszemélyes színdarabjával kezdődött, amely igen fellelkesítette a hallgatóságot. Részleteket aligha érdemes írni; aki ismeri az előadót, tudja, hogy nem lehet írásban visszaadni. Így csak azt emelem ki, hogy: 1999. augusztus 11-én napfogyatkozás lesz. A szemlélődés-eszmélődés azonban addig is ajánlott.

Fáy Kissné Marillai Zsuzsa: Rajztanítás, olvasásfejlesztés. A budapesti tanárnő használható programot dolgozott ki a szakirodalmat és egyéb forrásokat használó rajztanításról. Ez mindenképpen több energiát igényel a pedagógustól – mondta –, ugyanakkor sokkal nagyobb az esélye, hogy rögzül az órai anyag. Tapasztalatai szerint a rajzóra megtartható a könyvtárban is, amelyik a betűvel vagy az írástörténettel foglalkozik.

Sáráné dr. Lukátsy Sarolta, szegedi könyvtárostanárné a hátrányos helyzetű gyerekek olvasásra nevelésével foglalkozott. Az állami gondozott gyerekek, akiknek szociális eredetű hátrányai az iskolai évek során hatványozódnak, az átlagnál jóval nagyobb figyelmet igényelnek. A könyvtár jó esetben kellemes szabadidő-eltöltési hely lehet számukra. Elsősorban a könnyűzene, a folyóiratok, a különféle programok vonzhatják őket. Az előadó klubfoglalkozások eredményeiről beszélt, ahová irodalmi szövegeket igyekezett becsempészni. A lexikonból való „szókeresés” által a gyerekek megtanulják a betűrendet. A gyerekek aktívan segítenek a könyvtári munkában is: közvetlenül ismerkedhetnek a könyvekkel, az apróbb munkafolyamatok sikerhez juttathatják őket.

Pápayné Kemenczey Judit, az MKE Gyermekkönyvtárosi Szekciójának elnöke a Verseghy nyelvművelő verseny tapasztalatairól beszélt. Kísérletei során többek között azt kutatta, hogy zavarja-e a gyerekeket az általuk nem ismert szavak tartalmi homálya. Elmondása szerint: nem nagyon. A gyerekek inkább elfordulnak a számukra idegenebb témáktól és szerzőktől, mint Jókai, Gárdonyi vagy Móra Ferenc. Úgy tűnik, másra kíváncsiak, ugyanakkor kérdéses, hogy a mai magyar gyermekirodalom palettáján meg tudják-e találni a számukra kedves műveket.

Haralyi Ervinné, a budapesti Pataky István Szakközépiskola könyvtárostanárné a könyvtár lehetőségeit kutatta a szaktárgyi érdeklődés és a feladatmegoldás támoga-

tása terén. Fontosnak tartotta nyomatékosan szólni arról, hogy a könyvtárba betérők ne féljenek kérdezni. Ezt többek között a tervszerű könyvtárismertetés, vagy a könyvtárban tartott szakórák (pl. irodalom, kémia) segíthetik. A jelen helyzetben azonban a diákok legfőbb motivációja az, hogy az irodalomóráról küldik őket.

Ugrin Gáborné saját és mások tapasztalatait összegezve fontosnak tartja, hogy az egyes iskolákban legyen olyan, aki felel az olvasásfejlesztésért. Tisztában van az olvasásfejlesztés különféle akadályaiival, de nagyon fontos maga a hozzáállás: „dolgozál, mintha örökké élnél; s imádkozzál, mintha holnap meghalnál”.

Balogh Mihály üléselnök és előadó – Karinthyt követve – oda-vissza fordítási játékokról számolt be, a hallgatóság derűtségére. A fordítások és fordítások a szaktanárok számára is fontos tanulságokkal szolgálnak azon túl, hogy a diákok motivációja jóval nagyobb, mint a hagyományosabb módszerek esetén.

A székelyudvarhelyi Kós Károly Középiskola tanára, *Elekes Tibor*, a földrajzi helynevek anyanyelvi írásáról szólt. Bizonyította, hogy a magyar-szász-román-szlovák párhuzamok vizsgálata magában hordozza a különféle kultúrák találkozásának lehetőségét. Sajnos, a készülő román tanügyi törvény nem látszik támogatni a sokszínűséget.

Fontos témát pendített meg *Szászi József* (József Attila Gimnázium, Székesfehérvár), amikor a videótechnika szerepéről beszélt, történetesen a földrajztanításban. Rámutatott, hogy az új technika, amelytől sajnos sokan még idegenkednek, nem alkalmas a fogalmak elmélyítésére, de közvetlen élményt nyújt, és alkalmas a gyors bemutatásokra. Az értelmezési gondok megszüntetése, azaz a tantárgyi fogalmak kialakítása érdekében fontos az olvasásra ösztönzés. Ebben nagy lehetőséget kínálnak a különféle szaktantárgyi versenyek. Ő is aláhúzta (amit nem lehet elégszer említeni): az olvasásnak sikerorientált tevékenységnek kell lennie.

A konferencia résztvevői megismerkedhettek *Hagymási Endre* logopédus és *Brückler Tamás* szellemi-fizikai termékével, a DYSLEX nevű számítógépes szoftverrel is, amely az olvasási problémákkal bajlódó kisebb és nagyobb gyerekeket hivatott szolgálni.

A két nap munkáját Balogh Mihály összegezte egy ismert idézettel: Ne légy szeles (mondja Mádl miniszter úr) /Bár munkádon más keres (így a szakszervezetek) /Dolgozni csak pontosan, szépen (az iskolaigazgatók) /Ahogy a csillag megy az égen (Z. Ottó) /Úgy érdemes (Ezek vagyunk mi).

A konferencián jó volt látni a megjelentek érdeklődését, ezért nagy kár, hogy a második nap előadásait – idő hiányában – nem követhette megbeszélés, vita. Az előadók közül voltak olyanok is, akik mondanivalóikat összegezni tudták a számukra megadott idő alatt. Az előadásokból az is kitűnt, hogy egyre többen vannak, akik az olvasást nem önmagáért, hanem fontos ismeretszerzési eszközként tartják fontosnak.

A konferencia utáni érdeklődésre jellemző, hogy a szervezők sok előadásra jelentkező szakembert voltak kénytelenek elutasítani. Számukra is komoly lehetőség, hogy ez év október 7. és 8. a következő HUNRA-konferencia időpontja. Címe: *Írók és olvasók az iskolában*: A következő témák kerestetnek: iskolaújság-szerkesztői tapasztalatok; fogalomtanítás írással; olvasónapló; csoportmunka (könyvtárban, iskolában); beszélgetés versekről; dramatizálás; pedagógus, mint példa; multimédia. Remény szerint a konferencián az egyoldalú beszámolók a tartalmas eszmecsere szüneteiben kapnak majd helyet.

Bodó Boglárka – Mikulás Gábor

Az I. Nemzetközi Könyvfesztivál, Budapest

Az elmúlt év márciusában, mikor az újságíró a Magyar Nemzetben a prágai könyvkiállítás előkészületeiről tudósított, megemlítette, hogy a következő évben Budapesten is nagyszabású könyvvásárt tartanak. Ez az idő most jött el, és ez év április 23. és 26. között rendezték meg az első Nemzetközi Könyvfesztivált a Kongresszusi Központban. A szervező a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete és a Frankfurti Könyvvásár volt. A megállapodást az elmúlt év szeptemberében a budapesti Goethe Intézetben írták alá. Ennek értelmében a német cég átadta minden tapasztalatát egy nagyszabású könyvkiállítás rendezésére. Ily módon a frankfurtiak hívták meg a nyugat-európai és a tengerentúli cégeket, az MKKE a hazai és a közép-európai kiadókat invitálta. Az ünnepélyes megnyitót a magyar művelődési és közoktatási miniszter, valamint Budapest és Frankfurt főpolgármesterei tartották 22-én. 23-ától a közönség is birtokba vehette a rendezvényt. A vásár a Központban kb. 1200 m²-t foglalt el, és több mint 410 könyv- és folyóirat-kiadó vett részt rajta. Ezek közül kb. nyolcvan magyar kiadót üdvözölhettünk. Az ismert cégeken kívül nagyszámú, kevésbé ismert is jelentkezett könyvtermésével. A teljesség igénye nélkül néhány a kevésbé ismert kiállítók közül. A magyaroknál kiemelném a Mozaik Oktatási Stúdió nagyon jó oktató és tankönyveit. A SAE amerikai kiadó autós, motoros és repülő könyvekkel jelentkezett. Az OECD angol nyelvű gazdasági kiadványokat hozott, hasonlóan az Európai Unióhoz.

Az IMF pénzügyi publikációival jelentkezett. A Low Prices British Books olcsóbb kiadványait kínálta, katalógusában magyar nyelvű kísérszöveggel is.

Az American Technical Publishers kiadónál megismerkedhettünk az amerikai csúcstechnikával, a kiadványaikon keresztül. Kelet- és Közép-Európából albán, cseh, szlovák, lett, orosz, ukrán, román, horvát, szlovén könyvkiadók mutatták be anyanyelvi és idegen nyelvi, főképp angol kiadványaikat. Az elmúlt évben a pozsonyi könyvkiállításon megismert The Federation of Islamic Organisations in Europe standja, sajnos, üres volt. Hasonlóképpen a lengyel pavilon is csak plakátokon invitált a következő varsói könyvkiállításra. Sok ismert külföldi cég magyarországi leányvállalatát szerepeltette pl. Springer. A könyvön és a folyóiraton kívül a Kossuth kiadó CD-ROM bemutatója érdemelt figyelmet. Egy plakát a jövő évi lipcsei könyvvásárra hívott, mely március 23-tól 26-ig lesz. A látogatók a száz forintos belépőjegyet levásárolhatták.

A kiállítás mellett szakmai rendezvények is voltak. Többek között a könyvkiadás és a szerzői jogról, a tudományos folyóiratok beszerzési problémáiról, valamint egy kerekasztal beszélgetés a közép-kelet-európai térség politikai, társadalmi, kulturális átalakulásának aktuális kérdéseiről. Több könyvpremier is lezajlott, ilyen volt Béatrice Saubin: *A próbatétel* c. könyve, a szerző jelenlétében.

Búcsúzóul csak azt mondhatjuk, remélhetőleg 1995-ben is lesz folytatás.

Hadrovics Gábor

Dr. Németh Zsófia ny. osztályvezető halálára

Ott áll a pap a sok száz évvel ezelőtti halotti gyülekezet előtt, s talán az egyik első magyar nyelvű liturgiai célzatú beszéddel búcsúztat. Tízegynéhány mondatban, a logikus szerkesztés mintájaként, csodás nyelvezettel mondja el a megfellebbezhetlent. Bizony por és hamu vagyunk. Bólintunk rá, így van. S kiáltjuk háromszor: Kyrie eleison...

De rögtön utána gondoljunk rá, hogy van még egy másik halotti beszédünk, hacsak néhány évtized óta is. Amely belenyugvó bólintásunkat egy pillanatra megállítja, s rádöbbsent bennünket arra, hogy az elmúlás általános törvényének érvényesülése mindig egyedi tragédia, veszteség. Mégpedig a mi veszteségünk. Mi maradtunk meg abban a dimenzióban, amelyben a tragédia, veszteség, szomorúság, fájdalom fogalmainak még van jelentése. Búcsúzunk, s az élők egészséges önzésével a magunk veszteségét fájlaljuk.

Minden ember egyedüli, egyetlen lény. Előtte s utána hozzá hasonló nem létezett, nem létezik. Egyedüliségében s megismerhetetlenségében még a legszürkébb is érték, elmúlása: érték megszűnése. Mekkora tehát a veszteség, ha nem a szürkeség, hanem a hallatlan energiával, fegyelemmel, szorgalommal és tehetséggel, hittel, a munka örömeivel tudatosan kifejlesztett emberi érték távozik el tőlünk?

Az intellektuális pályához otthoni, családi indíttatás vonzotta; szülei mindketten kiemelkedő tudósok voltak. Az sem véletlen, hogy két nyelvszakkal kezd az egyetemen. Az ötvenes évek

elejének az egyén életébe beleszóló politika kényszere miatt le kell adnia egyik nyelvszakát, s az angol helyett a könyvtárat veszi fel, több hallgatótársával egyetemben. Diplomát szerez francia-könyvtár szakon, de angolból is van szakvizsgája. Péccsett kezdi meg könyvtárosi pályafutását, az Egyetemi Könyvtárban. A fiatal könyvtárosokkal megtörténhető legjobb esik meg vele, a nagykönyvtárban alkalma van számos szakterületen tapasztalatot szerezni. Közben a ranglétrán is emelkedik. 1965-ben már osztályvezető-helyettes. Szakmai híre is növekszik, ez is oka szegedi meghívásának. A hatvanas évek közepén az egyetemi könyvtárakban országsszerte felerősödő tájékoztató tevékenység fejlesztését kezdi meg a Sze-

gedi Egyetemi Könyvtárban 1965-től, majd 1968-tól az olvasószolgálat osztályvezetője.

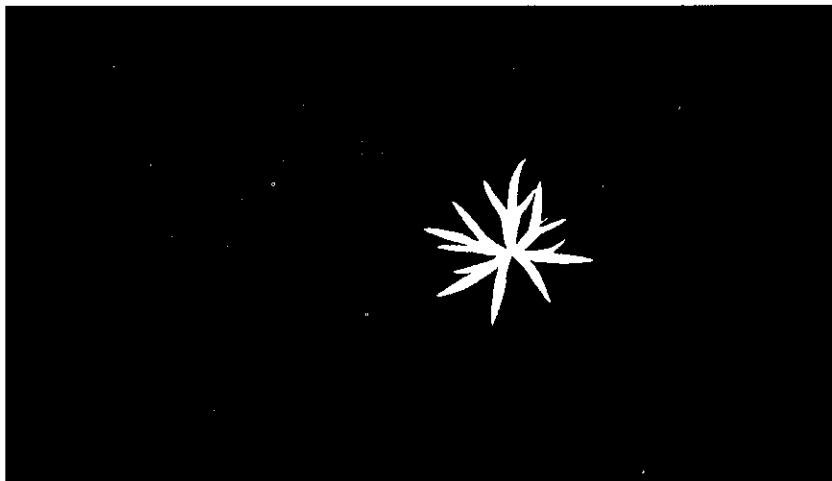
Gyermekeit már Szegedre érkezésekor egyedül neveli, teljes életét a munka s gyermekei féltése köti le. Már fiatalon megmutatkozik a munkaidő végét és a fáradságot nem ismerő szívóssága és szorgalma. Nemcsak tanulmányozza, ismeri is mind a hazai, mind a külföldi könyvtári szakirodalmat, elméletileg a legkiválóbban felkészült könyvtárosok közé tartozik. Tudását nem tartja meg magának, szegedi munkálkodását élete végéig kíséri az informális és kollegiális továbbképzésektől a rendszeres oktatásig szélesülő pedagógiai attitűd. Ropant igényes, nemcsak mással szemben, hanem elsősorban önmaga iránt. Filológusi alaposággal néz utána minden adatnak, előadásaihoz gyűjtött jegyzetei monográfiák írását is megalapozhatnák. A könyvtárba érkező új munkatársak legbiztosabb felkészítője; aki átment iskoláján, később megalapozottan teljesít. A felsőfokú könyvtárosképzés kiváló külső munkatársa, könyvtártan, tájékoztatás és osztályozás tekintetében évfolyamok sokaságát tanítja meg könyv-

tárosi szakmánkra, s igyekszik beoltani őket is a könyvtári hivatás tiszteletével.

Szervezi, és elsőként vesz részt a természettudományi karokon kötelezővé váló Szakirodalmi ismeretek c. tárgy oktatásában; és segítségével terjed ki az oktatás informálisan magyar irodalmi, történelmi, angol, francia és német irodalmi könyvészeti bevezetésekre egyaránt. Általa szervezett új információs szolgáltatások (a témafigyeléstől a folyóirat-tartalomjegyzékek másolatban szolgáltatásáig) erősítik a könyvtár iránti oktatói és kutatói igényt.

Nem csupán az elmélet embere, bármely könyvtári posztra beáll és teljesít, ha a könyvtár szüksége, érdeke úgy kívánja. A szolgálatot, a teljes emberként teljesítést munkatársaitól és hallgatóitól is szigorúan elvárja. Őt is végigkíséri az állandóan magas szinten teljesítő szintet törvényszerű sorsa, a munkával azonos szintű, s folyamatos elismerés hiánya. Bár az elsők között kapja meg a Szabó Ervin Emlékérmét (1974. aug. 20.), ezt követően már csak nyugdíjba vonulása után kap újabb kitüntetést, az MKE elismerését (1992).

A nyolcvanas évek elején a szakfo-

lyóiratokban is publikáló könyvtáros nagy munkába kezd, kandidátusi értekezése megírásába. A téma a könyvtárhatalmas használat, szakirodalmi oktatás és az egyetemi képzés összefüggése. A levelező aspirantúra sikeres elvégzése után gyors ütemben kezd az anyaggyűjtéshez, hatalmas apparátusa van a történeti háttér megrajzolásához. A napi feszített munka azonban lassítja az egész embert kívánó tudományos tevékenységet, s bár a dolgozat több nagy része elkészült, a teljes értekezés életében már nem.

Három nyelvet beszél és ért tökéletesen, a kor és a könyvtárosság azonban nem szórja a tanulmányutakat a hozzá hasonló habitusú, magukat előtérbe nem állító szakembereknek. Testvér-egyetemi kapcsolatok keretében Greifswaldban és Halleban tölt egy-egy hetet, s ezek is megbecsült emlékei maradnak.

Környezete, amely sokszor tágabb is, mint közvetlen munkatársainak köre, tudja, hogy súlyos problémái vannak, hogy egészsége sem az igazi. Az életében többnyire egyedül küzdő ember maga köré épített páncélja azonban nemhogy nem enged, de nem is invitál intímabb kérdezősködést. Így, amikor kortársai közül a szegedi jóbarátok, kollégák eltávoznak vagy elköltöznek, a

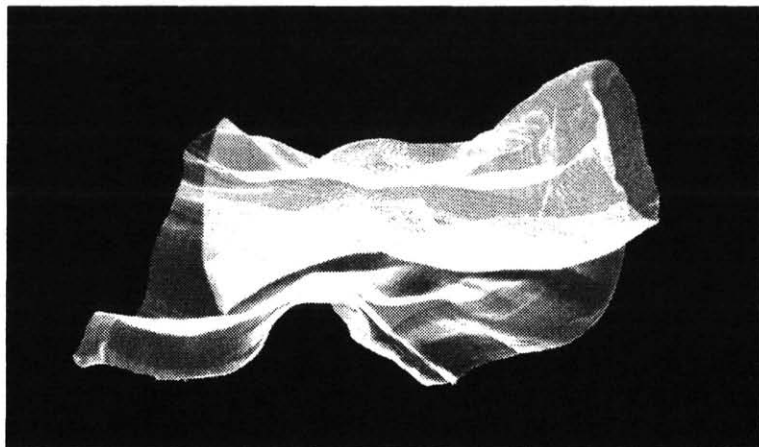
könyvtár marad meg némi biztonságot nyújtó környezetnek. S azzal próbáljuk vigasztalni magunkat, hogy ez így van egészen haláláig.

Tevékenysége, közvetlen munkája megszüntethetetlenül benne van a könyvtárban. A munkatársak tudásában, a referenz-könyvtár felállításában, egy-egy könyv szakszámában, egy-egy szolgáltatás folyamatában. S talán az intézményen kívül is megőrződik, pl. egy volt hallgató kezében, aki biztonsággal használ egy információs forrást valahol a munkahelyén; egy községi könyvtáros mozdulatában, amikor tudatosan fordul egy lexikon felé, s benne van a szakmában, amelynek megbecsülést szerzett.

Érték veszett el, de lám nem teljesen. Évek óta élt együtt a halálos betegség tudatával. Nem adta fel, s hatalmas fájdalmait rejtve dolgozott még nyugdíjasként is, egészen az utolsó hetekig.

Ennyit gondolhatunk végig, ha Kosztolányi versének nyomán az elkerülhetetlenre s okaira való rábólintásunk közben egy pillanatra az egyedüli, már soha nem lesz ember jut eszünkbe, akinek hamvai nyugodjanak békében a szeged-belvárosi temetőben.

Dr. Mader Béla

Némedi Lajosné Dienes Éva nyolcvanéves

A kerek évforduló ad alkalmat arra, hogy köszönthessem azt a kollégát, aki az 1960–1970-es években a Debreceni Egyetemi Könyvtár egyik meghatározó egyénisége volt, s akinek könyvtárosi ethosza sokunknak szolgált, és szolgál ma is példaképül.

Dienes Éva 1914. április 8-án született Debrecenben, értelmiségi családban. A Tisza István Tudományegyetemen szerzett magyar-német szakos tanári oklevelet, valamint kitüntetéses doktorátust a germanisztika tárgyköréből. Disszertációja a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtárának egy középkori kódexéről, Erhart Gros „Witwenbuch”-járól szól. Ezt a művét még leánykori nevével jegyezte, majd miután pályatársával, *Némedi Lajossal* házasságot kötött, asszonynevén szerepelt a tudományos életben. Hosszú ideig középiskolai tanárként tevékenykedett, s 1962-ben került a Debreceni Egyetemi Könyvtárba. Ott dolgozott nyugalomba vonulásáig.

Kezdetben a könyvfeldolgozásban vett részt, szakozóként; nyelvtudása és kivételes műveltsége predesztinálta e munkakör ellátására. Néhány évig a Bibliográfiai Osztályon dolgozott, ő állította össze a Debreceni Egyetemi Bibliográfia 1963–1965. évi köteteit. Az igazi nagy feladatot az hozta meg számára, hogy *Csúry István* igazgató kezdeményezésére az Egyetemi Könyvtár 1967-ben bevezette a szakreferensi rendszert.

Közel harminc év távlatából – az események részeseként emlékezve a kezdet nehézségeire – leírhatom, hogy a bölcsész-szakreferensek közül elsősorban *Némedi Lajosné* állt a vállalt feladat magaslatán. Az akkor felállított Bölcsészettudományi Szakolvasóterem állományának minden csoportja máig magán viseli keze nyomát. Sokat segített kollégáinak, valamennyien nyertünk tőle hasznos indítástokat. A könyvbeszerzést nagy erudícióval végezte; számos ritka, alapvető munka az ő érde-

méből került a könyvtár birtokába. Foglalkoztatták a osztályozás kérdései; a germanisztikai és általános irodalomtudományi szakkatalógus megszerkesztése után tanulmányt tett közzé munkájáról (Aus der Klassifikationspraxis der UB Debrecen = Könyv és könyvtár X. /1976./, 321–341.)

Tagja volt a *Könyv és könyvtár* szerkesztőbizottságának. Tudományos munkássága kiterjedt a magyar és német filológia, valamint az általános irodalomtudomány területére. Dolgozatainak teljes jegyzéke túlhaladja e köszöntő kereteit. Csupán röviden utalok arra, hogy írt a magyar nyelvű könyv 18. századi szerepéről a nemzeti művelődésben, valamint a triviális irodalom kutatásáról; három tanulmányt szentelt a „Witwenbuch”-nak, foglalkozott Kazinczyval; 1974-ben sajtó alá rendezte a *Fanny hagyományait*. Bibliográfiai bevezetőt tett közzé a német irodalom tárgyköréből egyetemi hallgatók számára (Bp., 1975. Tankönyvkiadó, 218 p.). Utolsó, hosszabb lélegzetű munkája a *Debreceni Szemle* repertórium, melyet *Korompai Gáborné*val közösen szerkesztett.

Szűkebb pátriájában könyvtárosgenerációk ismerték és ismerik Némedi Lajosnét, igyekeztek és igyekeznek példát venni róla.

*

Ezt a néhány sort – szakmánk nyilvánossága előtt – csendes tiszteletadásnak szántam, s hadd zárjam a német klasszika géniuszának soraival: Csupán az ember / győzi a Lehetetlent; / különbséget tesz, / ítél és kiválaszt, / s megálljt parancsol / a pillanatnak. (*Goethe: Ami isteni bennünk*)

Ojtozi Eszter

Könyvtáros? Tanár? Könyvtárostanárr!

Az alább következő írás afféle műfaji eltévelyedés.

Könyvtárostanárok továbbképzésére hívtak meg, hogy beszéljek tapasztalataimról. Akkor és ott – húszegynéhány érdeklődő kolléga színe előtt – erősen személyes hangú élménybeszámoló, szakmai önvallomás sikeredett (?), s az elhangzottak csakis a kíséző metanyelvvel együtt voltak igazán érvényesek. Amit ott, az Országgyűlési Könyvtárban 1993 decemberében elmondtam, az persze le is írható, de – szépirói véna híján – *ugyanúgy* mégsem adható vissza. Erre tanúim lehetnek az akkori hallgatók. Hogy azért akadhatott üzenetem a szakmabeliek szélesebb köre számára is, azt a tanfolyamot szervező *Ugrin Gáborné* addig bizonygatta, míg végül rávette, hogy mégis írjam le az ott elhangzottakat. Nos, itt az eredmény. Hivatkozásom a szerkesztői szelíd erőszakra pedig semmiképpen nem mentség – legföljebb csekélyke magyarázat.

Most tanári pályám legboldogabb éveiről szeretnék vallani. Nyolc-tíz év dolgairól, nagyjából a nyolcvanas évekről lesz szó. Ekkoriban történt az meg velem, hogy a *kunszentmiklósi* gimnáziumban könyvtárostanárr lehettem. Hogy miért múlt időben, ha egyszer máig ott dolgozom? Könyvtár és iskola közös gyepűjén tévelygő határszakmánk fórumain addig jártattam a szájamat, míg elsodródtam rendkívül fontos(kodó?) szakmai szervezetekbe, bizottságokba, ahol ugyan nagyban folyik a „szakmázás”, de csak mint a nyugdíjasok padján a gyógyfürdőben: inkább csak *beszélünk róla*, de nem *csináljuk*. Tehát vallani kívánok, mint mondtam, nem pedig – bár ez itt egy komoly továbbképzés – valamiféle elméleti alapvetést nyújtani. Erre különben sem érzem fölkészültnek magam, kinyilatkozások helyett pedig magam is inkább töprengek, kérdezek. Nem ítélekem, *igen-nem* helyett szívesebben használom a *talán-is* szavakat. Aztán meg efféle tapasztalataik valamennyiünknek lehetnek, így csak abban bízhatom, hogy sok ismerős sztereotípiá, szakmai közhely közt találnak besöpörhető ötletmorzsákat, hogy föl villan egy-egy relatív megjegyzés, otthon továbbgondolható probléma, vagy éppen vitára ingerlő, a másképp cselekvést stimuláló példa.

Könyvtárostánárnak vélem és vallom magam – tudatosan – mintegy tíz éve. 1979-ben „alulképzetten”, mégis duzzadó hályogkovács-öntudattal kerültem egy húszezer kötetes, gazdag muzeális állománnyal bíró, nagy hagyományú gimnáziumi könyvtárba, ahol a magyar–latin szakos bölcsész diplomámnak nem csekély hasznát vettem ugyan, de azért elég hamar rájöttem, hogy oda ez nem elég. Így az első négy évben szinte csak tanultam, még hozzá párhuzamosan: a szakmát (az ELTE kiegészítő) és a *könyvtárat*. Legalább háromszor kézbe vettem a négy év alatt mind a húszezer kötetet, próbáltam kifaggatni őket, kerestem, mire lesznek majd jók. Tanárból lettem iskolai könyvtáros, érthető talán, hogy mindent úgy is néztem: hol, mikor, mire lehetne használni az órán.

Az obligát – és ismétlődő – könyvtárbemutató, „beavató” órákon túl is adódtak hamarosan feladataim. Az akkoriban induló fakultációs tárgyakat tanító kollégáim

(főleg magyarból és történelemből) jöttek először azzal az igénnyel, hogy tartsak bevezető órákat. Ugyanabban az időben összeverődött a könyvtárban egy „alternatív” társaság, akikkel hetente egyszer a délutáni órákban volt randevú – önképzőkör fedőnéven. Hamarosan pedig magam is tanítani kezdtem, mégpedig irodalom és könyvtár fakultációt egy időben, és mindig mindent a könyvtárban! Gyakran, sok mindent a régi, a muzeális állományban is! A továbbiakban ezekről az órákról, foglalkozásokról szólnék, nem az akkori időrendnek megfelelő rendben, hanem egy elsőre önkényesnek tűnő, de szerintem tartalmilag indokolt sorrend szerint.

1.

Külön ügy a *könyvtári fakultáció*. Valamilyen szintű és értékű *szakmai* képzés ez, az általánosan képző középiskola kebelében. Aztán külön ügy könyvtárostánár szemmel is: ugyanis a könyv és a könyvtár *használatását*, nem pedig *használatát* kell ki-tüntetetten tanítani.

Nyolc leányzóval kezdtük annak idején a közös munkát, akik többnyire azért keveredtek oda, mert valamit *kellett* választani, és a keményebb elméleti tárgyakhoz nem fűlt a foguk túlságosan. Nem tartoztak az évfolyamuk „krémjéhez”, de szerencsére hamarosan kiderült, hogy azért elég értelmesek, és – csak mérsékelten lusták. Az első órák egyikén a kezükbe adtam egy könyvekről szóló aforizmagyűjteményt, és abból tetszésük szerint válogathattak. Ilyenre emlékszem például, hogy „A szél is lapozza a könyvet, mégsem tud olvasni”. A választott gondolatra „hangszerelve” otthon írtak egy miniesztét, amit akkor jól eltettem. Elég magas óraszámban találkoztunk két éven át, így aztán bőven volt időnk arra, amit talán a legfontosabbnak tartottam: mindig minden elméleti anyagrészt kipróbáltunk a gyakorlatban is, mégpedig „élesben”, valószínű könyvtárosi feladatként. Délután rendszeresen bejártak a könyvtárba, adminisztráltak, kölcsönöztek, később már a tájékoztató munkában is tudtak segíteni. Ehhez

persze kellett az is, hogy ők is alaposan „megtanulják” az állományt, méghozzá a címlap-verző és a mutatók közti részt is, tehát a könyv tartalma is legyen fontos számukra.

Az „egy könyvtár” elve alapján sokat mentünk, kirándultunk, a közvetlen szomszéd városi és egyházi könyvtártól kezdve (előbbiben persze gyakoroltak is elégszer), eljutottunk a megyei könyvtárba, de jártunk a Könyvtárellátóban, nagy könyvesboltban, levéltárban is. Bár nekünk nem volt erősségünk, azért végig törekedtem rá, hogy tágabb szemléletben, forrásközpontként ismerjék meg, fogják föl lehetséges munkahelyüket, ahol sokféle médium közvetítheti az ismereteket. Az OSZK-ban „élesben” próbálhatták ki például a mikrofilm-olvasót. Így teltek a hetek, hónapok és a vizsga előtt, amikor utoljára ültünk le megbeszélni a dolgainkat, tisztáztuk azt is, hogy bár sok mindent megismerhettek egy érdekesnek bizonyult szakma rejtelseiből, egyáltalán ne higgyék, hogy tudnak, sőt! Ha pedig kétségeik lennének erről, legjobb, ha odamennek dolgozni egy könyvtárba, mert ott aztán megtanulható lesz a szakma is. Ezután elővettem és földiktáltam *ugyanazokat* az aforizmákat, és kértem búcsúzóul egy új miniesszét. Azért a két év nem múlt el nyomtalanul, ezt tükrözték az írások, tükrözte vizsgájuk eredménye, s talán az is, hogy a nyolcból hatan megfordultak könyvtárban is pályakezdőként az elmúlt években, és – ha jók az értesüléseim – négyen még ma is könyvtárostanárok.

2.

Humán fakultációs bevezető órákat – mint mondtam – történelem és magyar fakultációt tanító kollégáim csoportjainak szoktam tartani, többnyire nyolc-tíz órában. A szeptember el szokott telni ezzel, ide külön tematikát kell kidolgozni. Alapozó, a hátttudományokba is elkalandozó kézikönyv-rendszerező, ismertető, gyakoroltató órák voltak ezek, általában feladatmegoldó és *feladatkészítő* zárófoglalkozással. Nagyon fontosnak tartottam, hogy legyen feladatkészítő gyakorlás is (gyakran egészen fogas kérdésekkel szorították sarokba egymást – vagy éppen engem). Egy régi tanáromtól tanultam ezt: ő mondta sokszor, hogy aki jól tud kérdezni, okosan tud problémákat megfogalmazni, alkalmasint többet tud, mint aki a-tól z-ig bevág és fölmond valamit.

Mivel ezeket az órákat is a könyvtárban tartották rendszeresen a kollégák, később is elég gyakran megjelentem, beszélgettem, besegítettem egy-egy intenzívebb „könyves” óra szervezésébe, és sűrűn kapcsolatba kerültünk a régi állomány ürtügyén is, erről azonban később külön lesz még majd szó.

3.

A magyar irodalom fakultáció volt talán a legfontosabb számomra. Tizenhét tanulóval vágtunk bele a kétéves ciklusba – végig könyvtárban. Ehhez az adottsághoz igazítottam a terveimet, hisz itt sok minden a rendelkezésünkre állt ahhoz, hogy ugyanazt – másképpen csinálhassuk. Induláskor szerveztünk három csoportot: iskolánk három volt tanítványának nevét vették föl és hamarosan személyes kapcsolat is teremtődött a „névadók”: *Varga Domokos*, *Vargha Balázs* és *Szappanos Balázs*, valamint a tanulók között. Másfél éven át gyűjtötték közben az anyagot róluk, és egy

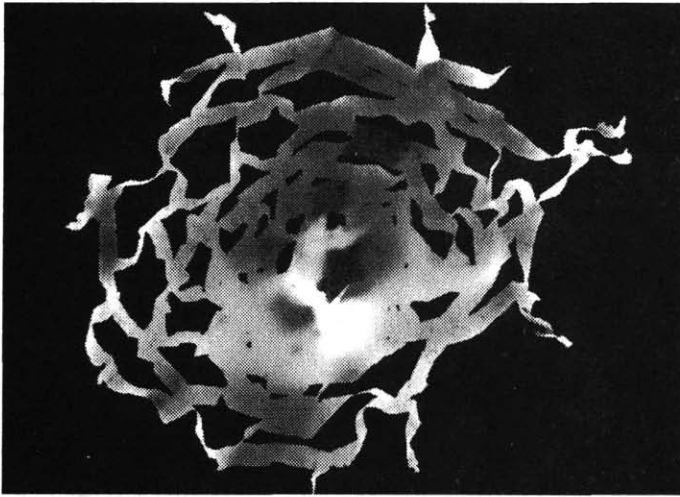
közösen alkotott, műfajilag alig meghatározható munka (tanulmány, cikkgyűjtemény, album stb.) született „végtermékül”. Varga Domokos el is töltött közöttük néhány órát, és a maga lebilincselő, szenvedélyes stílusában és érveivel vált központi figurájává a giccsről tartott vitánknak, ahol persze sok minden más dologról – irodalomról, művészetéről, emberről – is szó esett bőven.

Ezt a „giccses” órát úgy készítettük elő, hogy mindenkinek el kellett olvasnia *Slaughter*: A frontsebész című, méltán feledett világháborús limonádéját, és egyik csoportnak a kemény kritika, a másik félnek pedig a „mű” védelme jutott. Azután a mind hevesebbé váló vita során átrendeződtek a frontok, legnagyobb meglepetésemre a gyerekek egy része – az eredeti szerepét mintegy fölírva – hevesen támadta (persze okosan is!) a regényt, míg mások, szintén akár szerepük ellenére is – hasonló szenvedéllyel védtek azt. Később aztán már – akulva a példán – eleve többet biztam tanulóim saját választására, hogy minél kevésbé kimódoltan alakuljanak ezek a „konfrontáló” órák.

Hasonlóan emlékezetes volt a krimi-téma (Agatha Christie: Tíz kicsi néger), aztán a filmről és a tv- és rádiójátékokról tartott foglalkozás. De rugalmasan, szabadon próbáltuk kezelni a „hagyományosabb” témájú anyagrészeket is. Eredetileg három órát szántam az erdélyi irodalom két világháború közti szakaszára – és lett belőle vagy tizenhárom. Belebottlottunk ugyanis *Kós Károly* gránit-alakjába, akiről néhány évvel korábban, születése centenáriumán már rendeztünk egy kiállítást az iskolában. Később ennek anyaga is a könyvtárba került, és amikor a témát tárgyaltuk, mint gyakrabban kerültek szóba (és a tanulók kezébe) az őt idéző fotók, korabeli iskolai értesítők, folyóiratok, aztán az ifjú, nagy reményű építész pesti alkotásai a képzőművészeti kézikönyvekből. A Trianon után hazatérő, és a romániai magyarság önkéntes mindenésévé szegődött *Kós Károly* nagyívű munkássága szinte tálcán kínálta a könyvtári gyűjtőmunka, az önálló ismeretszerzés és feldolgozás változatos lehetőségeit. A húszadik századi magyar művelődéstörténet első fél évszázadát kalandoztuk be *Kós Károllyal Ady*tól és a szecessziótól a népi írókig és az *Erdélyi Helikonig*, miközben szóba került a transzszilvanizmus és *Marosvécs*, a szobrászat és az építészeti, nyomdászat és könyvművészet, *István király* és *Budai Nagy Antal*, a színház és a film.

Egy másik, szintén több hétre kikerekedett témánk a műfordítás lett. Rögtön az elején *Szapphó*, *Catullus* és *Ady* „téma és variációk” módjában ható költői remeklé-sükkel fölhozták a „szép hűtlenek” és a „gúzsbakötve táncolók”, a műfordítók és átköltők izgalmas szembenállását. Majd mielőtt kikötöttünk volna *Villonnál* (és *Faludynál*) – Kunszentmiklóson történt az eset! –, jól belebonyolódtunk a szomszédos parókián készült *Baksay Sándor*-féle „szürös Iliász” vitába. Iskolánk névadója ugyanis a múlt század végén *Arany János* nyelvén és *ritmusában*, rímes alexandrinusokban költötte újra az *Akhilleusz* haragját megéneklő ógörög eposzt, sok kortárs – és utód – megbotránkozására.

A műfordítást bevezető órák egyébként azzal telt, hogy elkezdtek egymásnak klasszikus világirodalmi alkotásokat föladni a tanulók. Néhány perc elteltével már mindenki a lexikonokat bújta, a szabadpolcon kutakodott, egymás után kerültek a helyükre a szerzők, címek és fordítók, a *Shakespeare-dramáké* meg az *Aeneisé*, a *Kalevaláé* és a *Szinjátéké*, az *Anyeginé*, a *Fausté*, a *Vörös és feketét követte a Háború és béke*, a *Bibliát Horatius*, *Balzacot Joyce* és *Hemingway* és persze a sok-sok jeles magyar – *Bornemissza Pétertől* és *Károli Gáspártól*, *Németh Lászlóig* és *Devecseri*

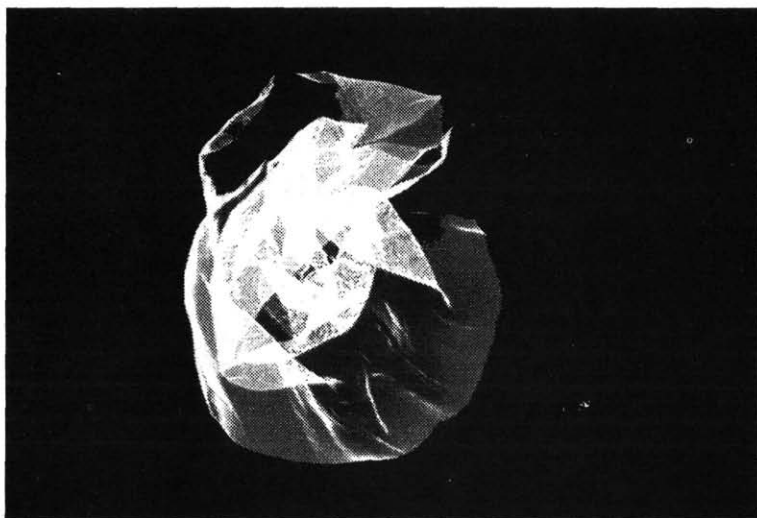
Gáborig. Végül úgy belejöttünk a dologba, hogy a *Vándor éji dala* fordítás-változatai saját erejük kipróbálására készítették a vállalkozóbb kedvűeket, igaz, hogy kellett ehhez némi tanári ösztönzés – és „pályadíj” kilátásba helyezése is.

A műfordításról jut eszembe *Karinthy* írása a műfordításról, amit kaján elégtétellel olvastak az én kedves tanítványaim, meg az is, hogy *Karinthy*, az *Így írtok ti* mindig kezünk ügyében volt, a „színe” mellé gyakran vettük innen a „visszáját” – hogy így is kerek legyen a világ.

Hogyan zajlottak ezek az órák? Hogyan tanulták a könyv- és könyvtárhasználati ismereteket az irodalom faktosaim? Majdnem azt mondtam: sehogy. Ez így nem igaz persze. Inkább: ráérősen. A tanév elején nézelődtünk egy-két órát az olvasóteremben – ahol egyébként két éven át az órák folytak –, de itt inkább ez volt a lényeg: hogy tudniillik két évre beköltöztünk oda, és mindig kéznél volt, rendelkezésre állt a könyvtár. Az én dolgom leginkább az volt, hogy lépten-nyomon olyan irányba tereljem érdeklődésüket, gondolataikat, úgy szóljanak a gyakorló és beszámoltató feladatok, hogy ki se kerülhessék a könyvtárat. Sokszor az volt a fő kérdés, honnan vettek, amit most állítottál, nem az, hogy most pedig felelj erre a kérdésre!

Egy dolgot mindig megtehettek: fölállni és mászkálni óra közben inkább kötelező volt, mint szabad, persze könyvért, folyóiratért, kézikönyvtárból származó adatért, katalógusban keresésért, bibliográfiáért. Így szinte észrevétlen ragadt rájuk a könyvtárhasználat technikája, amit persze időnként észrevehetővé tettem egy-egy cédulára firkantott komplex feladattal. Ezt neveztük magunk közt „magasiskolának”. Íme egy példa. „*Henrik* keresztnévű skandináv író híres drámájának a címe – csak a magyar fordításban – egy női név. A magyar fordító író egyik műve a *San Remo-i napló*. A könyv 1981-es kiadásának 69. oldalán két magyar költő neve olvasható. Mi volt a két költő feleségének – azonos – keresztneve?” (Igazság szerint most, hét év után, ahogy a kezembe került ez a cédula, belekerült néhány percbe, mire „kijött” a megoldás: *Itona*.)

Hetente kétszer dupla óráink voltak. Órák után gyakran úgy nézett ki a könyvtár, mint „tájkép csata után”. De ekkor jöttek a könyvtáros fakultációt tanulók, és hamar

rendet raktak. Ők ahhoz értettek jobban... Aztán eltelt a két év, kiröppentek a tanítványok, kellett készítenem valamilyen összegzést a közös munkáról.

Ám mielőtt beszámolnék, itt most kell egy kis kitérőt tennem, megint magyarázatul. Korábban szoltam róla, hogy négy éven át leginkább csak készültem a későbbiekre. Mondanom sem kell talán, hogy ekkoriban sűrűn forgattam a könyvtár-pedagógia olyan alapműveit, mint a *Ballér Endréné* szerkesztette *Iskolai könyvtárak* c. kiadványt, vagy a *Katsányi Sándor* szerkesztésében megjelent *Órák a könyvtárban* c. munkát, no és persze a *Katsányi-Könyves-Tóth* szerzőpáros alapművét, a *Fölfedezem a könyvtárat*. Ezek szemléletet és módszereket nyújtottak, gátlásoktól szabadítottak meg, kiderült belőlük, hogy egészen másként is lehet tanítani, mint ahogy én azt korábban megtanultam.

Viszont, amit aztán én csináltam a magyar faktos óráimon, az megint más lett. Az egész sokkal kevésbé „módszeres”. Lazább, improvizatívabb, s míg az órák a könyvtárban” szinte percről percre kiszámítottan, pergő ritmusban, szervezett, erősen célorientált produkciónak tünnek számomra, mi ezekhez képest „lötyögősebbnek”, kényelmesebb tempójúnak tűnhettünk, ahol kevés a kötöttség, és ha valaki talál valami érdekeset, arra rácsodálkozni, azt körbejárni mindig akadt időnk.

Utóbb sokat gondolkodtam az okokon. Az első nyilván bennem keresendő, mondhatni alkati motívum, kvázi „amilyen a tanár, olyan az óra...” Az igaz, hogy szinte elszörnyülködtem, mikor egy ilyen attraktív bemutató órát élőben végigizgultam többedmagammal, utóbb a megbeszélésen a „kifacsart” szaktanár közölte, hogy *tizennyolc* órát készült *arra az egyre*. Szóval nekem ennyi időm nem akadt soha... De utóbb azért más ok is. Nem én tanítottam őket alapóraszámban, és – bár legtöbbször főiskolába készült – sikerült a kollégáimmal is, és velük is megegyeznem, hogy nem az irodalomtankönyvek kiegészítő anyagát és apróbetűs sorait dolgozzuk föl, hanem valami mást, valami másként hasznosulót fogunk csinálni. Utólag belátom, nem volt a dolog kockázattól mentes. De utólag sem firtatta egyikünk sem, hogy mennyi szerepe volt a viszonylag eredményes fölvételikben az alapórának, és mennyi a faktnak.

Van azért egy paradox bizonyítékom arra, hogy nem töltöttük haszontalanul az időnket a könyvtárban. Az iskola volt tanítványai gyakran jönnek vissza könyvtárunkba egyetemről, főiskoláról is. Ha kérdezem, túl a találkozás örömen és az üdvözléseken, hogy talán tatarozzák az ottani könyvtárat, zavart és bizonytalan félmondatokban jön a válasz, és csak csöndben, magamnak fejem meg a „kódot”: idegen, ismeretlen hely a számukra az a könyvtár, bemennek persze, de nem szívesen, s ha már itthon vannak úgyis, jönnek inkább vissza, az ismerős iskolába, könyvtárba. Az én irodalom faktosaim viszont – bár többször megkerestek később is – de azért soha. Sőt, inkább élményeik voltak más könyvtárakból, szívesen mesélték is hogy igazodtak el, s hogy otthonosan mozognak ott is.

Végül, ha már töprengtem egy sort azon, hogy miért volt tán más az, amit mi csináltunk, mint a szakirodalomból megismert „órák a könyvtárban”, akkor magam így adnám meg a választ: mert a miénk inkább „tantárgy a könyvtárban”, vagy – ez talán pontosabb – „közös tanulás a könyvtárban” volt.

4.

Az önképzőkör tagjai legalább olyan természetesen, otthonosan mozogtak az „olvasóban”, mint a magyarosok. Ezt a dolgot is ott éltük meg, és ebben még kevesebb volt a kötöttség, mint a fakton. Annyira kevés, hogy állandó tagság sem volt – papíron. Aki ráért jött, aki nem, távol maradt, évközben be lehetett kapcsolódni, és el lehetett maradni. Ez aztán igazán izgalmas ügy volt, itt tágitottuk talán ki leginkább az „órák a könyvtárban” lehetőségeit. Van egy külön kis zug ott benn, éppen a szépirodalmi állományrész „tövében”. Ez lett az önképzősök fészke, ide hozták saját munkáikat, és ide gyűjtötték össze a polcokról ami izgatta őket, amit ajánlottak egymásnak.

Hat éven át működtünk, és itt készült az iskolaújság, itt készültünk föl a kiállításokra, előadói délutánokra, a „magunk-megmutatás” megannyi leleményére. Persze előbb volt a műhelymunka, a stílusgyakorlat. *Örkény-egypercest* fejeztünk be többféleképpen, *Lengyel József*-parabolát gondoltunk újra, írtunk állatmesét a klasszikusok mintájára, de *Hajnóczy Péter* után is próbáltunk groteszk *Limericket* és képverset. Egyszer belefeledkeztünk a *Medáliákba*. Kértem, rajzolják le vers-élményüket. Utána megkértem egy negyedikes kisiskolásokat tanító kolléganőt, hogy olvasson föl néhány *Medáliát* (meg is beszéltek, hogy melyiket), aztán rajzoltasson ő is a gyerekeivel.

Volt az iskola aulájában (nálunk „zsibongó” a neve) egy nagy pozdorja lemez a falhoz támasztva. Mindenki lemásolta azt az egy-két strófát, amiről rajzolt, aztán gombostűvel kitépték a pozdorjára a verseket és a rajzokat. A „nagyok” csiszoltabb technikája és „rétegesebb” intellektusa bámulatosan harmonizált a „kicsik” szabadon szárnyaló képzeletével. Feledhetetlen élményünk volt, amikor „*Monokli-délutánt*” (*Monokli* volt a lapunk címe) szerveztünk – volt és akkori – önképzőköröseinkkel, ahol saját írásaikat mondták, dalolták, játszották el az aktív tagok, de fölidézték az elődök írásait is. Érdeklődő diákok, tanárok adták a közönséget, sok taps volt, utána tea és zsíros kenyér – és mindez a könyvtárban.

Természetes életterünkben éltünk, írtuk együtt folytatásos regényünket, minden héten más írta a soros penzumot, persze diákszerelemmé kerekedett a történet, néhány megértő felnőtt (szülő, tanár) szereplővel. Még a közelmúltban is fültanúja voltam,

hogy mostani diákjaink beszéltek arról a tíz év előtti, ma már legendaszámba menő „múró”, és nem is gondolták, hogy valamelyik fiókomban lapul – tanári pályám talán legbecesebb rekvizítumaként.

5.

A régi könyvtár állományáról utolsóként szólok, hiszen ez helyi adottság, olyan lehetőség, amely kevés iskolai könyvtárban adódik, de lehetne nálunk is akár az iskola életétől független, „holt” könyvmúzeum. Pedig a régi könyv nevelhet, taníthat is! Ezeket a könyveket is be kell vinni a tanulók közé, és az érdeklődő, kutató hajlamú tanulókat be kell vinni a régi könyvek közé! Egyszer a *Könyvtárosban* (1990/10.) megírtam, mennyi mindent „tud” a régi könyvtár a mai oktatásban, hogy mennyire összetett és „befészkelő”, rögzülő üzenet a kézbe fogható, lapozható, böngészhető egykorú könyv, folyóirat vallomása a nyitott értelem számára. Amit ott leírtam, itt nem ismétlem meg, csak kiegészítésül említem: mi évek óta módszeresen bővítjük az OKTV (tanulmányi verseny) pályatételeihez összeállított irodalomjegyzéket a saját régi állományunk nyújtotta többlettel, és a pályázó tanulók ki is használják ezt a lehetőséget.

Tanulmányi versenyekről szólva írnom kell arról a mára tekintélyes méretűvé nőtt hely- és iskolatörténeti vonatkozású anyagról, amelyet régi állományunkra építve gyűjtöttünk sokféle dokumentum bevonásával, és amely állomány alapjául szolgált már nem egy igazán sikeres tanuló pályaműnek.

Azt hiszem, kitűnik az eddigiekből, hogy az előbbieken sorolt fakultációs csoportokkal, meg az önképzőkörösökkel gyakran fordultunk meg a régi könyvtárban, órákat tartottunk ebben a sajátos levegőjű környezetben. Ezek voltak a mi „második” típusú találkozásaink.

*

Könyvtárostanárrá közelmúltam mustrája itt véget ér. Most kellene holmi összegzésbe fogni, de ahogy újraolvasom saját szövegem, rémülten veszem észre, hogy minden milyen szép volt. Csakugyan ilyen volt? Vagy a nosztalgia? A megszipító messzeség? Dehogy! Volt abban a munkában is kudarc, nem mindig sikerült minden, én is hibáztam sokat, és az én stílusom sem feküdt minden tanulóknak egyformán.

Aztán illik bevallani azt is férfiasan: ezek nem úgynevezett alaptantárgyak voltak, közvetlenül egyikkel sem készültünk érettségire, fölvételire, nem munkált a háttérben a görcs a tanárban, diákban, iskolavezetésben és szülőben, hogy – megfelelni mindenáron! Ja, így könnyű! – mondhatná bárki. Lehet, bár nekem nem is az volt akkor a fontos. Hanem, hogy – más. Érdekes, izgalmas. Mondjuk: szakmai kihívás. Volt tehát valamiféle summázható haszna, értékelhető szakmai üzenete, válasza arra a bizonyos kihívásra az általam boldognak emlegetett könyvtárostanári éveimnek?

Amit a legfontosabbnak hiszek, azt tényleg inkább csak hiszem, remélem. Talán távlatosan is tudtam hatni néhány tanítványomra azok közül, akik valamelyik csoportomban ott voltak, együtt dolgoztak velem. Talán néhányan magukkal vitték a hírt, hogy „a szél is lapozza a könyvet, mégsem tud olvasni”. Talán ma is tisztelik *García Marquezt*, amiért nem adta el a *Száz év magányt Hollywoodnak*, nehogy meg-

fossa lehetséges olvasóit a történet lelki-szellemi újraélésének semmivel nem pótolható élményétől. Ezt hívnám én „hivatás-haszonnak”. Szemben egy másikkal, a szakmai haszonnal. Ezek az évek segítettek hozzá, hogy tartalmasabb saját élményeim alapján kíséreljem meg elmondani, mit jelent számomra az, hogy könyvtárosanár.

Dívik manapság egyfajta vélemény, amely szerint a főiskola, egyetem képezzen csak „generál” könyvtárosokat, mindenféle megszorító jelző nélkül. A jelző mögöttesét majd megtanulja az életben az istenadta, az olvasószolgálatban, a feldolgozók közt, a műszaki, vagy épp a zenei könyvtárban, esetleg – elméletileg „kibélelve” átül az iskolapadból a munkahelyi székére, ahol egyből valamilyen specialista lesz, egy részterületet művel, mégpedig úgy, hogy többnyire a szakma (szakterület) valamelyik „öreg rókájának” a kezére adják, akitől ellesheti a gyakorlati tudnivalókat. Közben teszi a dolgát, ami vagy a használatra alkalmassá tétel, vagy maga a használat. Végső soron mindkét esetben szolgáltatás, amely használatra képes és alkalmas használókat feltételez. Ezek pedig csakugyan „helyükön is vannak”, a könyvtárosképzésben: az információk használatra előkészítését és rendelkezésre bocsátását tanítják is bőven a képző intézetekben. De tanítják-e a használat tanítását?

Más megközelítésben: az iskolában van számtantanár, angoltanár, fizikatanár, rajztanár, és akkor van még a – könyvtárosanár. Aki nem *csak* könyvtáros az iskolában. Az is, de tanár is. Mert az iskola – mint tudjuk – úgy működik, hogy tanít beszélni, olvasni, számolni, írni, meg sok mást még. És tanít-e tanulni? Tanít-e önállóan ismereteket szerezni, rendezni? Tanít-e (ismeret)forrást fölhasználni? Talán igen. De igazán hatékonyan, rendszeresen csak akkor, ha ott van valóban a könyvtárosanár. És ha ez a könyvtárosanár megtanulta ennek a „tárgynak” (tantárgyközi ismeretnek?) a módszertanát, a fogásait, ha nemcsak – vállalt – *hivatása*, de tanult *mestersége* is.

Már csak azt kérdezem meg halkán, hogy ez a szegény ugyan kitől tanulja meg a „generális” után (főiskola) a „speciálist” (munkahely, iskola), ha egy szál magában hívják annak a tantestületben, ami – szeretne lenni? Hol vannak az iskolában azok a könyvtáros szakmai „öreg rókák”, akik ott vannak a könyvtárakban? Hol tanuljuk meg *mi* a szakmánkat?

Hát ez a töprengés volt saját könyvtárosanári munkám hozadéka – hordaléka. Kisded munkámat műfaji eltévélyedésnek neveztem az elején. Ezt most is vállalom – tettenérés esetén főleg –, a tartalmi tévelygéseimet is, csak tessenek szólni: vitatkozni, ellentmondani. Hátha érdemes még néhány szót vesztegetni közös dolgainkra...

Balogh Mihály

Nagy múltú középiskolai könyvtárak

A megmenekült pesti piarista könyvtár

Kikerülhetetlen dátum a hitfelekezeti oktatási intézmények történetében az 1948-as esztendő, amikor – néhány kivételtől eltekintve – államosították a nagy múltú szerzetesi középiskolákat is. Ez a diktatórikus intézkedés több évtizedre száműzte a katolikus tanító rendeket a közoktatásból, egyúttal súlyos csapást mért a felekezeti középiskolák vagyont érő könyvtáira is. Az új tulajdonosok hozzá nem értése vagy nemtö-

rődömsége miatt százados egyházi gimnáziumok patinás könyvtárai váltak gazdátlanná, s került ebek harmincadjára állományuk ez idő tájt.

A pesti piaristák azonban – két keserves esztendő nem számítva – átvésztették az „antiklerikális osztályharc” első nagy ütközetét, és megmenekült a pusztulástól a rend hatalmas könyvtára is.

Lexikonszerű tömörséggel a következőket soroljuk fel a kritikus időszak eseményei közül: 1948-ban a pesti piaristákat is kiűzték egy időre híres gimnáziumukból, ám két év múlva, 1950-ben visszakapták az iskolát, amikor diktátum jellegű meg egyezés jött létre az állam és a katolikus egyház között. Ez alatt a két esztendő alatt piarista középiskola Ady Endre Gimnázium néven – világi tanárokkal – működött.

Szerencsére a könyvtár hiánytalanul átvészelte a kétéves intervallumot, sőt, három év múlva a váratlanul bekövetkező gyors elköltözést is. Az történt ugyanis, hogy a „magyar szocializmus” sötét időszakában, 1953-ban az állam – saját szerződését fölírva – a piaristákat mégiscsak kitessekelte a pesti Duna-parton levő impozáns épületből, jogos tulajdonukból, és „áttelepítette” őket a Lenin Intézet Mikszáth Kálmán téri megüresedett épületébe, amely előzőleg ugyancsak szerzetesi ingatlan volt; az iskolák 1948-as államosítása előtt a Sacre Coeur katolikus női tanító rend tulajdonában állt.

Kétszáz évig szűkösségben

Kilakoltatása után négy évtizeden keresztül iszonyúan mostoha körülmények között működött a Piarista Gimnázium, és elhelyezését tekintve most sincsen könnyű helyzetben. Nyegleség volna megjegyezni, hogy talán meg is szokták a mostoha viszonyokat, hiszen csaknem két évszázados tapasztalata van ennek az iskolának a szűkösség elviselésében. Nem mondjuk ezt, csupán a jobb megértés végett utalunk rá.

Magyarországon 1642 óta működnek kegyesrendi iskolák. Ekkor még élt a rendalapító, a spanyol származású *Calasanz Szent József*, aki 1648-ban halálozott el. Pesti gimnáziumuk 1717-ben nyílt meg. Ismeretes, hogy az alapító a rendet szegény sorsú fiúk oktatására hozta létre.

A pesti gimnázium jó híre hamarosan mágnesként vonzotta a magasabb társadalmi osztályok gyermekeit is. Pesti piarista diák volt – kizárólag a későbbi „teljesítményre” és nem a társadalmi hovatartozásra említjük meg példának – *Verseghy Ferenc, Bajza József, Széchenyi István, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Táncsics Mihály, Madách Imre, Eötvös Loránd, Szerb Antal, Örkény István, Pilinszky János, Antall József, Gyurkóvics Tibor*.

Tödultak ide a diákok, és a nagy népszerűség miatt örökös elhelyezési gondokkal küszködött a gimnázium, több épületet is kinőtt, míg az alapítás kétszázadik évfordulójára a rend áldozatkészségéből fölépült az Erzsébet hid pesti lábánál álló impozáns iskola, azzal a céllal, hogy az egész országot behálózó nagy tanító rendnek a központja legyen, helyet adva a gimnáziumnak és egy főiskolának is, ahol a piarista papnövendékek tanulhatnak. Ebben az épületben működik ma az ELTE Bölcsészettudományi Kara.

Itt végre jó helye lett az iskola és a rend központi könyvtárának is; az államosításig nem is hangzott el panasz a szűkösség miatt, pedig itt őrizték az első világháború után

a történelmi Magyarország huszonnégy piarista kollégiumának legértékesebb könyvészeti és levéltári relikviáit.

Poton abbé alapítványa

Jean Poton francia abbé nevével és ódon arcképével a Mikszáth téri épület könyvtárában találkoztam; portróját 1755-ben örökítette meg a névtelen festő. Jean Poton (régí iratokban magyarosan Poton Jánosnak nevezetik) igazi mecénás volt, méltó az utókor tiszteletére: ugyanis az ő pénzadományára vetette meg alapját a piaristák könyvtárának. Az idő tájt hatalmas summát, négyezer aranyat juttatott erre a célra. A mai állomány jó néhány értékes darabja származik a Poton alapítványból.

A könyvtár azóta is az adományok révén gyarapodik leginkább. Nemcsak a rend tagjai (*Schütz Antal*, *Sík Sándor* és mások) hagyták saját gyűjteményüket a rend könyvtárára, hanem volt piarista diákok is szép számmal akadnak az alma mater támogatói között.

Ötjártamkor a könyvtár két kisebb termében még mintegy kétezer adománykönyv várt feldolgozásra. Egyik-másik eleven érdeklődésű kegyesrendi tanár hagyatékából több ezer kötetből álló gyűjtemény maradt a könyvtárra. A nemrégiben elhunyt *Simon Sándor* –latin–görög szakos volt, és filozófiát is oktatott – az ókori auktorok műveit gyűjtötte, hagyatéka meghaladja az ötezer kötetet.

Pogány János a legnehezebb évtizedekben, a pártállam idején tanított matematikát; tanítványai kitűnően helytálltak az országos tanulmányi versenyeken. Kis termetű ember volt, de pedagógiai eredményei miatt a „Nagy Pogány” titulussal illették matematikus körökben. Ő a legmodernebb német nyelvű matematikai irodalmat gyűjtötte; ritka szakkönyvei most is közkézen forognak a rendházban.

Könyvtár minden szinten

Régen, de még a két világháború között is volt külön tanári könyvtára a gimnáziumnak. Könyvtárosok előtt bizonyára nem ismeretlen kiadvány a *Magyar Minerva* című – 1900-ban indított – évkönyv, amely alcíme szerint „a magyarországi múzeumok, könyvtárak, levéltárak, tudományos intézetek, tanintézetek, bizottságok, tanácsok, tudományos és művészeti társulatok, közművelődési egyesületek évkönyve”. Az 1930–1931-es évszámot viselő VI. kötetben ez áll a pesti piarista gimnázium könyvtáráról: „Tanári könyvtára a 18. század közepén vált ki a kegyes tanító rend házi könyvtárából. Állománya 7484 kötet, köztük számos régi hazai nyomtatvány. Értéke 47 200 pengő. Van alfabetikus és szakcímjegyzéke. Könyvtáros dr. Balanyi György r. tanár”.

Napjainkban a rend gazdag központi könyvtára tölti be a tanári könyvtár szerepét. Ez esetben nem sokra menne az a hagyományos tanári könyvtár–ifjúsági könyvtár felosztással, itt egy hatalmas, de élő szervezetet kellene önkényesen kettéválasztani. A Mikszáth téri épület ugyanis a rend központja, gimnáziuma, főiskolája, gazdasági hivatala, tanárainak lakása. És minden teremben, szobában rengeteg a könyv. Szinte könyvtár ez az egész öteemeletes épület, mondhatnók kis túlzással, mert a rendi (tanári) könyvtáron kívül van ifjúsági (középiskolai) könyvtár, főiskolai könyvtár a no-

viciusok számára, külön piarista gyűjtemény, levéltár, a gimnáziumban pedig mindezen kívül külön, szaktárgyanként több száz kötetes szakkönyvtárak, és még nem szóltunk a nevelőtestületi tanácsterem szabadpolcos, nagy választékot kínáló kézikönyvtáráról, ahol mindazok a szótárak, lexikonok, nyelvkönyvek s más alapvető segédletek megtalálhatók, amelyek nélkül manapság egy tantestület nem élhet meg.

Anyagiakban igen, de könyvek dolgában a piarista gimnázium nem hátrányos helyzetű oktatási intézmény.

Hatvanezer kötet glédában

Amikor 1953-ban a rend központjának és intézményeinek a Duna-partról parancs-szóra át kellett költöznie a Mikszáth térre, igen rövid idő állott rendelkezésükre, hogy az ingóságokkal együtt a tömérdek könyv átszállítását is megszervezzék s megoldják. Óriási feladat volt ez, hiszen több tízezer – köztük számos kényes – könyvet kellett elmozdítani biztos polcáról és elszállítani új helyére. A rend egyik nagy híru tudósa mesélte el, aki annak idején részt vett a költözködésben, de most nem óhajtott név szerint szerepelni ebben a riportban, hogy a hatalmas és értékes állomány sérülés és veszteség nélkül tette meg a – másfél kilométeres távolság ellenére is – nagy utat.

Új helyén a piarista könyvtárat egy használaton kívüli kápolnában helyezték el – itt van jelenleg is –, ahol *László Mihály* atya gondos munkája nyomán kerültek a könyvek végleges, mai helyükre. A teljes állomány katalogizálva van, ha nem is a Széchényi Könyvtár igényével, de áttekinthetően, tematikus rendszer szerint. Egyelőre jut hely a központi könyvtárban az új szerzemények számára, igaz, a duplumok nélkül. A fölös példányokat átadják a rend kecskeméti gimnáziumának, illetve a sátoraljaújhegyi katolikus általános iskolának.

Mit tartalmaz, milyen anyagot ez a harmadfélszáz éves gazdag bibliotéka? Talán a több tízezres kötetszámból is kitetszik, hogy óriási művelődéstörténeti értékeket, a rend sok féltett rarióját. Ezeket a ritka könyveket *Fridrich Endre* gyűjtötte be annak idején a történelmi Magyarország huszonnegy piarista kollégiumából.

Felbecsülhetetlen értéket jelent a könyvtár teológiai és klasszika-filológiai gyűjteménye. A teológiai könyvek között fontos helyet foglalnak el az egyházi munkák, valamint az egyházatyák művei, a filológiai gyűjteményben pedig a különböző történeti korokból származó irodalmi, történelmi, retorikai, poétikai művek, továbbá az idegen nyelvi szótárak. Egyszóval azok a könyvek, amelyek egy 1717-ben alapított gimnázium szellemi háttéréhez minden korban nélkülözhetetlenek.

Régiségek

A könyvtár legrégebb darabjai ma már könyvészeti ritkaságok: a 16. századból valók. Érdekes, hogy a katalógusból találmra kiválasztott példányok többnyire *Heltai Gáspár* híres kolozsvári nyomdájából származnak, például: *Molnár Gergely* grammatikája 1566-ból, *Heltai* híres krónikája 1575-ből, vagy *Vásárhelyi Gergely* katekizmusfordítása 1599-ből. Ugyancsak Erdélyben (Szebenben) adták ki 1597-ban a *Török császárok krónikája* című ritkaságot is, amelynek szerzője ismeretlen.

Van egy kéziratos kódex is a könyvtár birtokában – a 15. század elejéről, mely a

Humanae vitae... kezdetű címsorral szerepel a katalógusban. Apropos, kéziratos könyv! Óriási kéziratos anyagot tartalmaz a rendház külön részleget alkotó levéltára – egyéb kincseken kívül a régi piarista rendházak teljes *historia domusaival* –, amely ugyancsak sértetlenül vészelte át a zaklatott ötvenes éveket.

Gyűjti-e a könyvtár a modern tudományok és a kortársi irodalom műveit? Kérdésemre a vendéglátók azt válaszolták, hogy „kollektív” beszerzésre anyagi erejükből nem nagyon futja, de a tanárok saját – szakjuknak, érdeklődésüknek megfelelő – gyűjtése révén a modern könyvek sem hiányoznak a rendházból – a filozófiatörténettől a legeslegújabb számítástechnikáig.

Ahol ennyi régiség, művelődéstörténeti kincs van együtt, nem kerülhető meg az öregedő könyvek restaurálásának kérdése. Erről is ejtettünk néhány szót a könyvtárban. Megtudtam, hogy elsősorban az úgynevezett podolini anyag egyes darabjai szorulnak rá a szakszerű állagmegóvásra. A Krúdy-regényekből oly ismerős Podolinról az is jusson eszébe a mai olvasóknak, hogy ebben a felvidéki kisvárosban ringott a magyar (és a lengyel) piaristák közös bölcsője: 1642-ben itt nyílt meg az első rendházuk. (A harmincéves háború idején Morvaországból menekültek keletebbre a kegyesrendi szerzetesek.)

Annak idején a podolini protokollumokat előregedett szepességi kottás misekönyvek kemény borítójába kötötték be, és most, restauráláskor értékes zenetörténeti töredékek kerülnek elő a kemény fedelekből. A restaurálást az Országos Széchényi Könyvtár szakemberei végzik – az egyházi gyűjtemények megóvására fordítható állami pénzfedezet terhére.

Pilinszky terem

Így hívják a magyar szaktantermet a gimnáziumban. A névadó *Pilinszky János* nyolc éven át volt a piarista gimnázium tanulója, erre márványtábla emlékezteti a mai diákokat a kabinet falán, a költő következő üzenetével: „Az ember itt kevés a szeretetre. / Elég, ha hálás legbelül / ezért-azért; egyszóval mindenért”.

Itt kapott helyet a hatezer kötetes ifjúsági könyvtár, amelynek vezetője világi ember, a nyugdíjas óraadó tanár, *Stéhli Ferenc*, aki eredeti latin–francia szakpárosítását „aktív” korában orosz nyelvtanári szakkal egészítette ki; hatodik éve dolgozik a piaristáknál.

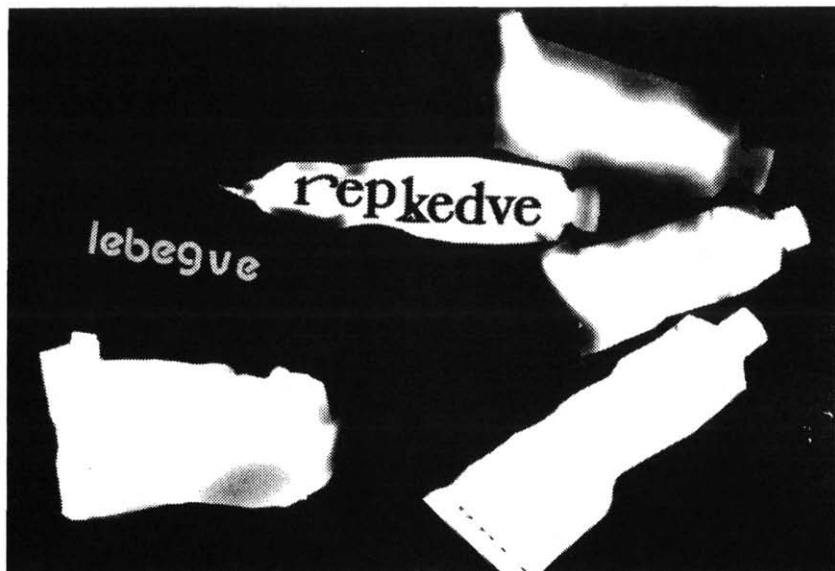
Az ifjúsági könyvtár mennyezetig érő polcain elsősorban magyar és világirodalmi, illetve történelmi, művészettörténeti művek találhatóak, valamint sok-sok kötelező olvasmány, mindegyik kötet nagy példányszámban. Nagy választékot kínál a könyvtár a vallással és a hitélettel kapcsolatos munkákból is. A tanulói igényeket teljes mértékben kielégíti; a versenyekre készülő, illetve kutató diákok szaktanáraik közreműködésével a nagykönyvtárba is bejuthatnak.

Leggyakrabban a kötelező olvasmányokért fordulnak Stéhli Ferenchez a növendékek, máskülönbem nem számottevő az ifjúsági könyvtár forgalma. Ennek oka kettős: egyrészt a gyerekek otthon, a család könyvtárában sok könyvet megtalálnak, tehát nem szorulnak rá az iskola szolgáltatására, másrészt a szakkönyvekhez az egyes tantárgyak – több száz kötetes – szakkönyvtárában jutnak hozzá.

Feltehetőleg az olvasóterem hiánya is okozója a gyér forgalomnak; a nagy szükség miatt ugyanis nincsen mód ifjúsági olvasóterem kialakítására...

Beszélgetésünk végén gondjairól, kívánságairól kérdeztem az ifjúsági könyvtár őrét. – Drágák a könyvek, ez itt a fő baj – vágta rá Stéhli Ferenc –, nehéz pótolni a selejtezésre kerülő példányokat. Akárhogy is vigyáznak rájuk a gyerekek, a több évtizedes használat során még a kemény fedelű könyvek is salátává válnak. Az elnyűtt példányokat időnként selejtezni kell, és manapság nagyon sokba kerül a cseréjük, ám a pénznek nincsenek bővíben a piaristák.

P. Kovács Imre

Mozgó könyvtárak terve Szlovákiában

Jelentés az Európa Tanács által szervezett közép-kelet-európai könyvtári fejlesztésről

1990-ben a holland kormány határozatot hozott a Kelet-Európával való együttműködési programra. Ez Hollandia válasza volt a Kelet-Európában végbement politikai-gazdasági változásokra. A program célja az, hogy segítse ezeket a országokat a „pluriform” demokratikus társadalom és a szabad piacgazdaság felé vezető úton. A támogatás magában foglal gazdasági, kulturális, mezőgazdasági, környezetvédelmi stb. terveket. Ez az ún. PSO-program, melynek három fő célja a következő:

1. a tudás és szakértelem fejlesztése és átvitele;
2. együttműködés a holland és a kelet-európai vállalkozások, szervezetek és kormányok között;
3. segítség a folyamatos gazdasági fejlődésben.

A program hat országra terjed ki, ezek: Bulgária, Magyarország, Jugoszlávia, Lengyelország, Románia és Csehszlovákia. A Csehszlovákiával, később Szlovákiával való kétoldali programban mozgó könyvtárakat terveztek a kelet-szlovákiai svídniki kerületben. A felelős Holland Népjóléti, Egészségügyi és Művelődési Minisztérium felkérte a Központi Könyvtári Szolgálatot, hogy készítse el a terv ügyvitelét, mivel az 11 mozgó könyvtár üzemeltetésével már tapasztalatokat nyert ezen a szakterületen. Engem is meghívtak mint a szervezet volt igazgatóját.

Az alábbi jelentésben a projektet a földrajzi terület és a szervezés szempontjából fogom körvonalazni. Megpróbálok elemezni az erősebb és gyengébb pontjait és levonok néhány következtetést. Végül javaslattal egészítem ki az előterjesztést.

A svídniki terület

A svídniki kerület Szlovákia északkeleti részén fekszik. Területe 860 km². 40 km-en határos Lengyelországgal. 44 ezres lakossága miatt népsűrűsége alacsony. 51 fő/km², ami a szlovák átlagnak mindössze 48%-a. A kerület erősen falusias jellegű. Kevés az ipari tevékenység. Két városa Svidnik és Stopkov, 11 ezer, illetve 10 ezer lakossal. A lakosság 52%-a 94 községben él, melyeknek átlagos népessége 200–300 fő. A lakosság 27%-a 14 évnél fiatalabb, és több mint 16% 60 évnél idősebb. 1990 végén a munkanélküliség kb. 16%-os volt, de a 30 évnél fiatalabbak felét érintette.

Nyilvános könyvtárak

Tekintettel a decentralizációra és a gazdasági összeomlás utáni pénzhíányra, a nyilvános könyvtárak az 1989-es forradalom után sokat változtak. A svídniki Központi

Kerületi Könyvtáron és a stropkovi városi könyvtáron kívül 74 helyi könyvtár látja el a közönséget. Ebből több mint 60-at önkéntes adományokból gyűjtöttek. Pár száz könyvük rossz állapotban van és főleg ideológiai irányú. A lakosság érdeklődése 1990 és 1991 között 21,3%-ról 16,8%-ra csökkent. Kilenc könyvtáros dolga volt az egész kerületi könyvtárhálózat működtetése. Az ilyen méretű visszafejlődés akadályozza a demokratikus változások kibontakozását, csökkenti a kerület művelődési és kulturális színvonalát. Egy mozgó könyvtár változtatni tudna a körülményeken és új távlatokat nyithatna.

Mozgó könyvtári projekt: szándékok és célok

Mik voltak a terv konkrét céljai? Hogy az összes vidéki községnek megteremtse a könyvtári szolgáltatást. Ami azt jelentette, hogy létre kell hozni egy szervezetet, beleértve a kerületi központi könyvtárat is. Cél volt a szakemberek képzése is a mozgó könyvtári munka és a könyvtári fejlesztés minden területén.

A projekt a nyilvános könyvtárak filozófiáján alapult: kivétel nélkül minden ember számára eljuttatni az információt, lehetővé tenni azt, hogy könyvek és más nyomtatott anyag olvasásával, valamint audiovizuális eszközök segítségével részt vegyenek a társadalmi és kulturális életben. Így a nyilvános könyvtár ablak a világra, eszköz arra, hogy létrehozzunk egy demokratikus társadalmat szabad és felelősségteljes polgárokkal.

A projekt kivitelezése

A két kormány közötti előkészítő tárgyalások után a projekt tulajdonképpen 1992 nyarán született a szlovák küldöttség és a holland szakemberek találkozásán, amikor megfogalmazták a javaslat első változatát. 1992 szeptemberében az első gyakorlati megbeszélést követte az ügyvezető, a végrehajtó csoport, továbbá a Matica Slovenska és a Svidniki Könyvtár szakembereinek találkozója. A tökéletesített indítvány szerint a projektet tanulmányozták, elemezték és kisebb résztervekre bontották. Elkészítettek egy ideiglenes időbeli projektet és megjelöltek több feladatot. A szlovák minisztérium által kinevezett igazgatót bízták meg a végrehajtó csoport irányításával és a kitűzött feladatok lebonyolításával. Az ügyvezető igazgató rendszeres kapcsolatot tartott az igazgatóval és egyeztettek az általános tervezési, stratégiai, képzéssel kapcsolatos anyagi ügyeket, illetve néhány technikai kérdést. 1993 márciusában egy utazási irodával szerződést kötöttek két könyvtár-busz felszerelésére, miután elkészült az összeállítás programja. Ugyanakkor megvitatták a könyvgyűjtésre és a közönség tájékoztatására vonatkozó programot. 1993 áprilisában egy szlovák műszaki szakember felkeresett egy ismert holland utazási irodát. Sor került néhány technikai dolog megbeszélésére és némi tapasztalatcserére. 1993 májusában első ízben ült össze az Ellenőrző Csoport, ami egy holland és egy szlovák képviselőből, mindkét részről néhány szakemberből állt, az igazgató és az ügyvezető igazgató pedig tanácsadóként voltak jelen. Az Ellenőrző Csoport ellenőrzi az egész tevékenységet a megbízást adó és finanszírozó kormányok nevében.

1993 júniusában 15 könyvtáros számára egyhetes tanulmányutat szerveztek a hol-

land Fríz-szigeti Központi Könyvtárba. Bemutatták nekik a könyvtári rendszert, a szervezést, könyvtárlátogatásokat szerveztek, betanították a könyvtár-buszok kezelését, videón bemutatták a kölcsönző könyvtárak működését.

Véglegesen elkészítették a fejlesztési tervet és összeállították a buszok menetrendjét. Tanácskozás folyt egy mozgó kiállításról is, amely bemutatja a könyvtári tervet, a szolgáltatás vázlatos bemutatásáról Szlovákiában, és egy ezzel kapcsolatos ünnepségről, végül pedig egy találkozóról, melynek a public relation lenne a tárgya.

1993 augusztusa: kidolgozták a végrehajtó könyvtárosok, valamint a svidniki könyvtári konferenciájának programját. Október: egynapos konferencia a svidniki könyvtárban a végrehajtandó feladatokról és a háttérszervezetről. Október 20.: D'Ancona holland és Slobodnik szlovák miniszter bemutatja a két könyvtár-buszt a helyi és a kerületi hatóságoknak és a közönségnek. December: az első eredmények bátorítók: a nyilvántartott olvasók száma 2500, vagyis a falvak lakosságának 11%-a, ennek 60%-a gyerek. Mind a 47 általános iskola közel van egy-egy könyvtárbusz-megállóhoz. A kölcsönzések száma az első három hónapban 25 000, ebből 15 ezer (60%) gyerekek részéről történt.

Pozitívumok

Kezdjük a terv erős oldalával:

1. Ez a mozgó könyvtári terv közvetlenül az átlagember igényeire és érdeklődésére épít. Nem túl igényes vagy magas technikai színvonalú segítség, de felkelti az érdeklődést. A könyvtár-busz, körülbelül háromezer könyvvel és audiovizuális anyaggal, fedezni tudja a vidéki területen fellépő információhiányt a mindennapi életben. A könyvtár-busz a művelődési központok nyirkos könyvtárpolcaival szemben ösztönzőleg hat, különösen a fiatalabbakra. Általában az emberek az életszínvonal emelkedésének kézzelfogható bizonyítékának tekintik a könyvtár-buszt.

2. A város és a vidék távolsága szó szerint és átvitt értelemben is csökkenni fog. A kulturális, művelődési és persze gazdasági elmaradottságból a vidék elindul a mindenkire számára elérhető egyenlő lehetőségek felé. Ezért a könyvtár-busz igazi előrelépés az ország kulturális-művelődési struktúrája szempontjából. Kiút az elszigeteltségből. A lakosságot bekapcsolja az elzárt falvak körzeti könyvtári hálózatába. Öntudatra ébreszti a háttérben élő embereket. A mozgókönyvtár annak a lehetőségét is megteremti, hogy az általános iskolai tanárok megismertessék a gyerekeket a legkülönbözőbb formájú könyvekkel és rászoktassák őket az olvasásra. A nyilvános könyvtár a művelődés elemi követelménye. A svidniki kerület 74 községében ez csak mozgókönyvtárral érhető el.

És ezen kívül még ezer meg ezer kis község van Kelet-Európában hasonló körülmények között. Ezért a mozgókönyvtár befektetés a jövőre nézve, mivel ez az egyetlen módja annak, hogy Európa nagyobbik részének szakszerű, hatékony és kielégítő könyvtári szolgáltatást nyújtsunk.

3. A terv harmadik erős oldala: a könyvtár-busz fenntartása viszonylag olcsó. A svidniki kerületben tervezett beruházás 12 500 000 szlovák koronába: azaz 425 ezer USA-dollárba kerül. A 74 falusi könyvtár más módon való, hasonló szintre kifejlesztése sokkal nagyobb költséget jelentett volna.

4. A szlovákiai könyvtárbusz-projektnek talán van még egy (negyedik) erős oldala.

A jövő majd eldönti, van-e vagy sem. Manapság mind egy mozgó könyvtárnak, mind a nyilvános szakkönyvtárnak a településnél feljebbről kell szerveződnie. Éppen ezért a terv egyben példa is. A kérdés az, vajon a svídniki kerületben lévő 70, átlagosan 1000-nél kisebb lélekszámú település hatóságai készek-e arra, hogy részben feladják autonómiájukat, hogy egy minőségileg jobb könyvtári szolgálat érdekében közgazgatásilag és anyagilag összefogjanak.

5. Ezzel kapcsolatban egy ötödik pontot is meg kell említeni. Felfogásom szerint a terv erős hatással volt a kelet-szlovákiai könyvtárügyre, mint egészre. Sok vidéki könyvtár igazgatója volt érintve, így vagy úgy. Az ő regionális szintű kölcsönös szakmai összeköttetésük új motivációt és új közös célt nyert. A Svídniki könyvtár vezetése különböző mértékben szakmai támogatásban részesült. Ez a helyi terv Nyugat-Európa felé nyitott ajtót és megteremtette az ottani könyvtárosokkal való közvetlen párbeszédet az egész szlovákiai könyvtárösszakma számára.

6. Végül pedig: ennek a projektnek a kezdeményezése segít felszínre hozni mindazt a rejtett képességet, kapacitást, kreativitást, aminek csak az ösztönzésére van szükség. A kezdeményező talán a holland fél volt, de a szlovák könyvtárosok is teljes odaadással dolgoztak. Egy ilyen projekt feladat is, egy kormány számára éppúgy, mint a helyi hatóságok számára, hogy több oldalról megvizsgálják az állami infrastruktúrákat, és kifejlesszenek egy többéves tervet a társadalom érdekeinek megfelelően.

Összefoglalásként: egy ilyen terv alapvető és kézzelfogható előrelépést eredményez az oktatási és társadalmi infrastruktúrában, valamint abban, hogy az *elzárt területek nyitni tudjanak*, méghozzá viszonylag alacsony áron.

Gyengébb pontok

A tervezet gyenge pontjait sem lehet figyelmen kívül hagyni. Hármat kell megemlíteni. Nem azért, hogy ezzel csökkentsem a pozitívumokat, hanem *hogyan a jövőbeni tervekben megtaláljuk a helyes utat*.

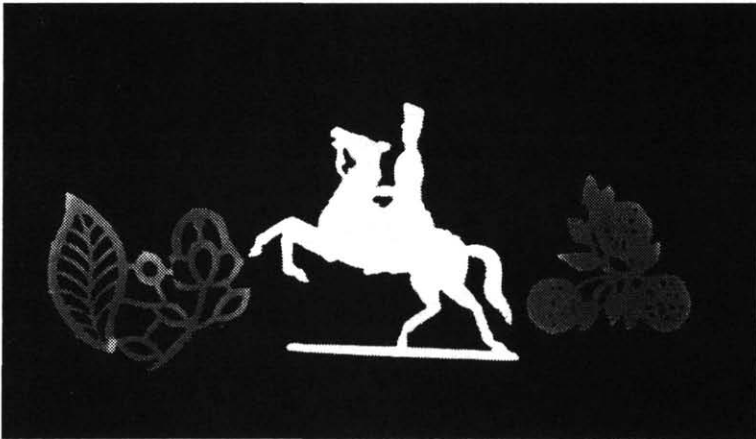
1. Az első, hogy a nemzetközileg támogatott, a sajtó és más médiumok által figyelemmel kísért terv kezdeti szakaszát kísérő eufória egyszer véget ér. Elérkezünk ahhoz a ponthoz, amikor már a forgatókönyv, az *önellátás* kerül szóba, különösen szervezési, technikai és anyagi téren. A személyes kapcsolatok és a kölcsönös barátság megmaradhat, de mi lesz a közszolgáltatással?

Szükségesnek látszik egy hosszútávú, sokoldalú *terv*. Az ilyen projekteket vidékek és közigazgatási egységek közötti szélesebb nemzetközi kapcsolatokba, franciául „jumelage”-ba kell beágyazni, hogy garantálják a folytonosságot.

2. Azt is meg kell fontolni, hogy egy projekt, amely egy szélesebb körű kooperációban való gondolkodásra hív fel, mind a lakosok, mind pedig a helyi politikusok számára úgy tűnhet, mint ami figyelmen kívül hagyja a helyi tradíciókat.

3. Végezetül: Nem lehet letagadni, hogy egy ilyen projektnek – ellentétben például egy vízierőművel – *örvendetes szakmai kisugárzásától* eltekintve – korlátozott rendeltetési területe és jelentősége van. Kérdések merülnek fel. Miért erre a kerületre esett a választás? Milyen kritériumok és magasabb politikai szempontok vezettek ehhez a választáshoz? Tényleg az elképzelhető legjobb körülményeket teremtette meg a kerületben?

Az őszinte lelkesedés és az ösztönzés mellett más kerületekben is tapasztaltam ambíciókat és lehetőségeket. Ezekben megvalósítható lenne ugyanolyan, sőt még jobb mozgó könyvtár-rendszer. De ennek semmi esélye nincs. Mi lesz ennek a hatása hosszú távon?

Javaslatok

Tisztában vagyok azzal, hogy túlságosan benne vagyok ebben a projektben és túl elfoglalt vagyok ahhoz, hogy objektíven beszéljek, de megpróbálom. A projekt egészen mostanáig sikeresnek mondható. A szlovák sajtó, rádió és televízió sokat foglalkozott vele. A szlovák könyvtárosok a szóban forgó vidéken történő közlésről gondoskodtak. Az ügynek nemzetközi visszhangja is van, különösen Közép-Európában. Két miniszter olyan kulturális fontosságot tulajdonított neki, hogy készek voltak a nyitóünnepség lebonyolítására. A közönség válasza és az első gyakorlati eredmények kielégítőek – a projekt 1994 februárjában Strasbourgan napirendi pont volt.

Mitől van ekkora sikere ennek a projektnek mint nemzetközi összefogásnak? Mert kézzelfogható, nap min nap látható, széles közönség számára hasznos (különösen a fiatal nemzedéknek), összeköti az embereket és ilyesféle érzést kelt bennük: „ez a miénk!” Éppen ezért érdemes bizonyos javaslatokkal előállni:

1. A konferencia témáját „a segítségnyújtástól az együttműködésig” az egyenlőség és partnerségen alapuló különböző felelősség kölcsönös megértésével kell elfogadni. Másrészt nem merülhet fel félreértés azzal kapcsolatban, hogy vajon a Közép- és Kelet-Európának szánt nyugati támogatás kétoldalú-e, vagy az Európa Közösség irányítja. Egy egyoldalú felelősség, természetesen józan és kritikus irányítás alatt, de enélkül nem létezhetne együttműködés.

2. Meg kellene vitatni több nemzeti alapítvány és kezdeményezés egyetlen európai alapítványba tömörítését, támogatóképességük növelése érdekében. Néhány érdekszféranak többéves tervezésénél, vagyis a közkönyvtári fejlődés néhány ágának meghatározásánál bizonyos távlatot kell adni az országnak azt illetően, hogy milyen kezdeményezéseknél lesz elsőbbsége. A támogatást feltétlen ki kell alakítani. A támogatott országoknak a kormányoknak vagy az ágazati szervezeteknek többéves tervet kell készíteniük az adott speciális területen.

3. Meg kellene vitatni, hogy a különböző közkönyvtárak programjának vezetése és ellenőrzése magántestület alá rendeződjön-e, amely dokumentálhatná a különböző terveket és szabványosíthatná a következő tervek több oldalát és összegyűjthetné a tervekkel kapcsolatos kutatások eredményeit.

4. A különálló tervek csak önmagukkal hasonlíthatók össze. Maguk teremtik meg a saját szabadságukat és a kritériumaikat. Tehát azt kell javasolnom, hogy az ilyen terveket, legyen az országos vagy nemzetközi, ikertestvéként kell kezdeményezni. Ez versenyszerűséget és objektivitást eredményez, ami ösztönzi az eredményeket és összehasonlíthatóvá teszi azokat.

5. Lehetővé kell tenni a befektetések átszervezését a végső eredményeknek megfelelően. Például amikor egy kísérleti időszak után nyilvánvaló lesz, hogy a könyvtárbusz munkaterületét ki lehet szélesíteni egy nagyobb körzetre, ezt nem akadályozhatja meg az eredeti tervben megállapított végállomás.

Meg kellene vitatni = az új projektek beszerzését nagyobb együttműködési hálózatokba (jumelage-okba), hogy hosszabb távon garantáljuk a folytonosságot.

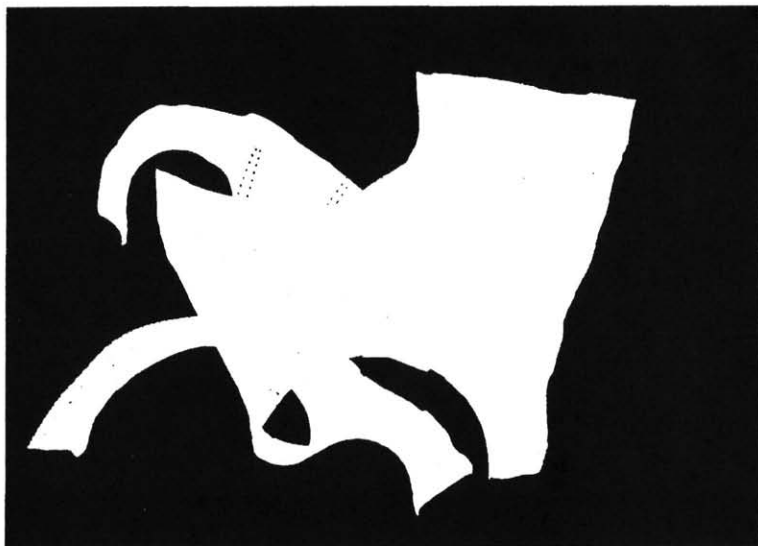
L. O. M. Popma

(Fordította: Vajda Henrik)

Bibliobuszok – egy holland-szlovák projekt

Az 1989. évi bársonyos forradalom számos változást hozott magával. Ezek kulcsmozzanata: átmenet a piacgazdaságra. Az alapvető változások – természetesen – kulturális területre is kihatnak. A pénzeszközök általánosan érzékelt elégtelensége közvetlen befolyással van Szlovákia területi könyvtárügyére. 1991 folyamán szétesett az ún. kiskörzeti rendszer, mivel a Szlovák Nemzeti Tanács (szlovák parlament) által elfogadott törvény a városi és helyi könyvtárakat önkormányzati (községi) fenntartásba utalta. Ez az átutalás azonban pénzügyi támogatás biztosítása nélkül ment végbe. Ennek az eljárásnak negatív következményei igencsak visszatükröződtek a szlovák könyvtárügyben. A szóban forgó helyzet dokumentálására hadd idézzünk a Szlovák Nemzeti Könyvtár Könyvtári Koordinációs Központja gyűjtötte éves adatokból: 1992-ben a Szlovák Köztársaságban 2849 község volt 2729 közművelődési könyvtárral, ami 95,78%-os ellátottságot jelent. E könyvtárak 81,23%-ában tiszteletdíjasok látták el a szolgálatot, 18,76%-ában főfoglalkozásúak. Ez az arány 1993 folyamán tovább romlott a főfoglalkozásúak rovására, ami azt jelenti, hogy a főfoglalkozásúak 40%-os részesedése az összlétszámból 15%-ra esett vissza. Ehhez még hozzá lehet számítani azt a tényt is, hogy a területi könyvtárak több mint 20%-a két éve nem rendelkezik semmiféle állománygyarapítási kerettel. A könyvtári állományok avulása mind az olvasók, mind pedig a kölcsönzések számának csökkenését vonta maga után.

A járási könyvtárak, amelyeket a Kulturális Minisztérium közvetlen irányítása alá vontak, arra töreksenek, hogy ezt a kedvezőtlen helyzetet a községekkel kötött szerződések alapján vásárolt és feldolgozott publikációk révén valamelyest korrigálják. A többpéldányos vásárlás a könyvtárakat rabatthoz juttatja, ami további művek vásárlá-

sát teszi lehetővé. Ezekbe a rendszerekbe jelenleg a városi és községi könyvtárak mintegy fele kapcsolódott be.

Az persze természetes, hogy az érdekeltek a vázolt helyzet kezelése és javítása érdekében megfelelő módszereket igyekeznek keresni és találni. Szlovákiában előkészületben van a könyvtári törvény, nemrég keletkezett a Jozef Ciger Hronsky Alapítvány, amely főként a helyi könyvtárak segítségét és fejlesztését tűzte ki céljául, továbbá: a felsővízközi (svidniki) járásban éppen hogy útjára indult az a bibliobuszos ellátás, amely a Közép- és Kelet-Európának nyújtott holland kormányzati segélyprogram ún. PSO outputjaként vált lehetővé.

A PSO-programot a holland kormány 1991-ben határozta el a gazdaság, kultúra, mezőgazdaság és környezetvédelem támogatásának céljával. A Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma és a Holland Népjóléti, Közegészségügyi és Kulturális Minisztérium könyvtári szakértőinek vice-versa találkozói és konzultációi nyomán született meg az eszmei javaslat, hogy a szlovák vidék könyvtári-tájékoztatási szolgáltatásának intenzívebbé tétele érdekében kerüljön sor a bibliobuszok bevezetésére Szlovákia könyvtári rendszerébe. 1992-ben jutatta el a szlovák fél a holland kormányzatnak azt a modell-javaslatot, hogy a felsővízközi járásban álljanak szolgálatba a mozgó könyvtárak.

A felsővízközi járás főként az alábbi okok folytán került a projektbe történő kiszemelésre:

- a terület nagyszámú kisközséggel jellemezhető (98 falu és 2 város), ami ideális az efféle könyvtári-tájékoztatási szolgáltatás megszervezése szempontjából;

- Felsővízköz (Svidnik) a maga szociális összetételével és a jelenlegi magas munkanélküliségi arányával (a lakosság 18%-ának nincs a járásban munkahelye) a tipikus vidéki járások közé tartozik;

- gazdasági és közlekedési infrastruktúrája gyengén fejlett;

- a falusi könyvtárak könyvtárlománya az aktualitás szempontjából elégtelen.

A projekttel kapcsolatos elemzéseket és a modell-projektet főként a Szlovák Nemzeti Könyvtár Könyvtári Koordinációs Központjának munkatársai a felsővízközi járási könyvtár vezetőivel, a felsővízközi helyi és járási hivatallal és a kassai Nyilvános Könyvtárral vállvetve dolgozták ki, nem utolsósorban a Friz Központi Könyvtári Szolgálat vezetőjével, L. Popma úrral folytatott konzultációkat követően. Ő volt ui. az, akit ezzel a feladattal a Holland Népjóléti, Közegészségügyi és Kulturális Minisztérium megbízott mint a holland fél képviselőjét. A szlovák fél projekt-képviselőjére Dr. V. Kalinová, a Szlovák Nemzeti Könyvtár Könyvtári Koordinációs Központjának igazgatója nyert megbízást.

Míg 1992 a projekt céljainak és irányultságának tisztázásával telt el, addig 1993-ban a projekt a megvalósulás útjára lépett azzal, hogy darabonként 2,5 millió szlovák korona bekerülési értékkel (akkori összeg) a losonci NOVOP vállalatnál nekiálltak két bibliobusz megtervezésének. A konstruktőrök holland konstruktőrökkel konzultáltak és kooperáltak. 1993. október 20-án a szlovák és a holland kulturális miniszter ünnepélyes keretek között adta át a felsővízközi járásnak üzemelésre az időközben elkészült két bibliobuszt.

A járás könyvtárainak jelenlegi helyzete

Az állam rosszabbodó gazdasági helyzete a helyi kultúrában is tükröződik: 1993-ban nem következett be pozitív változás a közművelődési könyvtári hálózatban, nem akadt egyetlen példa sem a helyi közművelődési könyvtárak működésének aktivizálására. Ellenkezőleg: folyamatosan növekszik a stagnáló könyvtárak száma. (1991-ben 15 minősült ilyennek, 1993-ban pedig már túlnyomó részük.) Éppen ezért a bibliobuszok üzembe állítását a jó minőségű könyvtári-tájékoztatási szolgáltatások nyújtása szempontjából pozitív mozzanatként kell tekintenünk.

A bibliobuszok beiktatása a felsővízközi könyvtári rendszerbe. A bibliobuszok összesen 20 319 falusi lakosnak nyújtanak szolgáltatásokat. Ez azt jelenti, hogy a bibliobuszok egyelőre nem jutnak el 22 népesebb községbe. A járási könyvtár mindenestre arra törekszik, hogy a községi hivatalok képviselőivel kötött megállapodások alapján fokozatosan a járás minden falujába bevezesse ezt a szolgáltatást.

A járási könyvtár szervezeti felépítése szempontjából a bibliobusz-osztály önálló szervezeti egység, melynek hét munkatársa van (1 osztályvezető, 2 könyvtárosnő a bibliobuszhoz, 2 gépkocsivezető, 1 gépkocsivezető-raktáros, 1 munkatárs az állomány feldolgozására). Ez az egység a járási könyvtár állománygyarapító és feldolgozó osztályával kooperál.

Könyvtári állomány és szolgáltatások

A bibliobusz-projekt az állomány nagyságát 20 ezer könyvtári egységben határozta meg előzetesen. 1993. december 31-én a tényleges állomány 14 788 könyvtári egységet tett ki, további egységek beszerzése folyamatos. Az olvasók szükségletei és igényei alapján az állomány tematikus megoszlása az alábbi:

	könyvtári egység	%
Ismeretterjesztő irodalom felnőtteknek	2546	17,21
Szépirodalom felnőtteknek	3440	23,26
Felnőttek számára összesen	5986	40,47
Ismeretterjesztő irodalom gyermekeknek	1116	7,54
Szépirodalom gyermekeknek	6342	42,88
Gyermekek számára összesen	7458	50,42
Videókazetták	628	
CD-lemezek	79	
Hangkazetták	637	
Egyéb dokumentumok összesen	1344	9,08
Periodikumok	42 cím (114 példány)	

A könyvállomány tematikus elrendezésű; minden témának külön piktogramja van. Az egyes korkategóriák megjelölésére színcsíkok szolgálnak.

Az állománygyarapítás tartalmi szempontból alig különbözik a projektben leírtaktól. A beszerzett művek tipológiai megoszlását illetően a továbbiakban a gyarapítási politika az „egyéb dokumentumokra” fog erőteljesebben koncentrálni, mivel – mint azt a következő adatok tanúsítják – az ő forgási indexük a legmagasabb, tehát igazán csak használják őket.

A működés prezentált időszaka 50 munkanapot (1993. október-december) foglal magába. Ezalatt a bibliobuszok a következő eredményeket érték el, melyeket (a járási és egy városi könyvtár kivételével) a felsővízközi járás helyi közművelődési könyvtárai által produkált 1993. évi eredményekkel hasonlítottunk össze:

	Helyi közm. könyvtárak	Bibliobuszok	%-arány
Könyvtárak száma	74*	2	–
Könyvtári állomány	112 904	14 788	13,10
Összes olvasó	1476**	2468	167,21
közülük gyermek és ifjú	917	1652	180,15
felnőtt	559	816	145,97
Összes kölcsönzés	25 254	26 072	103,24
ebből felnőttek	7391	6577	–
– ismeretterjesztő	2142	2006	93,65
– szépirodalom	5249	4371	87,08
– gyermekek	16 728	14 136	–
– ismeretterjesztő	2623	1525	58,25
– szépirodalom	14 105	12 608	89,39
– egyéb dokumentumok	224	3092	1380,36
– periodikumok	911	2267	248,85
Állományforgalmi index	0,22	1,61	

* A felsővízközi járás 74 helyi közművelődési könyvtárai közül hármat főfoglalkozású könyvtáros működtetett, a többi 71-et tiszteletdíjas.

** 1991-ben a helyi közművelődési könyvtárakban 2839 beiratkozott olvasó volt, azaz a 98 falusi településen élő lakosság 12,35%-a. 1993 folyamán a beiratkozott olvasók száma a felére esett vissza.

A bibliobuszos könyvkölcsönzések száma a teljes forgalomban 20 713 könyvtári egységet tett ki, ami 79,45%-os arány.

Aszerint, hogy milyen nagy forgalmat bonyolítanak le a bibliobuszokban található dokumentumtípusok, állítottuk össze az olvasói érdeklődés skáláját: 1. periodikumok; 2. szépirodalom gyermekek számára; 3. videokazetták; 4. szépirodalom felnőttek számára; 5. ismeretterjesztő irodalom felnőttek számára; 6. hangkazetták; 7. ismeretterjesztő irodalom gyermekek számára; 8. CD-lemezek.

A bibliobuszok állománya mostanra teljes mértékben kielégíti az olvasók igényeit. Az egyes tematikai csoportok és dokumentumtípusok igénybevételének megfelelően naponta egészítik ki a bibliobuszok állományát a járási könyvtárban található raktárból. A kért, de a szóban forgó raktár állományában nem található címeket vagy a járási könyvtár állományából elégitik ki közvetlenül vagy közvetve a könyvtárközi kölcsönzés útján. Az olvasók a bibliobuszok kínálta egyéb szolgáltatásokat is igénybe veszik, így az irodalom-előjegyzést, a másolatszolgáltatást és egyebeket.

Időmetszetben nézve a bibliobuszok működését: 10 nap alatt elérték a helyi közművelődési könyvtárak produkálta éves olvasói létszámot, 48 nap alatt pedig az éves kölcsönzési forgalmat.

Az iménti összehasonlításban szereplő adatok olyannyira sokatmondóak, hogy nem is kívánnak kommentárt. Mindenekelőtt a könyvtári állományok, főként a falusi könyvtári állományok elavultságának közismert tényét dokumentálják. Másfelől viszont, a rendszeres állományfrissítés hozta eredményeket, illetve ezzel együtt az aktuális és érdekes irodalom és az audiovizuális dokumentumok iránti olvasói érdeklődés növekedését bizonyítják.

A bibliobuszok útvonalai és működése

1993 folyamán a bibliobuszok térítés nélküli szolgáltatást biztosítanak a községekkel és iskolákkal kötött írásbeli megállapodások szerint, 74 megállóhelyen. Közülük 25 az általános iskolák mellett található. (Már a projekt előkészítése közben úgy vélekedtek, hogy a megállóhelyeket a települések legfrekvenciáltabb pontjain kell kialakítani.) 1994-ben viszont változás fog bekövetkezni a járási könyvtár és a községi hivatalok szerződéses kapcsolatában, minthogy tervbe van véve a szolgáltatás fokozatos fizetetté tétele. Ebben az időszakban számításokat végeznek, melyek hivatva vannak kimutatni, milyen pénzbeli hozzájárulás indokolt a községek részéről a közeljövőre nézve.

A megszerzett tapasztalatok alapján mennyiségi (a megállóhelyek számáról van szó) és időbeli korrekciók várhatók a bibliobuszok menetrendjében, hogy az még inkább igazodjék a használók igényeihez. Ezek a változások az egyes településeken – természetesen – „közhírré tételnek” majd. E tekintetben az az alapvető probléma, hogy szinte minden település délutáni, főként pénteki kölcsönzési időhöz ragaszkodnék, ami az üzemeltetés szempontjából igencsak túlzó követelmény. A probléma megoldásában csak a tárgyalások segíthetnek.

A „Public Relations” vonatkozásában ugyancsak külön tervjavaslat született. Ez tekintetbe veszi az olvasószolgálati munka sajátosságait, illetve biztosítja a lakosság tájékoztatását. A projekt keretében 11 féle propagandaanyag került kiadásra (kis és nagy plakát, könyvjelző, órarend, műanyagtáska, a járási könyvtár ügyrendjének rész-

letei stb.). Ezeket az anyagokat a bibliobuszok ünnepélyes üzembe helyezése során osztoztatták, később a könyvtárlátogatások közben. A plakátokat nyilvános helyeken ragasztották ki. A szlovák televízió országos adásba sorolta vasárnap este (a legnézettebb időpont) a bibliobuszokról szóló 15 perces filmet. A közvélemény ezen felül is informálva volt az ügy rádiós és televíziós propagálása, a helyi és az országos sajtó írásai és egy vándorkiállítás által. Ez utóbbi a szlovákiai könyvtárak rendelkezésére áll, amelyek a vándorkiállítást saját járásukban való propaganda eszközeként igénylik.

A projekt eddigi eredményei igazolják, hogy helyes volt a vállalkozásnak az a feltételezése, hogy a Szlovák Köztársaság könyvtárügyének átalakításában helye van a bibliobuszos ellátásnak.

A felsővízközi járást szolgáló kísérleti projekt jó példa arra, hogy miként kell bevezetni a regionális könyvtári rendszerekbe a mozgóellátást. A „Bibliobuszok” komplex projektjének célja, hogy a közép- és kelet-európai falusi körzetekben egy újfajta könyvtári szolgáltatást honosítson meg.

Szlovákiában tehát máris létezik egy olyan járás, amely modell a falusi települések e korszerű szolgáltatási típusának működéséhez. Szlovákiában megtalálhatók azok a holland kollégák által kiképzett szakemberek, akik hazai és külföldi érdeklődésre egyaránt képesek tanácsot adni a mozgókönyvtárak irányítását és munkáját, illetve a mozgókönyvtárak szervezetének és berendezésének „mikéntjét” illetően.

Vlasta Kalinová – Tatiana Hrabinská
(Fordította: Futala Tibor)

Szakmai látogatáson Kelet-Szlovákiában

Mit tesz egy könyvtáros, ha a lelke mélyén valahol módszertanos is egy kicsit, és az egyre halkuló panaszok a magára maradt kistelepülések könyvtárosaiktól eljutnak a régi, jól kiépített „kapcsolat”-szálakon?

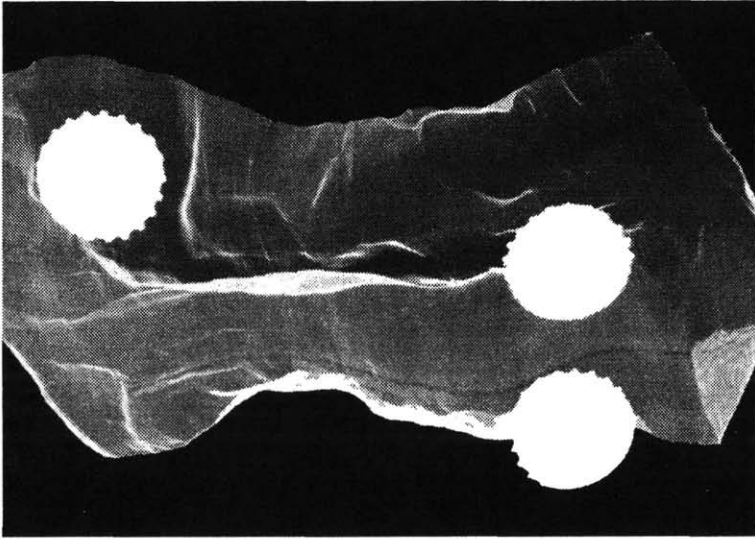
Egy pillanatig megtorpan, s utána benne kell legyen az énjében, hogyan is lehetne segíteni? – mi is az a lehetetlen, amibe még bele szabad kapaszkodni? – hátha mégsem történt még meg a könyvtári társulás felosztása, szétzilálása, csak papíron? Talán az emberek nem takarítottak ki mindent magukból, emberségükből? – e gondolatsorok után útnak indul, vállalva a gondokat.

A Borsod és Zemplén megye kisközsegeinek könyvtári helyzete a rendszer-váltás után megváltozott körülmények

közé került. Az ország északi régiójában egymás után felosztottak a hosszú évtizede jól működő könyvtári társulások, melyek szakmailag egységes összefogást, hovatartozást, könyvtári ellátást biztosítottak a kistelepüléseknek.

Az ország ezen területén a városok, megyék 1993-tól nem vállalták fel a plusz feladatot. A panaszok, a kétségbeesett kiáltások eljutottak a megyei és városi könyvtár módszertanos könyvtárosaihoz, Borsod és Zemplén megye könyvtáros szervezeteihez, s ők megpróbálnak segíteni a „régii” kollégákon, keresik a megoldás külső lehetőségeit.

Az egyik ilyen követhető példára Szlovákiában találtunk rá. Kassai kollégák szíves meghívására, az MKE biztatásával kétnapos szakmai látogatáson

vettünk részt (polgármester, kulturális bizottsági tag, könyvtáros) március végén Svidnik és Bártfa járási könyvtárait, ahol megtekintettük a holland támogatással vásárolt bibliobuszok beüzemelését.

Két kocsival utazott a 10 fős csoport. A látogatás első napján Svidnik városában jártunk. Svidnik (Felsővízköz) járási székhely, 12 000 lakosú vlach, ruszin, román keveredésű, később elszlovákosodott település. A vlachok és a ruszinok magukkal hozták pravoszláv hitüket is.

A környező kis települések több száz éves, festői módon épített s berendezett pravoszláv fatemplomokkal szerénykedhetnek. Lodomirován vendéglátóink kalauzolásával megtekintettünk egyet mi is kívülről-belülről, a többit csak az autók ablakaiból csodálhattuk, idő hiányában.

A járási könyvtár: állománya 50 000 kötet, kétszintes, új épületben szolgált (felnőtt-gyermek zenei részleg, videotéka, feldolgozó csoport). A könyvtár épületében nyert elhelyezést a biblio-

busz bázisraktára, a beüzemelés a könyvtár költözködésével egy időben történt 1992 őszén.

A Svidnik körzetéhez tartozó települések lélekszáma 70–700 fő között ingadozik. A települések önállóan képtelenek megoldani könyvtári ellátásukat, azon helyek, ahol még található saját könyvvállomány is, nem tudják a fejlesztést biztosítani. A kistelepüléseken 74 könyvtári megállóhelyen szolgálja a busz minden héten olvasóit. A megállóhelyek kijelölése a lakosság – polgármester – tanító közös megegyezésével történik. A bibliobusz az újdonság erejével hatott minden lakosra. Speciális állománya van, egyszerre 3-4 ezer kötet könyv, folyóirat, videókazetta, műsoros kazetta, CD-lemez áll a használók rendelkezésére. Az állomány fejlesztését és a bibliobusz üzemeltetését két évig – ennyi a kísérleti idő – a minisztérium finanszírozza. Hollandia 7,7 mill. Kr. támogatást adott a busz, a berendezés, a raktározás költségeire. A beüzemelés megelőzte egy igen komoly előkészítő munka, melynek keretében 13 könyv-

táros kolléga kéthetes holland tanulmányúton is részt vett.

A bibliobusz szolgáltatásai térítésesek. A beiratkozási díj gyermekeknek 5 Kr., felnőtteknek 20 Kr. A könyv kivételével minden dokumentumot meghatározott díjért kölcsönöznek, egy, illetve három hétre. Videókazetta 15-30 Kr., folyóirat 5 Kr./db, CD 5 Kr./db. A mozgókönyvtár egy-egy megállóban 20-40 percet tartózkodik, megközelítőleg mindig ugyanabban az időpontban. A háttérbázis tápraktár állománya 16 745 kötet, 42 féle folyóirat, ebből 15 gyermekújság, összesen 114 db. Mivel a folyóiratokat kölcsönzik, egyfelől több kell.

A feldolgozás a könyvesbolti vásárlás után számítógépen történik. Minden nyilvántartást gépen vezetnek. Nincsenek katalógusok, bonyolult bibliográfiai leírások. Egy nagyon jól használható kölcsönző és feldolgozó programmal rendelkeznek.

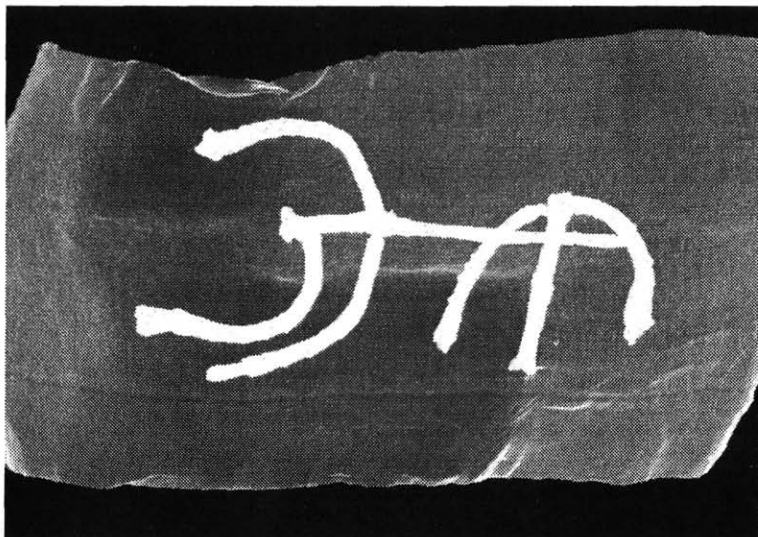
A bibliobusz ellátását 7 munkatárs végzi. A gépkocsivezető éppenúgy ért a kölcsönzés minden munkafolyamatá-

hoz, mint az autóbusz vezetéséhez. Teljes összhang van a bibliobuszon dolgozó munkatársak között. A visszahozott könyveket azonnal elpakolják, téma szerinti megoszlásban. A témacsoportok a könyv gerincén feltüntetett címkék segítségével különülnek el egymástól.

Vidám könyvek, kalandos könyvek, szerelmes könyvek és még sorolhatnám azt a 15 témakört, mely a könyvtárosok találékonyságát tükrözi.

A holland támogatás lehetővé tette a könyvek fóliával való bevonását – a régi könyvtárosok számára nem ismeretlen fogalom a filmolux – ezzel is növelve a könyvek élettartamát. Svidnik könyvtárosainak kalauzolásával földrajzilag két különálló körzetet is körbelátogathattunk, ahol meggyőződhattünk arról, hogy az olvasói forgalom nem az idelátogató vendégek kedvéért volt magas.

Másnapi programként Bártfa (Szlovákia legpatinásabb kisvárosa) volt a úticélunk. Vendéglátóink nem választottak rosszul. A várost Nagy Lajos királyunk emelte a szabad királyi város

rangjára a 14. században. A fallal kerített, ápolat és műemlékké nyilvánított városközpont minden épületével megragadja az idelátogatót.

A 30 000 lakosú város szívében helyezkedik el a városi könyvtár. 7 fiókönyvtár és 1 központi könyvtár 7000 olvasót szolgál ki. A központi könyvtár sok „apró” helyiségből áll. Az igazgató úr folyamatosan álomterveket készít, mit is lehetne szebben, jobban. Csak éppen a 20 millió Kr. támogatás hiányzik nekik is.

A jelenlegi körülményeken mégis éreztük, hogy mindent az olvasó kívánságára, igényeinek megfelelően szolgáltatnak. Könyv-, video-, CD-lemez-kölcsönzés, másolat-szolgáltatás stb. A bevételeket visszaforgatják, néhány esetben jutalmazásra is fordítják, s ez ösztönzés a könyvtárosok számára.

A feldolgozó csoport a gyors, célirányos munkavégzésre törekszik. Ebben a könyvtárban sem találoztunk katalógusokkal, egyszerűsített itt is a bibliográfiai leírás, nincs többszemontú visszakeresési lehetőség. Ami meglepő volt számunkra, „alig” vannak könyvek a polcon. Nem azért, mert nem vásárolnak, vagy nem gyarapítják az álló-

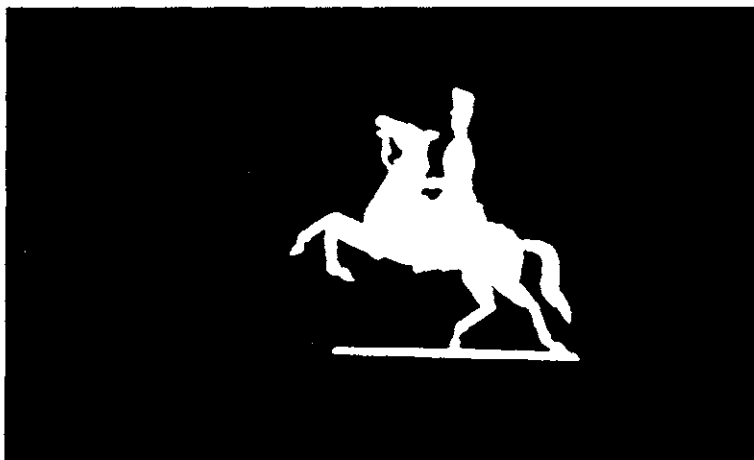
mányt, hanem ilyen nagy a könyvtár kihasználtsága. Sok az olvasó, kevés a könyv! A központi könyvtárban 20 könyvtáros dolgozik, plusz a gépkocsivezetők, akik nem restellnek adott esetben a kölcsönzőmunkába besegíteni.

Mind a két városban előny (? – a szerk.), hogy nincsenek iskolai könyvtárak, minden igényt a városi fiókönyvtárak szolgáltatásai elégítenek ki.

Vendéglátóink gondoskodtak a két nap minden órájának hasznos kitöltéséről. Tarsolyunkban szép városnéző séták, múzeumok, templomok, könyvtárak megtekintése, nyitott szívű kollégák, ízes humorral fűszerezett tolmácsolás, sok-sok kedves tárgyi emlék, melyet szeretetük jeléül emlékként adtak városukról, munkájukról.

Összegeztük látogatásunkat, s meg kell hogy próbálkozzunk környezetünk szemléletének megváltoztatásával, a jó ötleteket népszerűsítve, s bízva a jó példa követhetőségében. A szakmai rész felvállalására partnerek vagyunk, csupán anyagi és technikai támogatásra van szükségünk. Megpróbáljuk megnyerni a önkormányzatokat a könyvtárügy érdekeinek.

Vörös Erika

Hypertext és megértő hallgatás

Koncz Károly történeteit olvasva

CD-ROM, TEXTLIB adatbázis, on-line, videotex, I²F, hypertext – tanuljuk gyorsan egymásutánban az új fogalmakat, módszereket és eszközöket, melyek kivétel nélkül mind egy irányba, a számítógép felé terelik figyelmünket. Radikális változások zajlanak könyvtárainkban is, a cédulakatalógusok mellett (helyett) egyre több helyen használják a jóval gyorsabb, kényelmesebb, kérdésre nyomtatott listával válaszoló gépeket. Vagyis a többi értelmiségi szakmával párhuzamosan a könyvtárosi pálya differencializálódása, specifikálódása is folytatódik. Minden nagyobb könyvtárban égetően szükséges néhány informatikus szakember jelenléte, hozzáértése, gyors, pontos munkája. Ennek megfelelően a képzés minden szintjén egyre nagyobb teret kapnak az informatikával kapcsolatos tantárgyak is. S ez rendjén is van.

A legkevésbé sem tartom rendjén valónak azonban, amikor a képzési programok tervezése, összeállítása, vitája alkalmával szinte kizárólag csak ezen ismeretek struktúrájáról esik szó. Fontos lenne tudatosítani, hogy a fenti kulcsszavak, eljárások, technikák csupán eszközök és nem célok. Eszközei a gyors és hatékony tárolásnak, majd visszakeresésnek, arra valók, hogy az olvasó kérdésére gyorsabban, tartalmasabban, pontosabban válaszolhassunk, hogy a felszabaduló időben jobban megérthessük a hozzánk fordulót, valóban arra volt-e szüksége, amit a géptől, illetve tőlünk kapott? Vagyis a gép által megtakarított idő az olvasóé, hiszen minden érte történik, nem pedig a számítógépért. Az informatikai ismeretek növekedése nem teszi tehát feleslegessé az emberre, a könyvtárhasználóra vonatkozó ismereteket. Ellenkezőleg! Egyrészt a legújabb társadalmi változások leírhatók az egyes társadalmi rétegek közötti anyagi és kulturális különbségek növekedésével („Akinek van, annak adatik”...), hiszen a látványos gazdagodók mellett tagadhatatlanul gyarapszik a leszakadók, a perifériára sodródók száma is, akiknek jelentkezését rendre a könyvtárosok észlelik elsőként (munkanélküliek, öregek, cigányok, kulcsos gyerekek stb.). Ők pedig megértő figyelmet, türelmes segítőkészséget, kooperatív gesztusokat várnak. Másrészt a magas fokú gépesítettség speciális mellékhatásaként amerikai könyvtárosok fogalmazták meg alapvető speciális magatartási szabályukat: high tech – high touch. E négy szó drámai feszültsége körülírást igényel. A számítógépek, automaták hideg, érzelem nélküli világát csak az emberi szívélyesség, segítőkészség, érzelemgazdagság teheti elviselhetőbbé.

Mindez nem egy „Human relation” vagy „Handbook of socialpsychology” jellegű vaskos tudományos mű olvasása közben fogalmazódik meg bennem, hanem csupán egy szerény, vékony füzet fekszik előttem, *Koncz Károly: Történetek a könyvtárban* (Bp. 1994. FSZEK). Csendes, rezignált leírások, hétköznapi történetek az újabban hebehurgyán, rendetlenül viselkedő, korábban mindig illedelmes, okos, jó tanuló kisfiúról, akit talán „helyre kellene tenni, ki kellene oktatni?”, „Minap is beállít, még csak

nem is köszön. Elslisszol a szemem elől. Magamban gondolom: még tart nála ez a mifene, ma éppen ilyenje van.

Később visszaölkodik, leül a katalógusszekrény takarásában. Tettetett elmélyültséggel olvasást mímel, – nem tudja, hogy észreveszem –; ki-kikandikál. Valami lelkiismeret-furdalás féle szítal a viselkedéséből, csak korainak találja még a visszaváltást.

Végzem a dolgomat, aztán valahogy hosszú időre el is terelődik róla a figyelmem. Megfeledkezem, hogy ott van. Akkor eszmélek csak, amikor sértett-peckesen tart a kijárat felé. Önkéntelenül utánalegyintek: »Ebadta kölke!«

Nem sok idő telik, észreveszem milyen gyalázatosan kifordítva hagyta ott a könyvet, amit olvasott – ha olvasott. Odalépek, ingerülten felkapom. Kemény, fehér jegyzetlap pottyant belőle a parkettára. Utánanyúlok, felveszem. »Egy héttel halála előtt« – olvasom a dülöngő, ceruzával írt gyermekbetűket. Megfordítom a lapot: hisz' ez egy fénykép!

Kertben, padon ül egy ember. Rettenetesen öreg. A földet nézi. A gyerek ül mellette, vállára hajtja a fejét. Kinéz a képből, kihívóan, büszkén: ő az én nagyapám. Az öreg ember másik oldalán egy loncsos, nagy fehér kutya. Az is hozzádugja a fejét. Lebegő, bonyolult-mély egybetartozás szívárog felém erről a fényképről.”

Meg történet egy megbotránkozott öreg férfiről, akinek James Joyce sorai sértik jó ízlését. Háborog, majd a csöndes, figyelmes, együttérző hallgatás beszélgetéssé szelődül s szinte szükségképpen vallomással végződik: „Én már több mint egy éve egyedül vagyok. Elment az én kedves feleségem. Isten nyugosztalja!”

Felvillan még a „Fiam született!” kikiabálásra rendeltetett boldogsága (Incidens), az örökös nagyotmondó tavaszt hozó derűje (Kamionosok védőszentje), az enyhén alkoholos olvasót kitessékélő gesztus lelkiismeret-furdalást termő hatása (Szereptévesztők), a koldus, a narkós, a vendégmunkás, meg a nyilvánvalóan szellemi fogatékos fiú az édesanyjával.

„A fiú egy pillanatra szembenézett velünk. A szemében élt egy kérdés, s ez a kérdés egyszerre volt csöndes és metszően számonkérő, s erre a kérdésre nem lehetett felelni, de kitérni sem lehetett előle. Valaki mintha üzent volna általa, hogy az élet nemcsak kereszt, tilalom és szabály, hanem szabadabb, céltudatosabb, értelmetlenebb furor is, mint addig hittük.” (Fiú pálcával.) Villanások, pillanatfelvételek a könyvtár (Bp. IV. ker., FSZEK) mindennapjairól, ahol semmi különös nem történik, az olvasók is „csak olyan átlagosak”, csak éppen van közelükben egy érzékeny és figyelmes, egy megérteni és nem kioktatni, megszégyeníteni, kitiltani akaró könyvtáros, aki meghallgat, együtt érez, s akiről a kis könyvecske elolvasása után bizton tudjuk, hogy felebarátait úgy szereti, mint önmagát, aki nem mellőngetően hirdeti, csak percről-percre a irgalom és a részvét gyakorlásával átéli, nekünk felmutatja: mindnyájan testvérek, egy család tagjai vagyunk.

„Egy koszos bácsi ruhát mos a férfi WC-ben” – érkezik a feljelentés, majd követi a tettenérés.

„Állunk az öregember mögött. Ványadt fenekén lóg és rezeg a nadrág, ahogy a mosdó fölé hajolva munkálkodik. Már majd' egy perce figyeljük szótlanul... Koszlott zakó van rajta, alatta semmi. A nadrág derékban madzaggal kötött, leszakadozva egy-egy bújató. Horpatag, vörhenyes mellén szürkén, ritkásan ágaskodnak a szálak. Nagy, nyirkos, ártatlan, vén riadt szemek.

– Hol fogja ezeket megszáritani? – kérdezem. Valami másra számíthatott a

»hivatalosság« részéről, mert mintha megnyugodna, fellélegezne kicsit, de csak úgy, mint akinek már úgymint mindegy.

– Visszaveszem magamra. Elücsörgök egy órát a radiátornál, és egy hétre újra rendben vagyok.

Nem tartom fel, látom rajta, fordulna vissza a dolgához. Nincs ezen mit tovább beszélni.

Rövid idő múlva már látom gubbasztani egy széken a fűtőtest közelében. Ahogy elhaladok mellette, orromban érzem a szappan friss illatát, ázott, nyirkos kabát nehéz szagával keveredve.

Mára vége a munkának, bezárjuk a kaput. Bakapcsoljuk a riasztót (nemrég szerelték), biztos, ami biztos. Megyek hazafelé. A könyvtárepületről a Metró-lejáratig alig ötven méter. Sötétedik. Az ég portája tisztára seperve, hideg éles szél nyargalász.

Hideg, éles szél fújd ki, szikkaszd ki lelkemből a keserűséget.”

Koncz Károly nem közöl statisztikát, nem okoskodik, nem érvel; csupán leír érzéletesen, képgazdagon, magával ragadóan, hitelesen, s mi tudjuk, tapasztaljuk, hogy egyre nagyobb szükség van a „hypertext” használata mellett erre a csöndes, együttérző hallgatásra, amire egyébként egyre kevésbé vagyunk képesek. Mert a másik még el sem kezdte, még be sem fejezte, de már fogalmazzuk az ellenérveket, amelyeket persze a beszélő is jól ismer, de neki éppen a kibeszélésre, a meghallgatásra van a legnagyobb szüksége. Ha végigmondhatja, akkor majd egyetért velünk, ha félbeszakítjuk, kioktatjuk, akkor csak görcs, ellenkezés, agresszió a folytatás.

Nem von le tanulságokat s mi mégis megértjük, hogy ehhez az odaforduló, elfogadó hallgatáshoz, szeretetteljes figyelemhez legelőször is belső béke, belső csönd kell. Aminek előfeltétele a folyamatos „belső párbeszéd”, a befelé figyelő, tisztázó kongruenciát, őszinteséget teremtő gondolkodás, meditáció. Ne mindig a magunk belső zaja legyen a lehangosabb! Kell még a másik feltétlen tisztelete, meg az a szelíd, bátorító, csöndes mosoly, amire valójában mindnyájan vágyunk, s ami ennek a kis könyvecskének minden sorából sugárzik!

Koncz Károly történeteit jó szívvel ajánlom minden kollégánknak, aki tudja, hogy a könyvtár a tanulás, az információszerezés, a szórakozás, kikapcsolódás forrásainak gyűjtőhelye, a demokrácia és a humánus szabadegyeteme, de egyúttal az úgynevezett „szociális hálónak” is egyre fontosabb részegysége.

Nagy Attila

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Budapest, 1994. május 7.

36. szám

Dr. Németh Zsófia – A Hírlevél szerkesztője mindig nehéz szívvel tesz eleget annak a kötelességének, hogy beszámoljon egy-egy pályatársunk végleges távozásáról. Most Németh Zsófiától kellett elbúcsúznunk, aki hosszú szenvedés és az utolsó pillanatig tartó érdemes könyvtári szolgálat után hunyt el 1994. április 14-én. Közvetlen munkatársaival és a Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesületének tagjaival együtt a Magyar Könyvtárosok Egyesülete is gyászolja őt.

A tanács ülése – A tanács 1994. május 5-én ülést tartott, amelynek legfontosabb napirendi pontja a könyvtárosképzési koncepció megvitatása volt. Az ülésnek ezt a részét nyíltta tette, amelyen számos érdeklődő is részt vett. A vitáról remélhetőleg a 3K-ban olvashatunk beszámolót. A tanács úgy határozott, hogy tagjai írásban is véleményezik a Tóth Gyula által, az elnökség megbízásából elkészített állásfoglalás-tervezetet 1994. május 20-áig. Az írásos véleményeket az állásfoglaláshoz csatolva a titkárság felterjeszti az MKM könyvtári osztályához. – A tanács jóváhagyólag tudomásul vette az elnökség javaslatait a miniszteriális kitüntetésekre, továbbá szavazott az idej MKE emlékérmek odaítéléséről. – A tanács jelezte, hogy némely szervezetnek nehézséget okoz az önálló gazdálkodás és felhívta az elnökség figyelmét, hogy a tisztújítás után és az új titkárság felálltával vizsgálja meg, miképpen és milyen feltételekkel vehetné át a titkárság azoktól a szervezetektől a gazdálkodás adminisztratív részét, amelyek erre igényt tartanak. A tanács hangsúlyozta, hogy a pénzügyi keretek feletti rendelkezési jog ez esetben is az érintett szervezetet kell, hogy illesse. – Tóth Gyula, az ellenőrző bizottság elnöke bejelentette, hogy már minden szervezet elkészítette szervezeti és működési szabályzatát; a tanács legutóbbi állásfoglalása eredménnyel járt. Tóth Gyula arra is kérte a szervezetek tanácsi képviselőit, juttassák el hozzá és a titkárságra a szervezetek ellenőrző bizottsági elnökeinek nevét. – A tanács örömmel vette tudomásul, hogy az elnökség jószolgálati küldöttséget jelölt ki Poprády Géza, Ottovay László, Biczák Péter és Orosz Ibolya személyében, hogy előmozdítsa a KIK-kel, valamint az egyetemi és a főiskolai könyvtárigazgatói tanáccsal való együttműködést.

Könyvtárosképzési koncepció – Az elnökség az 1994. április 28-i ülésén vitatta meg a koncepciót; ülésére meghívta a szerzőt, Csapó Editet is. Úgy határozott, hogy az írásos anyagok és a szóbeli észrevételek alapján felkéri Tóth Gyulát, készítse el az elnökségi állásfoglalás tervezetét. A tervezetet a tanács 1994. május 5-i ülésén ismertetni kell, s az ott elhangzottakat figyelembe véve szükség szerint kiegészíteni, átdolgozni. Ezután az elnökség tagjai írásbeli véleményeivel, kiegészítéseivel kell felterjeszteni az MKM-be az állásfoglalást. Az elnökség szükségesnek tartja, hogy a könyvtárosképzésről szóló vita széles nyilvánosságot kapjon a szaksajtó révén. Fon-

tos eseménynek tartja a koncepció kiérlelésének folyamatában az 1994. október 25–26-ára tervezett konferenciát, amelyet a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Matematikai és Informatikai Intézete rendez az OSZK–KMK-val közösen. – Az elnökség a maga részéről kezdeményező lépést tett a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola igazgatójánál annak érdekében, hogy Szombathelyen meginduljon az egyetemi szintű könyvtárosképzés.

Vándorgyűlés 1994., Körmend – Remélhetőleg már mindenki visszaküldte jelentkezési lapját a helyi szervező bizottságnak. S ne késlekedjenek majd a részvételi díjak befizetésével sem! A vendéglátók mindent megtettek és megtesznek annak érdekében, hogy mindenki jól érezze magát, s szakmailag is élményekben gazdagodva pillanthasson majd vissza erre a vándorgyűlésre is.

Szakmai programok támogatása – Az MKE elnöksége az 1994. április 28-i ülésén a Műszaki Könyvtárosok Szekciójának 40 ezer, a Fejér Megyei Szervezetnek 40 ezer és a Hajdú-Bihar Megyei Szervezetnek 20 ezer forintot szavazott meg szakmai programjaik végrehajtására.

Szolgáltatásfejlesztési pályázat – A 3K 1993. októberi számában közzétett pályázatra szép számban érkeztek be pályaművek. Sajnos, a Pályázatfigyelő félreérthető módon ismételte meg a kiírást, ezért sok olyan pályázat is befutott, amely nem végrehajtott fejlesztésekről szólt, hanem végrehajtandó fejlesztésekhez kért támogatást. Ez sajnos nem lehetséges. A bíráló bizottság (Celler Zsuzsa, Barátné Hajdu Ágnes és Tóváry Judit) megkezdte munkáját. Kíváncsian várjuk az eredményt.

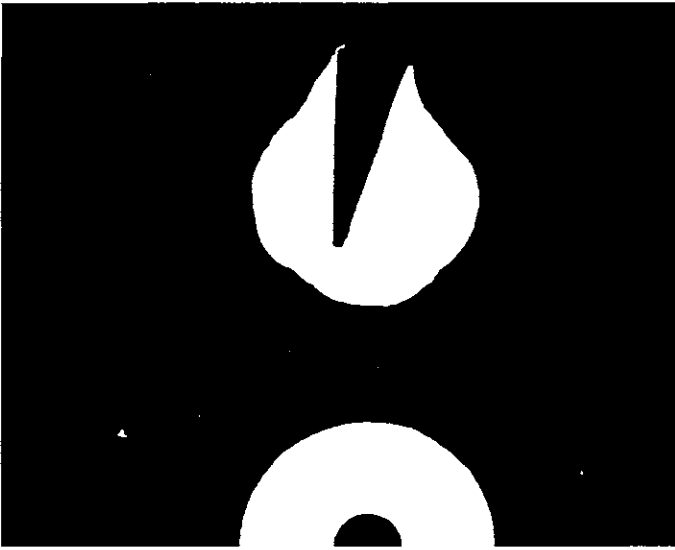
Fiatalkönyvtárosok támogatása – Az elnökség úgy döntött, hogy az idén is 100 000 forinttal támogatja a „Könyvtárosképzésért Alapítvány” tevékenységét, ugyanis az elmúlt évben igen eredményesen segítette elő a könyvtároshallgatók és fiatal kollégák szakmai fejlődését. A kuratórium tagjainak pedig köszönetét fejezi ki eddigi és jövőbeli fáradozásukért.

Megjelent – Az MKE és az FSZEK közös kiadásában megjelent Koncz Károly könyvecskéje „Történetek a könyvtárban” címmel. Különösen a könyvtár szociális funkciója iránt érdeklődők figyelmébe ajánljuk. A Könyvtárellátó Vállalat veszi át terjesztésre, de az MKE szervezetei 2-2 példányt térítésmentesen igényelhetnek a titkárságtól.

Az MKE titkársága – A titkárság – az Országos Széchényi Könyvtár nagylelkű ajánlatára – 1994 végétől átkerül az OSZK Bp. V., Hold u. 6. szám alatt lévő épületébe. Az OSZK különféle szolgáltatásokkal is segíti a titkárság működését és jelezte, hogy a meghívás meghatározatlan, azaz „örök” időkre szól. Köszönjük szépen, s már előre örülünk, hogy ezzel véget érni látszik a titkárság bolyongása a különféle telephelyek között. – Az elnökség Bodó Sándorhoz, az MKM főosztályvezetőjéhez fordult azzal a kérdéssel, vizsgálja meg annak lehetőségét, miképpen juthatna az MKE egy 2-3 főből álló, főfoglalkozású titkársághoz. Reménykedünk a pozitív válaszban.

Békés Megyei Szervezet – A BMSZ – a Megyei Könyvtárral közösen – tanácskozást rendez a határainkon kívül élő magyar könyvtárosok részére 1994. június 20–25-én Békéscsabán. A rendezvényre immár másodszer kerül sor; az első 1992 tavaszán zajlott le, igen nagy sikerrel. Remélhetőleg a második sem marad el tőle.

Hajdú-Bihar Megyei Szervezet – A HBMSZ két rendezvényt bonyolított le 1994 áprilisában: 21-én Skaliczki Judit tartott előadást a könyvtári szolgáltatások és a szerzői jog összefüggéseiről, továbbá aktuális hazai és nemzetközi könyvtárügyi kérdésekről, 25-én pedig Nagy Attila szólt a könyvtár szociális funkciójáról.

Heves Megyei Szervezet – A HMSZ 1994. március 7-én taggyűlést tartott, amelyen áttekintették az 1993-ban végzett munkát és meghatározták az 1994-es programot. Utána Kádár Zsolt előadását hallgatták meg a könyv fontosságáról az elektronikus tömegkommunikáció korában. – 1994. április 18-án Horváth Tibor beszélt a könyvtárügy előtt álló feladatokról, a fejlesztés lehetőségeiről. – 1994. május 18-án szakmai fórumot rendeznek a könyvtári szolgáltatások és a személyiségi jogok kérdéseiről. Előadást tart az Igazságügyi Minisztérium két munkatársa (Oros Paulina és Vida István), valamint Sóron László (MKM).

Somogy Megyei Szervezet – Az SMSZ 1994. április 19-én szakmai napot tartott, amelyen Balás Béla püspök tartott előadást „Ifjúság és erkölcs” címmel, majd az olvasószolgálatos, illetve gyerekkönyvtárosok beszéltek meg a dokumentumok visszaszerzésének problémáit, illetve a 90-es évek ifjúsági regényeinek jellemzőit.

Tolna Megyei Szervezet – A TMSZ 1994. április 22-én szakmai továbbképzést tartott a szekszárdi Megyei Könyvtárban. A programon két előadás szerepelt. Vajda Erik a könyvtári információs hálózatokról és szervezetekről, Szabó Géza pedig a kultúraszervező Apponyi Sándorról és Wosinsky Mórról beszélt.

Vas Megyei Szervezet – A VMSZ tagjai 1994. április 19-én látogatták meg a kényszerűen új épületbe költözött Pedagógiai Intézet könyvtárát, majd meghallgatták Skaliczki Judit előadását, amelyet az av-dokumentumok szolgáltatásáról és az új szerzői jogi törvényről tartott.

Zempléni Könyvtárosok Szervezete – A Hírlevél 35. számában hírt adtunk a ZKSZ tisztségviselőinek megválasztásáról, s megemlítettük az elnök, a titkár és a gazdasági felelős nevét. Most kiegészítjük a listát: György Károlyné és Harsányi Györgyné vezetőségi tag; az ellenőrző bizottság elnöke Sóstói Pál, tagjai Kántor Ferencné és Varga Györgyné. – A ZKSZ 1994. március 31-én dr. Tóth Gyula vezetésével vitafórumot tartott a könyvtárosképzés és továbbképzés tendenciáiról. Ezen a tanácskozáson vendégként jelen voltak a szerencsi könyvtárosok is, akik jelezték

belépési szándékukat, továbbá a Heves Megyei Szervezet elnöke és titkára, akik tapasztalatcserére és bemutatkozásra hívták meg a ZKSZ tagjait Egerbe.

Könyvtárostanárok Szervezete – A KSZ pályázatot hirdetett meg bármilyen iskolatípusban működő könyvtárostanárok számára pedagógiai szerepük és tevékenységük értelmezéséről és elemzéséről, figyelembe véve a mindennapi gyakorlati tapasztalatokat és módszereket. Néhány témát külön is kiemeltek: a könyvtár- és dokumentumhasználati ismeretek tanítása s tanulása, a könyvtárostanárré és a szaktanár együttműködése, a tanítási órán kívüli könyvtárpedagógiai lehetőségek. A pályázatot 1994. augusztus 31-éig kell beküldeni a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola Közművelődési Tanszékére, Székelyné dr. Sipos Klára nevére (Debrecen, Péterfia u. 1–7. 4026). Eredményhirdetés 1994. szeptember 25-én. Pályadíjak: I. díj 25 000 Ft, II. díj 20 000 Ft, III. díj 15 000 Ft. A kiírás teljes szövegét a titkárságtól lehet igényelni. Jó pályázást!

Társadalomtudományi Szekció – A TSZ 1994 júniusára háromnapos buszkirándulást tervez Kőszegre, s onnét Ausztriába. – A TSZ tisztújító taggyűlését 1994. június 3-án tartja az OSZK-ban 11 órakor a VI. emeleti előadóteremben. A szervezet új vezetőségére vonatkozó javaslatokat 1994. május 10-éig kell visszaküldeni dr. Beck Ivánnénak (OSZK, Budapest, 1827).

Magyar Kulturális Kamara – Az MKK 1994. május 4-én tanácskozást tartott a kulturális menedzserképzéssel foglalkozó szervezetek képviselői számára időszerű kérdésekről. Az MKE-t Rády Ferenc képviselte.

Nemzeti Kulturális Alap – Az NKA könyvtári szakkollégiuma hamarosan közzéteszi pályázati felhívását az ideai témákra. Érdemes lesz figyelemmel kísérni a napilapokat és a szakmai sajtótermékeket, amelyekben a felhívás megjelenik. Fontos feladatok megvalósítására kerülhet sor az NKA segítségével! – Megvan a könyvtári szakkollégium hetedik tagja. Az MKE elnöksége átengedte a jelölés jogát a KIK-nek, a KIK pedig Domsa Károlynét az MTA Könyvtára helyettes főigazgatóját jelölte, akinek személyével az MKE elnöksége a maga részéről egyetértett.

Európa Tanács – Az ET 1994. május 19–20-án szemináriumot rendez Strasbourgban azzal a céllal, hogy össz-európai fórumot teremtsen a könyvtáros egyesületek számára. Az MKE-t Papp István főtitkár fogja képviselni a rendezvényen, s rövid beszámolót is tart az MKE szervezetéről, működéséről, tapasztalatairól.

Nemzetközi Konferencia – A European Foundation for Library Cooperation 1994. október 12–14-én konferenciát rendez Brüsszelben az európai könyvtári hálózatosításról. Az MKE-től is kértek személyi javaslatot a résztvevőre. Az elnökség később dönt az ügyben.

IFLA Közművelődési Könyvtári Szekció – Megkaptuk a Szekció 1994. márciusi hírlevelét. Az érdeklődők a titkárságtól kérhetnek másolatot róla.

Libtech International 94 – Az University of Hertfordshire (Anglia) rendezi meg immár hagyományosan ezt a reprezentatív kiállítást és konferenciát a könyvtári technológia újdonságairól. A helyi szervező bizottság felajánlotta, hogy fedezi 10 magyar kolléga szállásköltségét és ellátását, valamint részvételi díját. Az elnökség úgy határozott, hogy 10 résztvevőnek – 10–10 ezer forintot ad útiköltség-kiegészítésként. Az egyesületi támogatásért a titkárságon május 31-éig, az angliai szervezőknél pedig június 30-áig kell jelentkezni. (Mivel a Hírlevél késve jut el a tagokhoz, erről a nagyszerű lehetőségről a titkárság már levélben értesítette a szervezeteket és a tanács tagjait.)

Meghívás Ausztriából – A Vereinigung Österreichischer Bibliothekarinnen und Bibliothekare meghívta az MKE elnökét, hogy vegyen részt a 23. Österreichischer Bibliothekartagon 1994. szeptember 13–17-én, Grazban.

MKE emlékérem – A Hírlevél 35. számában felsoroltuk azoknak a nevét, akiket az elnökség és a szervezetek MKE emlékéremmel való kitüntetésre javasoltak. A tanács 1994. május 5-i ülésén titkos szavazással az alábbi kollégákat érdemesítette erre a számunkra legkedvesebb elismerésre: Bátonyi Violát, Gellér Ferencné, Magyar Istvánnét, Nagy Attilát és Sonnevend Pétert. Gratulálunk nekik már előre is, a gratulációkat szívesen ismételjük meg pohárral a kézben a körmendi vándorgyűlésen, amikor az emlékérmeket átveszik.

Miniszeriális kitüntetések – Az elnökség a maga részéről Komjáthy Miklósnét és Gereben Ferencet kívánja felterjeszteni Szinnyi-díjjal való kitüntetésre, Horváth Árpádnét (harmadszor!) és Vizi Lászlót pedig a Népművelésért nevű elismerésre. A tanács az 1994. május 5-i ülésén az előterjesztett személyekkel egyetértett.

Az OSZK új főigazgatója – Az elnökség örömmel vette tudomásul, hogy az OSZK új főigazgatója alelnöke, Poprády Géza lett. Az 1994. április 28-i ülésen szívélyesen és barátsággal köszöntötte az új főigazgatót, bízva abban, hogy a már korábban is sikeres együttműködés a jövőben tovább fog erősödni.

Meghívás – Az MKE elnöksége meghívta a körmendi vándorgyűlésre az 1994. január 18–19-én tartott nemzetközi szimpózium helyi szervező bizottságának négy tagját, Kiss Borbálát, Pádár Esztert, Tiry Katalint és Zászkaliczky Borbálát, hogy ezzel fejezze ki köszönetét fáradozásukért.

Könyvtárostanárr – Kommentár nélkül idézzük a Pedagógusok Lapja 1993. szeptember 15-i számában közzétett közalkalmazotti mintaszabályzat egyik passzusát: „Az intézmény főállású könyvtárosi munkakörében – a lehetőségek keretei között – azt a pedagógust kell foglalkoztatni, aki rokkantsági nyugdíjra nem jogosult, de az orvosi szakvélemény szerint tanítási feladatot nem vállalhat”. Az elnökség a Könyvtárostanárok Szervezetétől kért állásfoglalást ez ügyben.

Állást kínál – A Haditechnikai Könyvtár főiskolai végzettségű könyvtárost keres. Nyelv- és számítógépes ismeretek előnyt jelentenek. Jelentkezni Bartha Ildikónál, tel.: 176-1733/158 m. – Az MTA Pszichológiai Intézete érettségizett és középfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkező segédkönyvtárost keres. Számítógépes ismeret jó, ha van. Tel.: 1221-274, 1220-425/63 m. – A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia egyetemi, esetleg főiskolai könyvtárszakos vagy humán informatikai végzettséggel dokumentátort és szaktájékoztatót keres. További követelmény a passzív nyelvismeret és számítógépes felhasználói ismeretek. Jelentkezni Sipos Magdolnánál, tel.: 1340-740/1363 m.

KÖNYVTÁROS? TANÁR?

KÖNYVTÁROSTANÁR!

Az MKE Könyvtárostanárok Szervezete pályázatot
hírdet
valamennyi iskolatípusban működő könyvtárostanárrészt
részére

A pályázat tárgya: a könyvtárostanárr pedagógiai szerepének és tevékenységének értelmezése és elemzése a mindennapi gyakorlati tapasztalatokat, módszereket figyelembe véve. A téma kifejtése során a közvetlen és közvetett pedagógiai tevékenységek egyaránt közérdekűek, mégis az alábbi részterületeket kiemelten a pályázók figyelmébe ajánljuk:

1. A könyvtár-és dokumentumhasználati ismeretek tanításának/tanulásának csoportos és egyéni munkaformái, módszerei, segédeszközei
2. A könyvtárostanárr és a szaktanárr együttműködése és munkamegosztása a szaktárgyi könyvtárhasználattal, forrásalapú tanulás/tanítás megtervezésében, megszervezésében, megvalósításában.
3. A tanítási órán kívül, de a könyvtár bázisán illetve keretein belül kifejtett, egyéb könyvtárpedagógiai lehetőségek.

A fenti szempontok külön-külön vagy együttesen is alapját képezhetik e pályaműnek.

A pályázaton a könyvtárostanárok önállóan vagy más szakos tanártársaikkal közösen is indulhatnak. A pályamű elvárható terjedelme 15-20 oldal, de ne haladja meg a 2 ívet.

A pedagógiai tevékenységet reprezentáló mellékleteket kérjük a dolgozathoz csatolni.

A pályázat beküldendő 1994. augusztus 31-ig az alábbi címre:

KÖLCSEY FERENC Református Tanítóképző Főiskola
Közművelődési Tanszéke
SZÉKELYNÉ dr.SIPOS Klára nevére
DEBRECEN, Péterfia u. 1-7.
4026

Eredményhirdetésre 1994. szeptember 25-én kerül sor az MKE Könyvtárostanárok Szervezete taggyűlésén.

Pályadíjak: I. díj 25.000,- Ft
II. díj 20.000,- Ft
III. díj 15.000,- Ft

Budapest, 1994. április

MKE Könyvtárostanárok Szervezete

